

เรือนชั้นใน

ของ

อนุศาสนาจารย์ พ.ท. ปิ่น มุกตักันต์

นางพยอม ขวลิตจ่าง

พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานฌาปนกิจศพ

คุณแม่เต็ม ขวลิตจ่าง

ณ เมรุวัดหัวลำโพง

วันที่ ๒๘ เมษายน พ.ศ. ๒๕๐๓

THAI NATIONAL ASSEMBLY LIBRARY

3961129251

วันที่ ๗/๑๐/๕๗

เลขทะเบียน ๐ ๕๐๓.

เลขหมู่ ๐๑
๓๖๗๑๖ ๕๕๐๓

เรือนชั้นใบ

ของ สมบัติห้องสมุดรัฐสภา

อนุศาสนาจารย์ พ.ท. ปิ่น มุกกันต์

นางพยอม ชาติถาวร

พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานสถาปนาภักดิ์

คุณแม่เต็ม วาณิชกุล

สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา

วันที่ ๒๔ เมษายน พ.ศ. ๒๕๐๓

พลอากาศเอก หะริน หงสกุล

มอบให้ห้องสมุดรัฐสภา

คุณแม่เต็ม ขวณิชำรณ

ชาตะ ๙ มกราคม ๒๔๒๕

มรณะ ๑๓ มกราคม ๒๕๐๓

คำของผู้เรียบเรียง

ด้วย คุณพยอม ชวลิตธำรง ได้มาขออนุญาต
พิมพ์หนังสือ เรือนชนใน อันเป็นบทประพันธ์ของ
ข้าพเจ้า เพื่อช่วยแก้ผู้มาร่วมชุมนุมในงาน ฌาปนกิจ
ศพ คุณแม่เต็ม ชวลิตธำรง ข้าพเจ้าอนุญาตให้พิมพ์
ได้ด้วยความยินดี

หนังสือนี้มีอยู่สองภาคด้วยกันคือ ภาคเรือนชนใน
กับภาคเรือนชนนอก แต่ละภาคมีความสมบูรณ์อยู่ใน
ตัวแล้ว การที่ คุณพยอม ชวลิตธำรง จัดพิมพ์ครั้ง
นี้จะประโยชน์แก่ท่านผู้ได้รับแจกอยู่เป็นอันมาก

ข้าพเจ้าถือว่า คุณพยอม ชวลิตธำรง ได้มีส่วน
สนับสนุนงานเผยแผ่ธรรมะด้วย จึงขอขอบคุณ และ
ขออุทิศส่วนกุศลผลบุญแด่ท่านผู้วายชนม์ด้วย.

พ.ท. ป. ธรรมิก

กรมยุทธศึกษาทหารบก
อนุศาสนาจารย์กองทัพบก

๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๓

คำปรารภ

ในงานฌาปนกิจศพคุณแม่ของคุณประยูร ที่ฉันขอ
ขอบพระคุณท่านอนุศาสนาจารย์ พ.ท. ปิ่น มุกทนัท ที่ได้ให้
ความกรุณาอนุญาตให้พิมพ์หนังสือ “เรือนชั้นใน” เป็น
บรรณาการแก่ท่านที่เคารพ ญาติ และมิตรที่ได้อภิเษกมาร่วม
ชุมนุมในงานนี้ และเพื่อเป็นกตเวทีกุศลต่อคุณแม่ผู้มีพระคุณ
ของคุณประยูร ผู้ล่วงลับไปแล้วด้วย
หนังสือ “เรือนชั้นใน” เป็นหนังสือที่ตีพิมพ์จำหน่าย
และขำร่วยมาแล้วหลายครั้ง ในงานพระราชทานเพลิงศพ
คุณประยูร คุณปริญา ชวลิตธำรง ก็ได้พิมพ์ให้เป็นอนุสรณ์
ฉันเห็นว่าหนังสือธรรมะของท่านแล้วไม่เขยหน่าย เป็น
หลักธรรมในการครองเรือนซึ่งปฏิบัติตามได้แล้ว ชีวิต
ครอบครัวจะราบรื่นทนทาน ด้วยคุณความดีของหนังสือ เห็น
ควรจะได้แพร่หลายทั่วไปทุกครัวเรือน หากท่านผู้ใดมีอยู่ใน
ครอบครองแล้ว ขอได้โปรดให้เป็นบรรณาการแก่ญาติและ
มิตรของท่านต่อไป เพื่อจะได้อำนวยความสะดวกสุขสมดังปณิธาน
ที่ฉันได้ตั้งใจไว้

ตลอดเวลาที่ใกล้ชีวิตกับคุณแม่ ท่านเป็นแม่ที่ทศก
คนหนึ่ง ท่านได้ครองชีวิตโดยยึดหลักธรรมอยู่เป็นนิจ กับลูก ๆ
ของท่านทั้งหญิงชาย เมื่อออกเรือนไปแล้ว ท่านก็ให้ความ
อิสระในการครองเรือน ไม่ยุ่งเกี่ยวหรือวุ่นวายกับลูก มีแต่
ความเมตตา กรุณา แก่ทุกคน ในครอบครัว อย่าง เสมอภาค กัน
ท่านมีความสันโดษ ดังนั้นท่านจึงมีแต่ความสุขและสงบ

ในยามที่บุตรประยูรป่วยไข้ ท่านก็เป็นทุกข์ ห่วงใย และ
ไต่ถามถึงอยู่เสมอ ด้วยเหตุที่สุขภาพของท่านไม่อยู่ในฐานะ
ที่จะไปไหนมาไหนได้ รวบรวมกระทั่งบุตรประยูรถึงแก่กรรม ก็
มีเวลาที่จะเรียนให้ทราบ ที่ฉันและลูก ๆ ไปเยี่ยมครั้งใด ท่าน
จะถามถึงพร้อมไปกับพูดว่า “ขอให้แม่รับกรรมแทนลูกเถิด แม่
แก่แล้ว ลูกจะไต่อยู่ต่อไป เพราะมีหน้าที่จะต้องทำอีกมาก”
จะเห็นได้ว่า ความรักที่แม่มีต่อลูกนั้นยิ่งใหญ่และเสียสละเพียง
ไร ที่ฉันรู้สึกซาบซึ้งที่สุดจะพรรณนา แม้บุตรประยูรจะได้ล่วงลับ
ไปแล้ว ที่ฉันยังเคารพรัก และบูชาหัวใจของคุณแม่ และได้
ปฏิบัติ ภารกิจการของลูกทุกที จะพึงปฏิบัติ ต่อมารดา แทนบุตรประยูร
แล้วทุกประการ

ขออาราธนาคุณพระศรีรัตนตรัย อำนวยแห่งคุณงาม
ความดี และบุญคุณคุณแม่ไฉ่สร่างสมมาตลอดจนผลงานสูงส่ง
ทุก ๆ ที่ที่ร่วมกันบำเพ็ญอุทิศให้ จงสถิตย์นาคให้คุณแม่
ไปสู่สุคติในสัมปรายภพด้วยเทอญ.

พยอม ชาลิตจำรง

สารบัญ

หน้า

๑. เรือน	
เรือน	๑
คุณเรือน	๕
*คนในเรือน	๑๒
๒. การเลือกคู่	
การเลือกคู่	๑๔
นรนาเรลักษณะ	๒๔
*ประกรวาค	๓๔
กินอก — คิน	๓๖
๔. ผู้ครองเรือน	
ผู้ครองเรือน	๔๓
*ฌรวาสธรรม	๕๕
สัจจะ สัจระกษณ	๖๑
*สมบัตินิพพาน	๖๕
ความผก	๗๑

	ความหยุค	๗๒
	* ห่วงคึก	๗๕
	ความข่ม	๘๒
	กายย่ง	๘๔
	พระเจ้าแผ่นดินน้อย	๘๘
ขันติ	ทมะ - ขันติ	๙๓
	คยเกิดสร้างบ้าน	๙๗
	คยหัวล้านสร้างเมือง	๙๘
	สัอย่างของชกทน	๑๐๑
จาคะ	ความหมายคำว่าจาคะ	๑๑๕
	สละวัตถุ	๑๑๖
	สละอารมณ์	๑๒๑
	คนแบกศพ	๑๒๕
	ทำอย่างไรจึงจะสละอารมณ์ได้	๑๓๒
	บทล้างใจ	๑๓๖
	คำแผ่เมตตาแบบทหาร	๑๓๗

ภาคเรื่อนชั้นใน

แก้ไขเพิ่มเติมปาฐกถา

ณ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

พ.ศ. ๒๕๑๖

-๑-

เรื่อน

ขอความสุขความเจริญจงมีแก่ท่านผู้ฟังที่เคารพ

หัวข้อปาฐกถาของผมนั้น คือเรื่อง “เรื่อนชั้นใน”
ข้อเรื่องเห็นจะไม่ค่อยซับซ้อน เพราะคำนิยามคำไทยเต็มตัว
และมีความหมายชัดเจนอยู่ในตัวแล้ว ผมอยากจะทายว่า
ความคิดนึกของท่านผู้อ่านในขณะนี้ คงจะไม่ตกใจในเรื่องข้อ
แต่คงจะอยากทราบที่หมายของเรื่องมากกว่า ว่าเรื่อนชั้นใน
ของผมหมายถึงอะไรแน่ ? และผมก็ขอโทษ ที่จะต้องขอ

ทรงมานำท่านผู้ฟังให้คอยข้อสงสัยของท่าน จากเนื้อความของ
ปาฐกถาซึ่งจะเสนอต่อไป

ทางศาสนา พระท่านแบ่งคนออกเป็นสองพวก ตาม
ลักษณะการดำรงชีพ คือ—

อหาคาริยะ คนมีเรือน

อนาคาริยะ คนไม่มีเรือน

พวกอหาคาริยะนั้น บ้างแห่งเรียกว่า “ฆราวาส”
และ “คฤหัสถ์” ซึ่งแปลว่า คนครองเรือน หรือคน
มีเรือน คนประเภทนี้คือคนที่ไม่บวช ดำรงชีพอย่างชาวบ้าน
เหมือนเรา ๆ ท่าน ๆ นี้แหละ ส่วนพวกอนาคาริยะ หมายถึง
คนสละเพศเรือน ออกไปบวชเป็นบรรพชิต

โปรดทำความเข้าใจอีกนิด ทั่วว่าคนมีเรือนหรือคน
ครองเรือนนั้น ความจริงไม่ได้เล็งถึงว่า เป็นคนมีบ้านเรือน
เป็นสมบัติของตนเองหรือไม่ แต่พึงลักษณะการดำรงชีพ
เป็นสำคัญ ลงคนไม่ไ้บวช หรือบวชแล้วสึกอย่างผม
นี่ก็ตาม เรียงว่าคนครองเรือนทั้งนั้น ทั้งหญิง ทั้งชาย ไม่
ว่าจะมีบ้านอยู่เอง หรืออยู่บ้านหลวง หรือเข้าบ้านเขาอยู่
หรือขออาศัยเขาอยู่ หรืออยู่อาคารถังกระไร จนกระทั่งคน

ข้าศึกขยี้ ขยี้เรอขยี้ ขยี้แฉงขยี้ข้างถนนก็เรียกว่าคนมี
เรอ หรือคนครของเรอทุกคน

ทนายถามความหมายกับความจริง คนมีบ้านอยู่จริง ๆ
หรือมีบ้านให้คนอื่นเช่า หรือมีบ้านที่จะครอบครอง แล้ว
เรียกว่า คนครของเรอ ก็ไม่น่าสงสัย เพราะมีบ้านเรอ
เป็นของตนจริง ๆ แต่คนที่ไม่มีบ้านดี ไม่มีจริง ๆ ไม่มีแม้
แต่กระต่ายสักแผ่นเดียวที่จะเป็นกรรมสิทธิ์ของตัวเอง และแม้แต่
บ้านที่จะขออาศัยคนอื่นพอค้างกายก็ไม่มี แต่ถูกเหมาเอาไว้
เป็นคนมีเรอด้วย หมายความว่าอย่างไร ? ผมเองก็สงสัย
และสงสัยมานานแล้ว เขาอะไรเป็นหลักเกณฑ์กันแน่ ? คิดมา
นานแล้วยังไม่พบทางออกที่พอใจ แต่เรื่องของใจคน แม้ไม่มี
ทาง ถ้ามันจะออกมาบอกออกจนได้ ในเรื่องคนมีเรอนั้นก็เหมือน
กัน ผมคิดว่า ธรรมดาคนชาวบ้านเราจิตใจพะวงเกาะเกี่ยว
อยู่กับเรื่องบ้าน ๆ เรอ ๆ ด้วยกันทั้งนั้น คิดจะซื้อบ้าน
คิดจะขายบ้าน คิดจะปลูกบ้าน คิดจะซ่อมบ้าน คิด
จะเช่าบ้าน คิดจะขนค่าเช่าบ้าน คิดจะเสียค่าเช่าบ้าน
คิดจะโกงค่าเช่าบ้าน คิดจะเรียกแป๊ะเจี๊ยะจากผู้เช่า
บ้าน ไม่เช่นนั้นก็คิดถึงบ้าน คิดจะกลับบ้าน คิดจะ

ทั้งบาน รวมความเป็นเบ็ดเสร็จเด็ดขาดว่า คนไม่บวช
 หนีหายใจเข้าบ้าน หายใจออกก็บ้าน ทั้งตัวทั้งใจมันวน
 เวียนวนเวียนอยู่กับเรื่องบ้าน ๆ เรือน ๆ อย่างนี้ละ-
 กระมัง พระท่านจึงเรียกว่า “คนมเรือน” หรือ
 “ผู้ครองเรือน”

คำว่า คนมเรือนในภาษาไทยเรา ก็มีแต่ความหมาย
 ที่ใช้กันแคบกว่าทางพระ เช่นมีใครคนหนึ่งถามว่า “แม่หนู
 คนนั้นเขามเรือนแล้วหรือยัง?” ถ้าอีกคนตอบว่า “จะ
 เขามไปนานแล้ว” อย่างนั้นเขามเรือนแล้ว คำว่า “เรือน”
 ที่คนทั้งสองพูดกันนั้นหมายถึงอะไร? คือเขาหมายถึงคัครอง
 คือเขาหมายถึงว่า หนูนั่นนั้นมคัครองแล้วหรือยัง? แล้ว
 ที่อีกฝ่ายตอบว่าเขามเรือนแล้ว ก็หมายความว่าเขามคัครอง
 แล้ว หรือแต่งงานแล้ว เป็นอันว่า คำว่าเรือนมีความหมายลึก
 เข้าไปอีกชั้นหนึ่ง ไม่ใช่เรือนที่ทากวียไม้หรือตึก _____ ท่าน
 ผู้ฟังพอจะมองเห็นกลาง ๆ แล้วหรือยัง _____ เรือนชั้นในที่ผม
 หมายถึง

แต่ที่เรียกคัครองว่า “เรือน” นั้น ก็เหมือนจะเป็นคำ
 หมายถึงผู้ชาย ที่เป็นคัครองของหญิงเป็นส่วนมาก ฝ่าย

คู่ครองของพวกเขาผู้ชายเห็นใช้คำแทนชื่อภรรยาว่า “ที่บ้าน”
เป็นพหูพจน์ เช่นอย่างเราไปทำงาน แล้วโผล่ไปไหนๆ กลับบ้าน
ผิดเวลา เรามักจะปรบทุกซกขยเพื่อน ๆ ว่า “ประเดี๋ยวโดน
ที่บ้านเล่นงานตาย!” นี่ใช้คำว่า “ที่บ้าน” แทนคู่ครอง
แต่ถ้าใครมี “ที่บ้าน” ไร่หลายแห่ง ที่บ้านทมทหลง ก็มัก
เรียกว่า “บ้านเล็ก” หรือไม่ก็ว่า “บ้านโน้น” แล้วแต่จะ
สามารถออกเสียงคำไหนใดนึกกว่า เพราะคนที่มี “ที่บ้าน”
ไร่หลายแห่ง โดยปกติแล้วมักจะพดกิดข้างนิคหน่อย ออก
เสียงเรียก “บ้านเล็ก” ได้ไม่ค่อยเต็มปากนัก

เขาเป็นยศกรรมกนท คำว่า คู่ครองเรือน หมายถึงคน
ที่มีการดำรงชีพ เหนือด้วยบ้าน ๆ เรือน ๆ ทั้งควทงใจชอบ
คลุกอยู่ในบ้าน ซึ่งพวกเรากรองเรียกคนจำพวกนั้นอยู่แล้วว่า
“ชาวบ้าน” และ “เรือนชนใน” ใน
ป่าสู่กถาของผม ก็คือ “คู่ครอง” ของคนชาวบ้านนั่นเอง

คุณเรือน

บ้านเรือน, ขอโทษ _____ ผมหมายถึงบ้าน
เรือนที่อยู่อาศัยจริง ๆ บ้านเป็นอุปการณสำคัญอย่างหนึ่ง
ของคนครองเรือน คนชาวบ้านอย่างเราพระทงซอให้แล้วว่า

อาคาริยะ แปลว่า คนมีเรือน คนประเภทนี้จะมีความสุขเต็ม
 ก็เพราะมีบ้านเรือน มีเรือนใดครองจึงจะสุข ลงได้ใครไม่มี
 บ้านเรือนจะครองแล้วแต่จะทุกข์ ถึงแม้จะมีใครใจดีให้อาศัย
 บ้านอยู่ก็ไม่พ้นทุกข์ใจ เพราะรู้สึกเกรงอกเกรงใจไปเสียทุก
 อย่าง ต้องคอยเผาสั่งเกตุกรียาอาการของท่านเจ้าของบ้าน
 กลอดครนลกเม็ชของบ้านวันแล้ววันเล่า ได้ยินท่านพูดอะไรกับ
 ใครก็ต้องเอามาคิด ยิ่งถ้าท่านพูดถึงคำว่า อยู่ ๆ - ไป ๆ - คับ ๆ -
 แค้น ๆ เป็นนอตคิดไม่ได้ แม้รู้สึกท่านพูดมาค้อมแม่ว่ามันนอน
 เกะกะทางเดิน คนอาศัยบ้านกรบคำคุณแทนแม่ว่ามันได้, ถึงคน
 เข้าบ้านคนนอนอยู่ก็เฉอะ ให้มีอาการไม่อยากจะเห็นหน้าเจ้าของ
 บ้านแทบทุกคน ยิ่งถ้าเจ้าของบ้านเป็นคนเค็มเห็นแก่เงิน งาน
 การอะไรไม่คิด คิดอย่างเดียวจะชนค้ำเข้า คนเข้าบ้าน
 เกลยคชหนานก เจอหน้าทไรมันไม่สบายใจ แม้แต่กลับจาก
 ทำงาน ก็ถูกบ้านบอกว่าเมื่อก่อนกลางวันท่านเจ้าของบ้านมา
 ถามหา เทานนกลีสง เรืองของเรอของคอกกลวเขาจะชนค้ำเข้า
 กลวจะเรบกค้ำชอมโน่นชอมน ซึ่งบางรายก็รายเหลอดก็ ส่วน
 บ้านทแกอยู่เองพง ก็มาหาเรอของเรบกค้ำชอมจากผู้เข้าบ้าน
 ไม่เกลยคชหน้าจะให้ทำอย่างไร เอะอะจะชวนเลิกสัญญาเสีย

เรื่อง _____ แต่คนเข้าบ้านสมัยนั้นกรายมากเหมือนถนน เข้า
บ้านเขาอยู่แล้ว ค่าเช่าก็ไม่ได้ให้ เล่นเอาเจ้าของบ้านทวงจนขาย
บอกลีกสัญญาแล้วก็ไม่ยอมออกจากบ้าน ถึงกับต้องจ้างให้ออก
ด้วยค่าจ้างแพง ๆ ก็มี ตอนจะทำสัญญาเช่า ผู้เช่าต้องเสีย
แป๊ะเจี๊ยะ เพื่อที่จะได้เข้าอยู่บ้าน แต่คนลี้กสัญญาเช่า
เจ้าของบ้านกลับต้องเสียแป๊ะเจี๊ยะ จ้างให้เขาออกจากบ้าน
รวมความว่า ชิงกกราชาถ่วงแรง ผลสุดท้ายฝ่ายไหนก็มองหนากัน
ไม่คิด เป็นความทุกข์ทรมานใจด้วยกันทั้งสองฝ่าย ถ้าหาก
พากันเลิกระบอบอย่างนี้เสียได้ ก็จะเป็นบุญ

เรือนทวน หมายถึงบ้านเรือนที่อาศัยตามฉรรมคา ซึ่ง
ชาวเขาชอบเรียกว่า “เรือนชนนอก” ไปพลางก่อน จะไต่เป็น
ค้ำตรงกันข้ามกับเรือนชนใน, เรือนชนนอกก็ค้ำไต่แต่ภายนอก
นอกเช่นค้ำคุดกลมฝน หรือโครงฟ้าย ถ้างานเรือนแข็งแรง
พอ คนชยักสยายใจ แต่ภัยขึ้นในสันทานเอ๋ยเอาอะไรมา
ค้ำ ทว่าเรือนชนนอกก็ค้ำคุดได้ บางคนมีบ้านอยู่
อย่างกะปราสาทพระอินทร์ ประตูก็เปิดแล้ว หน้าต่าง
ก็เปิดแล้ว ยังแถมเปิดพัดลมเสียอีกด้วย แต่ใจมันก็
ยังรอนวบๆ หงๆ ที่ปรอทก็ไม่ขึ้นสักนิด นอนตรงไหน

ก็ไม่ใช่ข นิ่งตรงไหนก็ไม่สบาย นันมันเรื่องอะไรกัน? !
 จริง บ้านเรือนคุ่มฝนได้ คนมีเรือนดี ๆ ให้ฟ้าร้อง
 กรน ๆ ก็นอนหลับสบาย แต่ก็อีกแหละถึงจะคุ่มเสียง
 ฟ้าได้ ก็ยังคุ่มเสียงคนไม่ไหว พอมีเสียงแว่วมาว่า
 รัฐบาลจะปราบคอร์ปชั่น กรรมการจะสะสางการปฏิบัติ
 หน้าที่ หรือตำรวจจะกวาดล้างพวกมิจฉาชีพและอันธ-
 พาลให้เด็ดขาดทั้ง ๆ ที่นอนอยู่ในคฤหาสน์มีหีมา ใจมัน
 ก็สะดุ้งนอนหลับแล้วก็ยังผวา กลัวแม้กระทั่งหนังสือ
 พิมพ์ เกลียดแม้กระทั่งเสียงพระเทศน์ในวิทยุ บ้าน
 หลังเบ้อเรอก็ยังไม่พอจะนั่งจะนอน ต้องคิดเรว่อนหน
 นันมันเรื่องอะไร? ! ถ้าบ้านเรือนเราแข็งแรงพอ แม่
 พายุจะตลบมาทางสิบทิศ เราก็กไม่หวั่น ปิดประตูหน้าต่าง
 เสีย แล้วนอนอดูอยู่ในบ้านก็ได้ แต่ลมปากของมนุษย์ส
 บางทีลมในบ้านเราเองมันพัดจากบนบ้านลงใต้ถุน พัด
 จากใต้ถุนเข้าในครัว บางคราวลมข้ามรั้ว พัดจากบ้าน
 เหนือบ้าง บ้านใต้บ้าง ทำให้ใจเราโยกโคลงเคลง ๆ
 จะเสียหลักให้ได้ ลมชนิดนี้จะเอาอะไรกัน? ประ-
 โยชน์ของบ้านเรือนอีกอย่าง คือกันขโมย ถ้าบ้าน

เรามรรวรอบขอบชิด ประตูหน้าต่างเรียบร้อยดพอ ต่อ
ให้ไอ้เสือกพวกมาเราก็ก้นไม่กลัว แต่ออกแหละ ถ้าตัว
เราเองเป็นขโมยล่ะ! จะก้นได้ไหม? โปรดคิดตัวเอง

ตกลงว่า แม้บ้านอยู่แล้วเราก็ก้นไม่ปลอดภัยพอ บ้าน
กับความรอนรนทางใจไม่เท่า บ้านทำให้ใจปลอดภัยจากลมปาก
มนุษย์ไม่พอ บ้านบ่งก้นตัวเองเป็นขโมยไม่ไหว

แล้วเราจะทำอย่างไร ?

แน่ละ, เรือนชั้นในเรทำความปลอดภัยให้แก่ท่าน ถ้า
หากว่าท่านจะปลอดสร้างชนอย่างถกแบบ _____ ผมหมายถึง
การครองเรือน ซึ่งได้เสียไว้แล้วในตอนแรกท่านคงจะยังจำได้

โดยทั่วไป คนเราในเพศจะครองเรือนอยู่แล้ว ผู้ชาย
ก็อยากครอง “บ้าน” ผู้หญิงก็อยากครอง “เรือน” แต่ส่วน
มาก มักจะมองข้ามข้อปฏิบัติหรือเงื่อนไขในการครองเรือนไป
เสีย แม้ว่าจะงานครองเรือนจะเป็นงานใหญ่ยิ่งและยากเข็ญที่สุด
ในชีวิต ไม่มีการเรียน ไม่มีการสอน ไม่มีการอบรม ทุก
คนมักจะคิดเอาง่าย ๆ ว่า คนเราโตเป็นหนุ่มเป็นสาวแล้ว
ครองเรือนไปเอง เวลาพูดถึงวัยของเด็ก เช่นมีใครถามว่า
แม่คนนั้นพ่อคนนั้นใครหย่า คนตอบก็บอกว่า “อ้อ! เขาโต
พอมเหยามเรือนได้แล้ว” ที่ตอบอย่างนี้ถือว่า ผู้ตอบ

เห็นว่า การครองเรือนเป็นเรื่องง่ายคายนก พอโตถึงทีแล้ว
ครองได้เหมือนจะยกโต๊ะสักตัวหนึ่ง เมื่อตัวแข็งแรงพอก็ยกได้
เอง ความจริงไม่ใช่อย่างนั้น การครองเรือนไม่เหมือนยก
โต๊ะ ถ้าจะเปรียบก็เหมือนขบรณนัต คือไม่ใช่ใช้กำลังกาย
ล้วนๆ ต้องมีความรู้ความสามารถด้วย

แต่เท่าที่เห็นๆ กันอยู่ ผมอยากจะคิดไปว่า คนส่วน
มากยังกเขาในภารกิจนั้นอยู่ ผิดลักษณะอยู่ เด็กเล็กหนุ่มสาวที่
หมายมั่นขบรณนัตจะแต่งงานกัน คิดแค่ว่า เมื่อโตก็ครองมาแล้ว
ก็มีความสุข และคิดแค่ว่า ความสุขในการครองเรือนมา
จากทรัพย์สินวัตถุ หรือรายได้ของครอบครัวเท่านั้น เกือบจะไม่
นึกเฉลียวใจว่า คู่สมรสทั้งสองให้ยืมบนกองเงินกองทองกัน
หมดไป กว่าจะรู้ตัวก็สายเสียแล้ว ขาดรายได้ไปเรื่อยเมื่อมีราย
คล้อยไปมากแล้วก็มี แกะอะไรไม่ทัน ทั้งทนทนเนนเพราะ
มองข้ามความสำคัญของเรือนชั้นในไปเสีย ทพคนก็จะเป็นเชิง
ทำหน้าใครๆ อยู่บ้าง ความจริงผู้ครองเรือนไม่ชอบทระหนก
ในปัญหาเหล่านี้ และทำเนนการครองเรือนได้ถูกต้องเรียบ
ร้อย ผมต้องขออภัย ทพคนโปรดก็คิดเสียว่า ผมไม่ใช่พค
กับท่านคนเดียว แต่พคตามทางวิชา ซึ่งต้องถือว่าพคกับคน

ทั่วไป และไม่ไ้มุ่งตำหนิติเตียนใคร หากแต่ชี้ข้อผิดพลาด
บางประการ อันจะเป็นประโยชน์แก่การครองเรือนเท่านั้น

รวมความว่า ความสุขในชีวิตของคนชาวบ้าน อยู่ที่
การมีเรือน พระก็เรียกเราว่า ขรวาส—ผู้ครองเรือน
คนอย่างเราๆนี้ ต้องมีเรือนครองจึงจะสุข——
แต่เรือนที่เราจะต้องมีอยู่ ๒ ชั้น ต้องครองให้ครบจึง
จะได้ความสุขสุดยอดของการครองเรือน การดูแล
ในการครองเรือนเป็นความบกพร่องอย่างยิ่ง พระก็
ตรัสย้ำไว้ว่า

“ทูลาวาสา ฆรา ทุกขา”

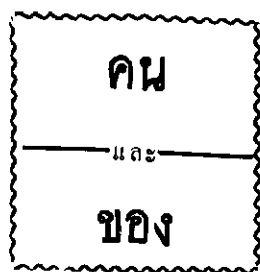
ครองเรือนไม่ดีมีแต่ทุกข์ระทม

ครองอย่างไรจึงจะดีเชิญพิจารณาต่อไป—

คนในเรือน

การที่เราจะดำเนินการครองเรือนให้ถูกต้อง จะต้อง
วิเคราะห์ดูก่อนว่า ในครัวเรือนหนึ่ง ๆ มีอะไรบ้าง แยกเรือน
นอกเรือนในออกจากกันให้เด็ดขาดเสียก่อน จึงจะเห็นจุดบก-
พร่องที่ควรจะต้องแก้ไขต่อไป

ในครอบครัวหนึ่ง ๆ ประกอบขึ้นด้วยส่วนประกอบสำคัญ
สองชนิด คือ:—

คนหมายถึงผู้คนที่รวมกันอยู่เป็นครัวเรือน ของหมายถึง
ข้าวของเครื่องใช้ จำพวกเงินทอง บ้านช่อง เรือกสวนไร่นา
จนกระทั่งไปถึงอย่างกระดางกระดะ มีดพริกขี้หนุ่ย, สมองอย่าง
น้อยอย่างไหนสำคัญกว่ากัน? เห็นจะตอบได้ตรงกันทุกท่าน

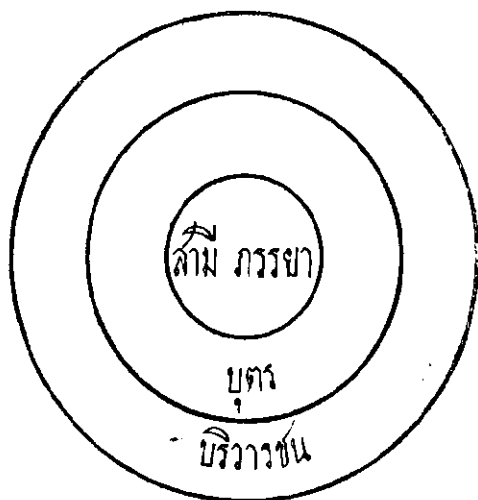
เพราะเห็นกันอยู่แล้วว่าคน — ย่อมสำคัญกว่าของ เป็นหัวใจ
 ของครอบครัวทศเทียว เส้นเป็นเส้นตายอยู่ทุกคน แม้จะมีสมบัติ
 มหาศาลอยู่บ้านยังกระวง ถ้าคนในเรือนเหลวไหลเสียอย่างเดียว
 การครองเรือนก็เหลวแหลกหมด หาคำสุขไม่ได้ มีแต่
 จระเข้ร้องไห้ขยันทองเงินทองทอง แต่ถ้านคนในบ้านเรียบร้อย
 ปกครองกันดี ถึงอยู่กระท่อมมุงแฝกก็หัวเราะได้ หัวใจของ
 การครองเรือนจึงรวมอยู่ทุก —
 ↓

“คนในเรือน”

ทุกคนในเรือนนั้นมีอยู่หลายคน ครอบครัวหนึ่งคราว
 ๕—๖ คนขึ้นไป ถึง ๑๔—๑๕ คน หรือมากกว่านั้นก็มี
 ในบรรดาผู้คนในครัวเรือนนั้นแบ่งชั้น ตามความสำคัญเกี่ยวกับ
 เสถียรภาพของครอบครัวจริง ๆ มีอยู่ ๓ ชั้น คือ

ชั้นใน _____สามี กับ ภรรยา
 ชั้นกลาง _____บุตร
 ชั้นนอก _____บริวารชน

คนสามชั้นนี้ หากจะอธิบายด้วยรูปภาพ ให้เห็นความ
 สำคัญง่าย ๆ ก็น่าจะเป็นรูปอย่างนี้ —

สาม — ภรรยา หมายถึงผัวกับเมีย สองคนอยู่
 ในฐานะเป็นหัวหน้าครอบครัว คือตัวผู้ครองเรือนนั่นเอง
 บุตรหมายถึงลูก ๆ ของหัวหน้าครอบครัว และทว่าหัวหน้า
 ครอบครัวในตน หมายถึงผู้รับผิดชอบในวงการของครอบครัว
 โดยทางธรรม ผัวเมียทุกคนอยู่ในฐานะเป็นหัวหน้าของ
 ครอบครัวทั้งนั้น แม้ว่าแต่งงานกันแล้วควรจะอยู่กับพ่อแม่
 ก็ตาม นีครอบครัวทางศีลธรรม ไม่ใช่ครอบครัวทางเทศบาล
 หรือทางมหาดไทย, บริวารชน หมายถึงคนอื่น ๆ ที่อาศัยอยู่
 ในครอบครัว เช่น พ่อตาแม่ยาย พ่อผัวแม่ผัว พนองข้างเมีย

พนองข้างผิว หลาน ๆ คนไข้ ลุงจ้าง และคนประเภทอื่น
อีก คือ นอกจากผิวเมือกขลกแล้ว นับเป็นบริวารทองสัน

ดูในภาพแล้วท่านจะเห็นว่า ผิว—เมือก คือแกนหลัก
ของครอบครัว ก็ไม่ค่อยมีคนสองคน ร่องจากนั้นกลก ๆ
ส่วนบริวารชั้นนี้เป็นเพียงส่วนประกอบ พดตามภาษาทลเกว
พวกเสนา หรือว่าตามภาษาเล่นหนังก็เป็นเพียงตัวประกอบ

ถ้าคนสามพวกนี้ประพตึเหลวไหลเป็นคนเกะกะ
เกเร ความทุกข์ที่จะเกิดแก่ครอบครัวก็มากน้อยไม่เท่า
กัน บริวารไม่เท่ากัน บริวารไม่ดีเหมือนบ้านมยุงชุม
จะนั่งจะนอนมันให้รำคาญ แต่ถ้ากางมุ้งให้ดี ๆ แล้ว
ก็นอนหลับสบาย ยุงเข้าไม่ถึง _____ แต่ถ้าลูก
ไม่ดี พ่อแม่จะยุ่งใจกว่านั้น ถ้าจะเปรียบก็เหมือน
บ้านมเลอดชุม กางมุ้งแล้วมันก็ยังตามไปกัดได้ เล่น
เอานอนหลับ ๆ ตื่น ๆ _____ ยิ่งถ้าผิวร้ายเมือกเลว
ก็เหมือนกับเนื้อตัวเราเป็นหิด หนึ่งคัน นอนก็คัน กางมุ้ง
แล้วก็คัน เอาผ้าห่มคลุมไปแล้วยังคัน แต่ใน
บรรดาคันทั้งหลายนั้น คันยุงแค้นนอนลำบาก คันเลือด
ก็แค้นนอนไม่หลับ แต่คันหิดถึงกับนอนไม่ลงเอา
ทเดียว _____ และเช่นเดียวกัน ทุกข์เพราะ

บริวารชั่ว แค่กินไม่ได้ ทุกข์เพราะลูกเลว ก็แค่นอน
ไม่หลับ แต่ทุกข์เพราะผัวร้ายหรือเมียเลว มันทั้งกิน
ไม่ได้ทั้งนอนไม่หลับ รวมกันเลยทีเดียว

ตกลงว่าปัญหาเรื่องการครองเรือน จึงรวมลงทุกคน
สำคัญสองคนเท่านั้น คือผัวคนหนึ่งกับเมียอีกคนหนึ่ง ฉะนั้น
ปาฐกถาของผมนักไปนี้ จะได้แจ้งเข้าหาทุกสำคัญเท่านั้น แก่
ทรงนทกแล้วกลั่นกรอง

ผมเคยเปรียบความว่า ครอบครัวหนึ่ง ๆ นั้นเปรียบ
เหมือนกับร่างกายของคน ๆ หนึ่ง ผัวกับเมียเปรียบกับขา
ขวาและขาซ้าย ตามธรรมชาติคนเรา ถ้าขาทั้งสองข้างสมบูรณ์
มีกำลังวังชาแข็งแรง จะไปไหน ๆ กับชาวบ้านเขาก็ไปได้
เขาเดินเร้าก็เดินกับเขาได้ เขาวิ่งก็วิ่งกับเขาได้เหมือนกัน
เพราะขาเร้าดี แต่ถ้าใครขาหักเสียข้างหนึ่ง เหลือขาเดียว
ความสะดวกลดลงยากจะเดินจะเห็นก็ไม่ทันเขา ยิ่ง
ถ้าขาหักทั้งสองข้าง ก็ยิ่งแย่ใหญ่ ที่จะหวังทำอะไรให้ทัน
ชาวบ้านเขาเป็นไม่สำเร็จแล้ว อย่างนี้ก็แค่นั่งหาหยีรอวัน
ตาย - !

เรื่องของครอบครัวก็เหมือนกัน ครอบครัวใดผัวกับ
เมียก็ดี ต่อกับผัวกับเมีย ครอบครัวนั้นมีความสุขและมีทอง

เจริญกว่าหมาเหมือนนกคนซากทั้งสองข้าง แต่ถาครอขครวไค
 คคนเคียว เช่น ผวก_____ทำงานอาบเหงื่อต่างน้ำหา
 เงินขายบ้าน แต่เมียเสีย นั่งเล่นไฟนยงศา หรือไม้ก่เทยว
 เซอนแซนินทาคน โนนไ้รายคนนหาแต่เรองไม่เป็นมงคลเข้า
 บ้าน ส่วนการบ้านการเรือนทควรจจะจกไม่จก ทควรจจะไม่
 ทำ อย่างนกแอ่นหนอย เรยกว่าทข้างเคียว เหมือนคนขา
 เคยวอย่างนนแหละ ไปรคคคคเองก้แล้วก้นว่า จจะลำบากแค
 ไหน ? หรือครอขครวไค เมียแสนจจะค ทำงานทวเป็นเกลียว
 ล้อคคคมเกบหอมรอมริบ ปฏิยคผวกอย่างกะพ้อ แต่ฝ่ายผว
 นงกนเหลาหามรุ่งหามค่ำ เทยวซุกซนหลงไหลกบสุรานาว
 กวจะกลบถบ้านก้แทบจำหนาลกหนามียไมไ้ค อย่างนก
 เป็นกรรมของครอขครวเหมือนซาหิกไปข้างหนงเหมือนกน

ซำราย ถาครอขครวไคผวก้เหลกเมียก้เหลวเสียดวย
 กนทงค ครอขครวนนซาตาซาคนแน ๆ เหมือนคนซาทวทง
 สองข้างแล้ว ทจะหวังความเจริญทอไปนน อย่าฝัน ป็นขาย
 ผา ! บ้หน้าขายหลังคา ! บ้คอไปอนเสารือนขาย ! ไปหา
 ขอทานเขากน รอนคายท้านนเอง ลงไคคนสองคนน ไม่
 เป็นทวของทวแล้วแต่ทคครอขครว มันกระเทือนไปหมด อยาก

รูจริงลองดูก็ได้ และไม่ต้องพูดถึงความเลวร้ายอะไรมากนัก
 เอาแค่การทะเลาะกันรายวันอย่างธรรมดานั้นก็ได้อันไหนลูก
 กับลูกทะเลาะกันสัก ๒ คู่ ๓ คู่ สถานการณ์ในครอบครัว
 ก็ยังไม่ถึงแค่นี้ เพียงแต่ทำให้คนในครอบครัวเคืองกัน
 รู้สึกว่าความใจข้างเท่านั้น แต่ถ้าพ่อขานกับแม่ขานทะเลาะกัน
 คู่เดียวเท่านั้น จะเปลี่ยนบรรยากาศในครอบครัวหมดสิ้น
 ทุกคนในบ้านจะเงยบ่าเสียใจ และต้องคอยหลบตัวเป็นเกลียว
 กลัวจะโดนลูกหลงเข้า

คิดดูซิท่านผู้เป็นพ่อขานแม่เรือน คนจะเดินไต่เพราะ
 ขาด ครอบครัวจะก้าวหน้าไต่ก็เพราะพ่อขานแม่เรือนก็ ไม่
 ควรลืมนะ ท่านเองเป็น “ขา” ข้างหนึ่งของครอบครัว และ
 ขอสะกิดด้วยว่า คนๆ หนึ่งมีขาสองขานะพอดีแล้ว ไม่
 ใช่ว่ายิ่งขามากยิ่งดี มากขาเกินไปจะเดินไม่สะดวก
 แทนที่จะเร็วกลับช้า พลาดท่า “ขา” กับ “ขา” เกิด
 ขัดกันเอง หกจะเมนเทนเท่ไปก็มี !

การเลือกคู่

การสร้างบ้านเรือนทอຍາคัย มีข้อควรคำนึงเป็นพิเศษ
อยู่สองข้อ คือ ท่วงของที่จะใช้ก่อสร้าง ซึ่งภาษาช่างเรียก
ว่า วาดู เช่น ไม้ เหล็ก อิฐ หิน ปูน ทราย เป็นต้น
นั้นอย่างหนึ่ง กับอีกอย่างหนึ่ง คือ การออกแบบตัวอาคารที่จะ
สร้าง ใต้เครื่องก่อสร้างอย่างใดแล้วจะสร้างบ้านแบบไหน สิ่ง
ก่อสร้างอย่างใดทำให้บ้านทน แบบบ้านใดทำให้อยู่สบาย

การสร้างเรือนชนในก็เหมือนกัน จะต้องรอบคอบและ
จะต้องสนใจเป็นพิเศษ ให้เป็นผืนเป็นฝา ต้องคำนึงถึงท่วงบุคคลที่จะ
ประกอบขึ้นเป็นครอบครัว และโครงการบริหารครอบครัว
ต่อไป

เพราะฉะนั้น สิ่งแรกที่สติปัญญาใครครองเรือนจะต้องคิด
พิเศษ คือ การเลือกคู่ หลีกสำคัญเราต้องเลือกคนดี ๆ เป็นคู่
อย่าไ้เลือกเอาคนไม่ดีเป็นอันขาด ใครเลือกคนไม่ดีมาเป็น
คู่ครอง ก็เหมือนเราจะปลูกบ้านทั้งที แต่เลือกเอาไม้ไผ่มา
ทำเสา ซึ่งตามธรรมดาไม้ไผ่นั้น ผิวเกลี้ยงเกลตาเป็นเงามัน

มาแต่กำเนิด แต่ข้างในกลวงเป็นโพรง ใช้งานถาวรไม่ได้
 ไม่ทนแดดทนฝน ชอบแสงออกส่องระลัดขึ้นไปแกว่งยอกค้ำค่อม
 กลางฟ้าเท่านั้น แม้จะใช้ทำอะไรก็เอาไม่ได้ หักง่ายพังง่าย
 ลงไปปลุกเรือนเสาไม้ไผ่แล้ว จึงจะสร้างฝากระดานหลังคา
 มุงกระเบื้องคกแต่งหรือหาอย่างใดก็ตาม ไม่กี่วันก็พัง
 กวกรเลือกคนเป็นคู่ครองก็เหมือนกัน คู่ครองเป็นหลักของ
 ครอบครัว คนประเภทไม้ไผ่มี ส่วยแต่รูปร่าง แพรวพรามแค
 เครื่องประดับ สดชื่นแค่เครื่องโลโก้ แต่จิตใจไม่มีแก่นสาร
 ชอบแต่ขวดร้างวิ่งเล่นกับลมปากของคนอื่น เหมือนไม้ไผ่
 ผิวนอกเกลี้ยงแต่ข้างในกลวง ชอบส่องระลัดขึ้นโกล่มเล่น
 อย่างนั้นเอง ครอบครัวที่ประกอบด้วยคู่ครองที่เป็น “คน
 ไม้ไผ่” แม้ทุกราย คนมันไม่ดีแล้ว ถึงจะประกอบ
 พิธสมรสอย่างเอิกเกริก เชิญแขกทั่วเมืองมารดน้ำ ก็
 ทำให้ชุ่มเป็นชั่วครู่ชั่วยามเท่านั้น เช่นแต่ปลายมือ พอ
 นาสังข์แห่งนาตาก้อออกแทน เคล็ดสำคัญของการตั้ง
 ครอบครัวอยู่ตรงนั้น ตรงเลือกคน การเลือกนั้นเราเลือก
 มาก่อน ก่อนทรนาคด้วยนาสังข์ ถ้าเราไปคว้าเอา
 คนใจเลอะเทอะมาก ๆ คิดหวังแต่จะเอามาล้างให้สะอาด
 ด้วยนาสังข์ ไม่สำเร็จ !

สมบัติห้องสมุดรัฐสภา

๒๑

พูดการเลือกคู่ เห็นมีลักษณะแปลกอยู่อย่างหนึ่งของคน
หนุ่ม ๆ สาว ๆ ชอบแหวะทรงหน้าหน่อย คือคนหนุ่ม ๆ สาว ๆ
เวลารักกัน มักจะถือว่าเป็นความลับ ไม่แพร่พรายให้ใครรู้
คิดคอยระแวงชาวกรุงแรกในการ์คเชิฐรคณาทเคียว ถ้า
หากว่าชาวรววโหลให้คนอื่นลวงรักก่อนพิมพ์การค หรืออย่าง
น้อยก่อนพิมพ์หมั้น ทางก็มักจะถือว่าเป็นความบกพร่องในเชิง
รัก การส่งวนเร่องรักเป็นความลับมีผลทางตทงเสีย คือ—

— คีทางนโยบาย

THAI NATIONAL ASSEMBLY LIBRARY

— เสียทางเลือกคู่

3961129251

ทางนโยบาย หมายความว่าความฉงการคคุมครองเปลี่ยนแปลง
และครองรักไปภายหน้า คนเรามีอัยจำพวกหนึ่งทคชยชคค
คนอื่น เวลาเห็นเขารักกัน การไม่เปิดเผยให้คนภายนอกรู้ เป็น
การขงกันการแทรกแซงของคนประเภทนี้โตค ประการสำคัญ
คืออย่าง คือการเปลี่ยนแปลงความรัก ความรักนั้นมันเป็นของ
ทชอนกันไม่ค หรือแม้แต่จะเกยกันย่างก็ไม่ค ก็มีคน
น้อยแล้ว ภายหลังเลิกจากคนนไปรักคนใหม่ ถ้าหากคน
ใหม่เขารู้ความหลังว่า เราเคยรักใครคนหนึ่งมาก่อน เขา
ก็ไม่ปลงใจรักสนิท นอกจากจะสงสัยว่าเราอาจเป็นคนคน

เลออกของคนอื่นแล้ว ยังสงสัยว่าเขาจะเลิกรากันจากตอน
 จริง ๆ แล้วหรือยัง หรือจะยังมี "เชอรัก" ตกค้างอยู่
 ในหัวใจอีก มันให้คิดไปเรื่อยแปด การเล่าประวัติรักเก่า
 ให้คนรักใหม่ฟังนั้น เรารักกันอยู่แล้วว่า เป็นอันตราย
 อย่างน้อยก็ทำให้ถูกแฉะ ถ้าเขารู้ว่าคนรักเก่าชอบแม่ลำทวน
 ค่อยไปเราจะสมคบกับลำทวนไม่ได้เลย แม้แต่จะหักคั่นลำทวน
 จะพูดถึงคนรักเก่าทวน จะไปบ้านลำทวน เป็นแสดงรักทวน
 ฉะนั้นการถือว่า ความรักกันก่อนแต่งงานเป็นเรื่องปกติ
 อยู่ และก็เป็นพิเศษสำหรับจับปลาสองมือ แต่ก็เสียทาง
 เลือกค้ คือแทนที่คนอื่นจะได้ช่วยเหลือก็ไม่มีโอกาสจะช่วยให้
 เป็นการเสียใจเสียยิ่งในเรืองสำคัญ

คนเราก่อนแต่งงาน เขาเคลือบไว้ด้วยนาผิงนาตาลทง
 นน ยังสมยอมคนวิทยาศาสตร์มาก ของระวังโหด แต่งงาน
 กันแล้วจะเป็นอย่างไรก็ไม่รู้

แล้วควรรองนบนลงใจเลอกแล้วเปลี่ยนยากนัก ถ้าเรา
 จะขอเสียได้สักทวนหนึ่ง เราอาจใช้เวลาเลอกสักห้านาทีก็ได้
 เพราะแม้ว่าจะขอแล้วมันเกิดไม่คิด เราจะโยนมันทิ้งเสียเมื่อไร
 ก็ได้ หรือไม่ทิ้ง จะเก็บไว้ก็ได้หรือจะทิ้งก็ได้ หาชอกชอยใจมา
 ใหม่สักสิบชกสิบชกก็ได้ ถ้าเรามีศทางค์ แต่คู่ครองไม่ใช่

อย่างนั้น คนเคียว — จะคงอยู่กันจนตาย ซึ่งเป็นเวลา
 นาน ๆ ๕๖ แม้จะรู้ว่าไม่รักกันมาก มันคงไม่ลง เราปล่อย
 มือแล้วเขาก็ไม่ยอมวิ่ง จะทำอย่างไร? มันเข้าบ้านของว่า
 “กลืนง่าย แต่คายยาก” ข้างราชคฤกษ์ก็ไม่ขาดของเคียวครั้น
 ถึงโรงถึงศาล ให้ช่วยตัดให้ แล้วถ้าไม่ทิ้งละ ไม่ชอบใจก็
 เก็บไว้เสียเฉย ๆ หากชอบใจมาสะสมไว้เพื่อผลัดเปลี่ยน
 เหมือนผาทวนแล้ว ก็ทำไม่ได้อีก ขึ้นทำยุ่งใหญ่ ของ
 พรหมทานห้ามสะสม นิยมว่าคตศกเพียงคู่ผดวนเมษ จึงได้
 เรียกว่า “คู่ครอง” ไม่ยังควรทำให้มี “ค” เป็นอันขาด

บรรณารักษณะ

พดถึงเรื่องเลือกคบใคร นักถึงตำราของเก่าทุกที คือ
 ผมมีตำราเลือกคบเป็นของเก่า คนโบราณว่าไว้เกี่ยวกับลักษณะ
 คบครองคบ เรขกัณ ว่า “**บรรณารักษณะ**” คือ
 ลักษณะของ ชายตหญิงดี รู้ดีกว่าท่านวางกฎเกณฑ์ไว้ด้วย
 ถ้วน และเหมาะเจาะดีกว่าอีกหลายแบบ ที่เคยเห็นมา ที่จริง
 ผมเคยเผยแผ่มามากแล้วเหมือนกัน แต่เอามาเล่าสักทีฟัง
 เสียอีกที คืออย่างนี้, แรกพบฟังเฉย ๆ นะ ท่านผู้ใด
 แล้วก็แล้วกันไป ไม่ต้องเลือกกันใหม่ ประเดี๋ยวจะเห็นว่า
 ปรากฏมาให้เลือกกันใหม่ เลยจะยุ่งกันใหญ่ และพลอย
 ทำให้ผมไม่ปลอดภัยไปด้วย การเผยแผ่แผนกเพื่อเสนอให้ท่าน
 ผู้ฟังลองพิจารณา และจำไว้เผื่อหลานต่อไป เขาทำอะไรจะ
 ใดเป็นคนมีหลัก ซึ่งดีกว่าปล่อยให้หลักลอย

ดิ ๖

บรรณารักษณะทว่านม ๖ อย่าง ผมเรียงง่าย ๆ ว่า
 “**ดิ ๖**” คือ:—

๒. รวยทรัพย์

๓. นัวิชา

๔. มารยาท

๕. ชาคิณฺฏิก

๖. มิตฺติลลวรม

จำง่าย ๆ ว่า “รูปสวย — รวยทรัพย์ — นัวิชา
— มารยาท — ชาคิณฺฏิก — มิตฺติลลวรม” ทิ้งหัวใจให้คล้องปาก
มืออยู่ ๖ อย่างด้วยกัน จะอธิบายความหมายย่อ ๆ พอเป็น
ทางพิจารณา

๑. รูปสวย

ทวารูปสวย ก็หมายความว่า เป็นคนงามทางรูปร่าง
กายสมสัคตสมส่วน แต่ความสวยของคนจะเป็นของตายทวยยาก
ว่าคนอย่างไรสวย เรื่องนิยมชมนอบกยความนิยมของคน
ในถิ่นนั้น ๆ แม้ในถิ่นเดียวกัน ก็ยังต้องแบกแบะตามความ
ชอบใจของแต่ละคนอีกด้วย เราจะต้องเป็นกฎตายตัว เช่นว่า
คนขาวสวย คนดำไม่สวยไม่ได้ เพราะคนดำดำ ก็มีคนนิยม
มากอยู่เหมือนกัน ยิ่งในประเทศคนผิวดำ เขายังนิยมคน
ผิวดำสนิท ดำเข้มจริง ๆ ยิ่งดำยิ่งดี

รูปร่างผิวพรรณทักต้องตามความนิยม ทางพุทธศาสนา
ก็ถือว่า เป็นผลบุญอย่างหนึ่ง กงทพรรณนาไว้ในนิกัณฐสูตร
กล่าวถึงรูปลักษณะคนมีบุญว่า

• สุธณฺเฑตา	มีผิวดี
สุสรตา	มีเสียงดี
สุสณฺฐานิ	มีทรวดทรงดี
สุรูปตา	มีร่างกายดี

นี่เป็นการบรรยายความงาม ว่าไว้เป็นกลางๆ บอก
แต่ว่าดี แต่ก็ไม่จำกัดเด็กชาตลงไปที่อย่างไร ผิวดี ก็คือ
ผิวเกลี้ยงเกลาหน้าดี เสียงดี คือเสียงเพราะ เสียงมีเสน่ห์,
ทรงดี คือสัดส่วนต่าง ๆ ของร่างกายดี ไม่สูงเกินไป ไม่
เตี้ยเกินไป ไม่อ้วนเกินไป ไม่ผอมเกินไป, ร่างกายดี คือ
ร่างกายสมบูรณ์ ไม่ค่อยเปลี่ยนแปลง คาหไม่พิกลพิการ
เรื่องรูปสวย แต่คงพอเป็นแนวทางพิจารณาเท่านั้น

๒. รวยทรัพย์

ข้อ ความ บอก ชัดอยู่ แล้ว เหมือน กันว่า เป็นคน มี ทรัพย์
ความจริง ข้าพเจ้าคิดว่า ท่านคงมุ่งสอนให้พึงถึงความ

แข่งขັນเป็นสำคัญ เพราะข้อเท็จจริงนั้น ใครก็รู้ คนหนุ่ม ๆ
สาว ๆ ที่อยู่หน่วยเลือกคู่ ส่วนมากก็อยู่ในวัย ๑๘ - ๒๐ ปี
คนวัยนี้วากันทั่ว ๆ ไป ก็เพิ่งจะออกจากโรงเรียน ผู้ชาย
ก็เพิ่งจะเริ่มงานกองชาขาว ผู้หญิงก็เพิ่งจะตกเบี่ยง จะไปเอา
ทรัพย์สินไหนมาให้ชกฝ่ายหนึ่งใด นอกจากของบรรพบุรุษ หรือ
ไม่ก็ยืมเขามาโชว์ การที่เราจะมาตั้งข้อเพ่งเล็งเขาในแง่
จึงจะไม่ใช่การยกย่อง

ความเข้าใจของผมว่า ท่านเจ้าของตำราคงจะไม่
ใช้คนงกสมัยนี้ เห็นแก่ได้ แล้วสอนคนอื่นให้เลือกคู่ เพราะ
เห็นแก่สมัยของเขา ซึ่งเป็นวิชาชีวิต ๆ

แต่ท่านคงจะสอนเรา ให้สังเกตไว้บ้าง ว่าคนที่เราจะ
เลือกมาเป็นคู่ครองนั้น มีแวบศรีษะพูดอย่างไรหรือเปล่า คือ:-

อูฐจันลมปฐา

ขยันทาทรพย

อากษสมปฐา

รจกเกบหมอมรย

กดยานมิตตกา

คยแต่คนก็เป็นมิตร

ลมชีวิตา

รจกจ่ายทรพยพอควร

ลักษณะทั้งสี่นี้ บางทีท่านเรียกว่า “หัวใจเศรษฐี”

เพราะคนที่มีลักษณะทั้งสี่นี้ ย่อมหวังคงตัวได้แน่นอน ดังนั้น
บรรพบุรุษของเรา “รวยทรัพย์” แน่จะคงเกิดเพียง

๑. มีคำอธิบายในภาค “เรือนชั้นนอก” แล้ว

ว่า ให้ภักตคนจะเลือกเป็นคู่ครอง ว่ามลักษณะของผู้ที่จะ
 ารววยทรวพยหรือเปล่า

๓. นบวิชา

หมายความว่า เป็นคนมีความรู้ความฉลาด ไม่ใช่โง่
 ง่าเซอะเซะ แกะระระไร รู้แค่ไหน นั่นสุดแล้วแต่ความพอใจ
 ของผู้เลือก ที่สำคัญคือ ต้องเป็นคนมีความรู้ ทำมาหา
 กินเป็น เป็นผู้ชายจะเป็นช่างไม้ ช่างเหล็ก ช่างเขียน ช่าง
 เครื่องยนต์ หรือช่างอย่างอื่นก็ได้ ขอสำคัญให้เป็นวิชา
 ทำมาหากินโดยสุจริต อย่างน้อยที่สุดหนึ่งอย่าง ฝ่ายหญิงก็
 เหมือนกัน อย่างน้อยที่สุด ทำอะไรไม่เป็นจริง ๆ ทอดขนม
 ขายเป็นกขงติ เมื่อถึงคราวจำเป็นจะได้ช่วยกันคิดช่วยกันแก้
 เหมือนคนสองคนเกาะกันว่ายอยู่ในน้ำ ถ้าว่ายนำเป็นทองสอง
 คน เมื่อคนหนึ่งหมดแรง อีกคนหนึ่งก็พอจะพยุงกันได้ ไม่
 ให้มน้ำตาย เรื่องวิชาความรู้เป็นสิ่งจำเป็นไม่ชอบ คนที่
 ทำอะไรไม่เป็น เป็นแต่ทำท่าทำจู้ประตกินอย่างเดียว ไม่
 ต้องด้วยตำรา ใครเลือกเป็นคู่ครองไม่ผิด

๔. มารยาท

หมายความว่า เป็นคนมีกริยาวาจาสุภาพเรียบร้อยน่า

รัก เรืองนกเป็นชื่อว่าเป็นอยู่มาก สำหรับผิครองเรือน ซึ่ง
ท่านผู้ฟังย่อมทราบอยู่ด้วยกันแล้ว ก็พยายามหาหนทาง
ความจริงไม่ต้องเพิ่มเติมอะไรอีกได้ เพียงรักษาระดับเดิม
ของตนไว้ คือให้เท่ากัน หรือใกล้เคียงกับตอนก่อนแต่งงาน
ก็พอแล้ว เมื่อก่อนแต่งงานเราทำไมจึงทำหวานกึ่งรักได้
คำพูดแต่ละคำก็สรวกแต่ละคำหวานๆ ออกมาให้ชกฝ่ายหนึ่งฟัง
ดูเหมือนว่า จะพูดอะไรออกมาแต่ละคำ ได้ก็ควรยอมรับไว้
สักสักระยะสักระยะ ถึงอย่างนั้นยังกลัวเขาจะไม่พอใจ พูด
ไปแล้วก็นำมาคิดคำนึงออกทั้งหลายครั้งหลายหนว่า คำพูด
ไปนั้นเหมาะสมแน่นอนแล้วหรืออย่างไร ฝ่ายภรรยาอาการทาง
กาย ก็เต็มไปด้วยความละมุนละม่อม น่ารักจริงๆ รู้สึกว่า
เป็นผลทุกกระเบียดนิ้ว จะไปยืนคู่รักแต่ละครั้งละหน เตรียม
ยอมไปตบแต่ปากตรอก

แต่ครั้นแต่งงานกันแล้ว เราทั้งเสน่ห์เดิมของตน
เสีย กลายเป็นคนอดคดขยี้ ตหน้าบงบุดบอบบุญไม่
รับเสียเรื่อย แม้คำพูดก็เปลี่ยนเป็นกระด้างหยาบคาย
ซำรายบางคนกลายเป็นคนปากเน่าปากเหม็น พูดจาว่า
ว่าเจ็บๆ แสบๆ น่ารำคาญจริงๆ พุโธ — ! คำกันั้นอยู่ได้

ทุกเช้าทุกเย็น บางคนตัวเองกลัวจะไม่ขลัง พ่อแถม
เรียกผมมาช่วยเข้าด้วย กว่าจะดำเนินาฟริกเสร็จสักครก
หนึ่ง ไม่รู้ว่าใส่ทำให้ผลลงไปเท่าไร แล้วมันจะมีรส
ชาติผูกมัดใจของอีกฝ่ายได้อย่างไร นี่แหละความผิด
พลาดของผู้ครองเรือน

๕. ชาติผู้ดี

ทว่าชาติผู้ดี หมายถึงเป็นหน่อเนื้อเชื้อไขของคนดีซึ่ง
ทรงกินขามกยคนร้ายหรือคนชั่ว อกรรมดาคนดียอมอมกรรมคน
ชั่วของตนแต่ในทางดี

ผมได้กล่าวมาแล้วว่า คนเราเมื่อก่อนแต่งงานเขา
เคลือบไว้ด้วยนาผิงน้ำตาล ชะโลมไว้ด้วยของหอม ได้ทำไว้
ด้วยสังฆานาชมทงสน ยังสมยณยานเมืองเต็มไปด้วย “คน
วิทยาตาสัตว์” คุยกาเหลือเกิน มักจะเข้ตำราว่า เลือกผก
กินหนอน เสียแหละมาก

แม้คนสมัยโบราณ ก็ตระหนักในเรื่องน้อยมากเหมือน
กัน คือการเพ่งเล็งถึงชาติโคตรตระกูลของคนที่จะเลือกเป็น
คู่ครอง จนถึงมีคำสอนสืบๆ กันมาว่า

“ดูข้างให้ดูหาง

คุณาให้ดูแม่

จะดให้แน่ท้องคุณยาย"

ท่านผฟงทเคารพ ถ้าเราจะชอยากนล็กขวคหนึ่ง แทน
ทเราจะคแคฝอยบคขางขวค ก็ควรจะทกนดงยหือ คดงส่วน
ผสมทวย เพราะถ้าเชอสลากบคขางขวคแลวมนกควเคษทวย
กนทงนนแหละ สมยบยาฝรงเขาพมฟทวยไวไผชอค
ค้วว่า ในยานนมี Vitamin A เท่าไร? B, C, D, เท่าไร? มี
Calcium และ Phosphorus อย่างไรบ้าง? สะควกแก่การใช้
มาก เรอชของคนก็เหมือนกนกขยา คนเหมือนกนก็จริง แต่
ส่วนผสมมันไม่เหมือนกน เปรยวคกมี เคมจคกมี จคชค
ไม่เ็นท่าเลยก็มี คอชคให้ค

๖. มศีลธรรม

คุณสมบคชอศคทายน สำคญมาก ทวามศีลธรรมน
หมายความว่า เ็นคนมีธรรมะในใจ ไม่ใช่เ็นคนอธรรม
และทว่า "ธรรมะ" นน ก็คอ เหตุผล คนมีธรรมะก็คอ
เ็นคนมีเหตุผลหรือเ็นคนชอยเหตุชอยผลนนเอง ทามชกค
คู้ครองทเ็นคนไรธรรมะ เ็นคนทไม่ชอยเหตุผล ชอยททำ
อะไรทามอามณ เ็นคนเจ้าทญว ชอชคชอชน เณง

กันทีไรเป็นทองเอาข้างเข้าถุกทุกที ทะเลาะกันทีไรเราต้องถูก
 บังคับให้เป็นฝ่ายแพ้เสมอ เล่นกับคนไม่มีเหตุผลในใจแล้ว
 ขำกรจริง ๆ จะเอาแต่ใจตัวทำเคียว เรืองนันทน์ผ่องยอมทราบบ
 อยู่ด้วยกันแล้ว จึงขอผ่านไปก่อน จะพูดถึงอีกครั้ง ตอนว่า
 ด้วยกรรมของผัวครองเรือน

อย่างไรก็ตาม ผมขออย่าอกันว่า คติธรรมนั้นเป็นยอด
 ของคน ใครไต่ครองที่เป็นคนไรคติธรรมไม่พ้นลำบาก
 เต็มไปด้วยการทะเลาะวิวาทบาดหมาง สำนวนคดีส่วนราช แม้
 จริง ๆ

ยิ่งกว่านั้น คู่ครองที่ไม่มีคติธรรมยอมเป็นเหมือนคนคักร
 ที่แฝงอยู่ในร่างของมิตร คือชอบแนะนำให้เราทำความผิด
 คอยกระชับทักท้วงวัน——พี่เมื่อไรจะไกลสักทีล่ะ? ——
 พี่เมื่อไรจะไปปล้นกับเขาล่ะ? ——พี่เมื่อไรจะเล่นงาน
 ไรคนนั้นสักทีล่ะ? ลูกรบเร้าหนักเข้า เราเป็นผัว มันก็ทน
 ไม่ไหว คักสันใจ ——เฮาก็เฮา! เพราะเห็นแก่เมียรัก
 ผลที่สุดล่ะท่าน? เราเองเสวยเคราะห์ไปตามระเบียบ, เขาล่ะ?
 ฮือ —— กตัญญูละครคอไป อย่างลิ้มว่า เสี่ยงกระชับแล้ว ๆ
 ทว่านั่น คือเสี่ยงกับเขาถึง ไม่ใช่เสี่ยงเมียเราแท้ ก็เท่า

ก็เขายกเราว่า “พี่เมื่อไรจะเข้าตระกูลนี้ล่ะ?” นั่นแหละ ร้องไห้ให้มาก ๆ ทั่วบ้าน ทั่วข้างฝ่ายหญิงไม่มีศีลธรรม ๕๕๒ ลูกเกิดไปก็ผู้ชายที่ไม่มีศีลธรรม ยิ่งร้ายใหญ่ มันจะไม่ใช้เพียงแต่เลี้ยงกระซิบเท่านั้น แต่จะกลายเป็นเลี้ยงชั่วค้ำรามยังคุยให้เมียต้องสร้างกรรมทำบาปมากมายหลายเท่านี้ ก็ เพราะว่า ลงใจข้างใจร้ายแล้วก็มีทางทำความพินาศได้มากกว่ามคใจร้ายหลายร้อยพันเท่าเป็นธรรมดา แต่ถ้าใครได้ ๕๕๓ คุ้มครองที่เป็นคนมีศีลธรรมประจำใจ ก็เป็นอันว่าได้กัลยาณมิตรคอยประคองให้เราเดินทางถูก เป็นยอดแห่งประโยชน์ในครอบครัว

๕๕๔ กงนน นรนาเรลกษณะข้อสุดท้ายนี้ จึงเป็นหลักประกัน สันติสุขของครอบครัวอย่างแท้จริง สร้างศึกใหญ่แล้ว ไม่คิดสายล่อฟ้า ก็น้ำกล้วฟ้าผ่า ฝนตกฟ้าร้องนอนไม่หลับ ครอบครัวที่พ่อแม่เฝ้าเรือนขาดศีลธรรม ก็เหมือนศึกใหญ่ที่ขาดสายล่อฟ้า นั่นแหละ ไม่รู้ว่าเคราะห์ร้ายจะฟาดใครมลงมาเมื่อไร.

ประกาศ

บรรณารักษ์คณะท้าวมาแล้วนั้น เป็นหัวข้อคุณสมบัติใน
 ทัวคน เป็นของครุฑาจารย์รุ่นเก่า ผมเองจำเอามาตั้งแต่
 ก่อนศึกษาธรรมะ มาภายหลังได้เฝ้าเรียนทางธรรมะเขา จึง
 เอาหลักนั้นมาพิจารณา รู้สึกว่าหลักของท่านเหมาะเข้าที่
 มาก และเป็นการรวมคุณสมบัติในทัวคนได้ครบถ้วน คิดว่า
 แขนงอื่นๆที่เคยพบ ท่านผู้ประพันธ์จำเอาไว้ใช้กันอย่าง ท่านทมิ
 แล้วจำไว้เพื่อลูกเพื่อหลาน จะเลือกใครเป็นคู่ ก็เอาที่ ๖ น
 เขาบอก แล้วจะรู้ว่าดีหรือไม่

และในบรรดาคนที่มีสติปัญญา ก็ยังมีมากน้อยไม่เท่า
 กัน อยากจะทราบแน่ไม่ว่าใครจะดีมากกว่ากัน ต้องใช้วิธีประจักษ์
 เป็นนัย ใครที่กระแสนมากคนนั้นก็จะชนะ วิธีประจักษ์ทำอย่างนี้
 คือคิดตารางให้คะแนนลงในกระดาษหรือสมุดพก ที่เห็นแล้ว
 กรอกข้อความดังนี้

(ฉบับสุดท้าย)

บัญชีประกาศคุณ

ลำดับ	ผู้ ชื่อ	รูปถ่าย	วชิรพรพ	นวิชา	มารยาท	ชาติพันธุ์	มีศีลธรรม	รวม	ผู้ ใต้
๑	คุณ ก.	๑๐	๑๐	๑๐	๑๐	๑๐	๑๐	๖๐	๓
๒	คุณ ข.	๖	๓	๗	๔	๕	๔	๓๓	๑
๓	คุณ ค.	๔	๔	๖	๗	๖	๗	๓๔	๒
		๔	๖	๕	๖	๕	๕	๓๕	๒

เห็นใครเขาทนอย เราทตลงเขาซอเขามาปรกวด แลวกให้กระแมนโดยยติธรรม
คามากให้มาก คนอยให้นอย เราทำของเราเงยๆ ไม่คองโฆษณาให้ใครๆ สุนกคเหมอนกัน

ข้อสำคัญ ใครมีคู่ครองแล้ว อย่าไปริทำเข้าเป็นอันขาด ถ้า
 อดไม่ได้ อยากเล่นสนุกก็ควรใช้เคษกระต่าย เสร็จแล้วรีบ
 หนีทงเสีย ประเดี๋ยวเขาจะหลกฐานใดเห็นมีข้อคุณนคุณน
 ก็จะไม่ปล่อยภัยล้ายากตัวเปล่า ๆ

แล้วข้อสำคัญอีกอย่างหนึ่ง อย่าลืมสั่งตัวเราเองเข้า
 ประกวดด้วย จะได้รูกนเสียทว่าเราแค่ไหน แต่การให้คะแนน
 ตัวเองนั้น จะต้องยกคง ๑ ใน ๓ เสมอ อย่างคิควารปร่าง
 เราสวดยมากควรจะให้สัก ๒ คะแนน เวลาให้จริงก็หักลงเสีย
 ๒ คะแนน คงให้ ๔ คะแนน อย่างนี้เป็นต้น เพราะคนเรา
 มักจะเห็นว่าตัวมากเกินความจริงเสมอ การประกวดแบบนี้
 ยังไม่มีการจกชนเป็นทางการ ส่วนที่ทากนอยู่ทั่วไป เป็น
 การประกวดเพียงหลกเดียว คือ “รูปสวดย” เท่านั้น ส่วน
 อีก ๕ หลกข้างท้าย ใครจะเป็นอย่างไรก็ช่าง ไม่เกี่ยวกับการ
 พิจารณาตัดสิน

ดินนอก - ดินใน

คุณสมบัติของคู่ครองทงหลกอย่างนั้น เมื่อพิจารณา
 ถึงความสำคัญยังหย่อนกว่ากันแล้ว แยกเป็นสองประเภท คือ
 สองข้อแรกเป็นดินนอก สองข้อหลังเป็นดินใน ดังนี้ —

รูปสวย

สวยทรพย์

นักวิชา

มารยาท

ชาติผู้ดี

มีศีลธรรม

..... เป็นรูปสมบัติ

..... เป็นทรพย์สมบัติ

..... ๔ น เป็นคุณสมบัติ

รูปสวยเป็นสมบัติชั้นนอกที่สุดของคน เพราะความสวย
เป็นของไม่ยั่งยืน คนเราถึงจะสวยเท่าไร าก็สวยไปไม่ได้
น้ำ ประเดี๋ยวก็โทรม อนาคตของคนสวยก็คือความไม่สวย
นั่นเอง

โปรดทราบว่า ความสวยนั้น เปรียบเหมือนอาหาร
ประคัยโลก ใครเกิดก่อนก็ใช้ก่อน ชั่วระยะรุ่นหนุ่มรุ่นสาว
เป็นเวลาราว ๆ ๕—๑๐ ปี แล้วก็ให้คนที่เกิดทีหลังใช้ เลื่อน
กันไปอย่างนั้น เมื่อความสวยเป็นของเลื่อนไถ่เปลี่ยนมือได้ ถ้า
ใครรักกันแต่ความสวยก็เป็นความรักไม่แน่นอน ที่แรกเขาก็
รักเรา เพราะตอนนั้นเรากำลังประคัยอาหารของโลก (คือ
ความสวย) แต่ครั้นเราหมดเวลาที่จะประคัย อาหารนั้นเลื่อน
ไปอยู่กับคนอื่นซึ่งเกิดทีหลัง หรือเขาได้ไปพบเห็นคนอื่น ที่

สบายยิ่งกว่าเรา ความรักของเขาซึ่งเคยพร่ำพลอดขำ ๆ ซาก ๆ
 ว่ารักเราคนเกียวนั้น ก็เลยพลอยเลือนตามไปกับความสุข
 ด้วย สมัยที่ความสุขนั้นค่อย ๆ เป็นขลุ่ยแล้ว แต่อย่าลืมนะ
 ความสุขช่วยเราไต่ชีวิตระยะอนันต์เท่านั้น ทั้งนั้นเพราะ
 ความสุขมันค่อย ๆ แผ่พร่างพรายของเราเท่านั้น คนเราทว่ากันว่า
 สุข ๆ นั้น ถ้ากินให้เต็มแล้วมันสุขอยู่ตรงผิวหนังนั้นก็เกี่ยว
 จริง ๆ ถ้าสมมติว่าเราจับเอาคนที่โลกนี้เขามองว่าสุขที่สุดมา
 ถอดหนึ่งออกจากรอยนิ้วลึกลับ ๑ ใน ๑๐ ของมีสติเมตรเท่านั้น
 หอมก็สุข ความสุขทางตัวเต็มก็หมด ความสุขที่แผ่พร่าง
 ซึ่งลือกออกไปนั้นไม่มี ความสุขจึงเป็นเพียงปรากฏการณ์
 จากส่วนผสมของธาตุชีวิตระยะอนันต์เท่านั้น คนที่สุขที่สุดใน
 โลก ถ้าเราจะรวบรวมเอาความสุขของเขามาซึ่งก็ คงไม่
 ได้น้ำหนักอะไรเป็นกิจจะลักษณะ

พกมากเคี้ยวท่านจะเข้าใจผิดว่า ปาฐกถาจะเคยชักหัก
 เพราะคนสุขมาแล้วกรรมจึงได้แอนตคนสุขนั้นหนา ความ
 จริงผมไม่แอนต ผมก็ชอบคนสุขเหมือนกัน แล้วคนสุขก็
 ไม่เคยรังแกอะไรผม ที่พบบ่อยใครจะเสนอข้อคิดแก่คนสองคน
 เท่านั้น คือ ๑. คนที่มัวปร่าร้างสุข ขน้าเมากับความสุขของ

ทนเกินไป ความสวยเป็นเพียงรูปสมมุติเท่านั้น จะช่วยเรา
 ไ้ไกลแค่ชั่ววาระเดียวและเป็นวาระสั้นที่สุดในชีวิต และมีข้อ
 คนสวยเสียเปรียบอยู่อย่างหนึ่ง คือความสวยงามเองจะเป็น
 แรงดึงดูด เขาคนใจทราบดีว่าความรักไม่แน่นอนเข้ามาพัวพัน
 กับตัวสวย น่าหนักใจว่าจะเลือกคู่ครองผิดพลาด ทั้งระวังตัว
 หนัก ————— ระวังวงศ์ตระกูล ก็คือพยายามสร้างคุณ
 สมบัติข้อ ๓, ๔, ๕, ๖ ขึ้นให้มาก คุณสมบัติเหล่านี้จะช่วย
 ผลักคนใจทราบดีออกไปจากตัวเรา และดึงดูดเขาคนดี ๆ มา
 ให้เราเลือก และ ๒. ใครจะสละชีวิตทำผิดก็จะเลือกคู่ ได้คิด
 เสมอว่า ความสวยกับความดีแยกกัน อย่าคิดว่าคนสวยแล้ว
 จะเป็นคนดีเสมอไป

ทรัพย์สินเป็นพวกดินนอกเหมือนกัน มีแล้วหมดได้ รวย
 แล้วจนมีตัวอย่างอยู่ถมไป ถ้าจะเปรียบฐานะของคนเรากับ
 กันไม่ ทรัพย์สินเปรียบกับเปลือกของมัน

ท่านผู้ฟังคงจะเคยเห็น ธรรมชาติเปลือกของมันไม่ถูก
 แดกถูกกลืนนาน ๆ เข้าก็กลายเป็นสะเก็ดร่วงไป หลุดไป ของ
 ใหม่เกิดมาแทน ทรัพย์สิน สมบัติของคนเราก็คงเหมือนกัน เอา
 อะไรแน่ ได้มาแรก ๆ ก็ใหม่ ใช้ไปนานเข้าก็เก่า และชำรุด
 สลายหายไปตามกาลเวลาของมัน ถ้าเราคำนวณกันไม่มาพอก็ต้อง

ว่าฉันตกสะเก็ดไป ลองนกกชั้ เพียงชั่วเวลาตั้งแต่เราเกิดมา จนถึงเวลานี้ เธอตกสะเก็ดไปเท่าไรแล้ว กางเกงตกสะเก็ดไปเท่าไรแล้ว แม่แค้นที่เรากำลังสวมอยู่บนนกกาลงจะตกสะเก็ดไปด้วย ใช่หรือไม่? เงินทองข้าวของอื่น ๆ ล่ะ ตกสะเก็ดหลุดร่วงไปเท่าไรแล้ว? โปรดคิดดู ถ้าทรัพย์สินของเราเคยโตเคยมีตั้งแต่เกิดจนบัดนี้ ยังชอบครบหมดทุกอย่าง ทั่วเราเองก็ยังไม่สามารถจะหาเงินเอาไปไหว ถ้าเธอสมบัติเก่าที่มันตกสะเก็ดแล้วมาคิดเป็นอารมณ์ ผมและท่านผู้หญิงตกนกลอยอยู่ในฐานะเป็นเศรษฐีด้วยกันทั้งนั้น แต่เป็น "เศรษฐีตกสะเก็ด" แล้ว

ฉันไม่แปลกอกหนา ลำต้นชุ่มสดยู่ตลอดแล้งตลอดฝน เป็นต้นไม้โชคดี แต่ต้นไม้ประเภทนี้ ไม่มีโอกาสว่าสนาหะได้มีคนเชยชมอยู่เป็นเวลานาน เมื่อสนเปลือกกก็หมดดี ไม่เหมือนต้นไม้มีแก่น ชีวิตก็ทนทาน ล้มตายแล้วก็เหลือแก่นมีคนนำไปสร้างบ้านสร้างเรือน ปะเหมาะถึงกับเข้าไปอยู่ในรั้วในวัง มีคนนิยมชมชอบไม่จืดจาง_____คนเราก็เหมือนกัน คนที่ทรัพย์สินมากเป็นคนมีความสุข แต่ความสุขแค่นี้มีทรัพย์สินที่สนทรัพย์สินสนสุข และสนทั้งหมดแม่แต่คนรัก!

เว้นแต่คุณน้าจะสร้างคุณสมบัติขึ้นไว้ในตัว_____

วิชา มารยาท สมบัติผู้ดี และศีลธรรม สัขยาน
 เป็นพวกคุณสมบัติ สมบัติของความดี เมื่อรู้อย่างสวัสดีและ
 ทนทุกข์อดทน คุณสมบัติทั้งสี่เป็นเส้นห้าภายใน ถึงคุณ
 ความรักความเอ็นดูจากคนอื่น เหมือนอกไม่จามทำให้ลำค
 ไตนาไคยบ ครั้นเมื่อยามชราความสุขสันต์แล้ว หรือคราว
 ทนทุกข์อดทนในอุปสรรคคุณสมบัติทั้งสี่ก็จะเป็น
 ศรัทธาของชีวิต รังสรรค์ใจคนอื่นให้รักนยดลไม่จางเหมือนความ
 หอมที่โชยกลิ่นออกจากแก่นจันทร์ ยิ่งทนแกล้งยิ่งกลั่นหอม
 และเมื่อทนตายแล้วเหลือแต่แก่น ความหอมก็ไม่รู้เหือดจาก
 แก่นจันทร์นี้ คืออะไรอย่างนั้น

คุณนอกกบฏในนั้น ถ้าจะพูดถึงความดีแล้วก็ทั้งสี่
 อย่าง เพราะเป็นของอาศัยกัน แต่ถ้าเทียบคุณค่าราคากัน
 จริง ๆ แล้ว ที่ในย่อมมีค่ามากกว่าที่นอก เพราะที่ในเป็น
 เครื่องประกันความรัก เป็นบ่อเกิดของความดี และเป็นราก
 ฐานแห่งความมั่นคงของครอบครัว ฉะนั้นผู้เลอค่าควรของคว
 ารได้พิจารณาให้ซึ้งเขาจึงคิดใน แทนที่จะมัวหลงใหลอยู่กับ
 นอกซึ่งเป็นเพียงเปลือกอกของคุณ

ผมรู้สึกว่ ได้ทำให้ท่านผู้ฟังเสียเวลามากข้ปัญหาการเลือก

คู่ครอง ออกธรรมาไปหน่อย เพราะผมเชื่อมั่นว่า คู่ครองเป็น
 มูลฐานของครอบครัวจริง ๆ มันเป็นเรื่องสำคัญมาก การที่
 เราจะสร้างอาคารบ้านเรือนใหญ่โต แม้จะเสียเวลาตอกเข็มลง
 รากข้าง ก็ต้องยอม เพราะถ้ารากถ้าเข็มไม่พอคงจะสร้าง
 แล้วมันก็ทรุดก็พังจนได้ จะลำบากภายหลัง _____ แต่ท่าน
 ผูก ขางท่านก็คง ก็อยากจะ ให้ผม ผ่าน ตอน เลิก คู่ไป เสียที
 เพราะมันเป็นเรื่องที่แล้วกันไปแล้ว รอฟนชนมาพบค่อย ๆ ทำ
 ให้เสียสมาธิเปล่า ๆ เข้าทำงานของเรามาไม่สามเือนชวามัน

ผู้ครองเรือน

ไ้ว่าแล้วว้ คนเรำที่จะเป็นผู้ครองเรือนได้ค้ ไม่ใช่น้อยกบวชหรือช้ชาย ไม่ใช่ว่าตัวโตแล้วก็จะสามารถในการครองเรือนได้ค้ทุกคน แต่ใครจะมีความสามารถเหมาะสมเพียงใด อยู่ที่คุณสมบัติในตัวผู้นั้น ในบทก่อนผมได้ชมวดใจความลงไว้แล้วว่า ในบรรดาคุณสมบัติอันเป็นค้ในของค้คนนั้น ค้เป็นขอกเป็นขอมจริง ๆ ค้คือ “ศีลธรรม” และไ้ไขความไว้บ้างแล้วว่า ค้ศีลธรรมไ้แก่ความเป็นค้คนมีเหตุผลทางใจ ไม่ใช่ว่าทำอะไรตามอารมณ์ ในค้อนนั้นจะขยายความออกไปอีก ให้พอสำหรับการปฏิบัติ

ค้ว่าศีลธรรมนั้นเป็นค้ารวม หมายถึงคุณสมบัติความค้ความงามทั้งค้ัน ค้ันมีอยู่ในจิตใจของค้คน เช่น ความเมตตา กรุณา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความกตัญญูค้เวท และค้ัน ๆ รวมความค้ันมีอยู่ในจิตใจทุกอย่างเรียกค้ัน ๆ ว่า “ศีลธรรม” ค้ันค้ศีลธรรมค้ค้คนค้ค้ความค้ทางใจค้ันเอง

พราวาสธรรม

สำหรับความดีในจิตใจของคนครองเรือนนั้นพระพุทธเจ้า
ทรงแสดงไว้ ๔ ข้อ หมายความว่าคุณธรรมสี่ข้อนั้นข้อ
จำเป็น ขาดไม่ได้ ถ้าขาดข้อใดข้อหนึ่ง การครองเรือนก็เสีย
เหมือนเราจะปลูกบ้านปลูกเรือนทองมีเสาอย่างน้อยสี่เสา ถ้า
ทัวเรือนเอาไว้ บ้านจึงจะเป็นบ้าน เรือนจึงจะเป็นเรือน ลก
น้อยลงกว่านั้นไม่ได้ ตามเสามันก็ไม่ใช่บ้านเป็นเรือน สอง
เสายังแล้วเลยเป็นบ้านไม่ได้ อย่างนี้ก็ไม่ได้แค่เพียงหมาเห่งน
กก็จะสร้างบ้านทองมีเสาให้ครบ อย่างน้อยสี่เสา เป็นของ
ขาดไม่ได้ _____ ลักษณะจิตใจของผู้ครองเรือนก็เหมือน
กัน อย่างน้อยต้องมีคุณสมบัติ ๔ อย่าง ซึ่งพระพุทธเจ้า
ทรงว่า “พราวาสธรรม” คือ—

๑. ทัชจะ	ความจริงใจ
๒. ทมะ	ความปรับปรุงตน
๓. ชันติ	ความเข้มแข็ง
และ ๔. จาคะ	ความเสียสละ

สี่อย่างนี้เรียกตามจำนวนทางศาสนาว่า พราวาสธรรม
แปลว่า คุณสมบัติของคนครองเรือน ซึ่งจะอธิบายต่อไป

ในชั้นนี้อาจจะขอให้ท่านผู้ฟังได้พิจารณาหลักธรรมทั้งสี่
 นัยเป็นส่วนรวมเสียทีก่อน เราจะได้เห็นว่า พระพุทธเจ้าได้ทรง
 วางหลักธรรมเหล่านี้ อย่างเหมาะเจาะเพียงใด เพราะคุณธรรม
 ทางสันเนนรากฐานของความคือน ๆ ออกเป็นอันมาก อยากจะรู้
 ว่าคนอย่างนั้นเหมาะสมควรที่จะเป็นพ่อบ้านแม่เรือนหรือไม่ ก็คง
 นกวาดภาพคนขึ้นสองคน คนหนึ่งมีลักษณะดีอย่างนี้ อีกคน
 หนึ่งมีลักษณะตรงกันข้าม ดังนี้ —

๑
สตัยอรง

๒
ตักษา—ปรบปรุรงตนให้ก้าวหน้าเสมอ

๓

เจ้มแมง

๔

รุ้งกอภัย—เสียสละ

ผู้ชมราวาลธรรม

๑
เหลาะแหละ

๒
คอรัน—ปล่อยชู้วัดตามยถากรรม

๓

อ๋อแม่อ

๔

จ้าวอารมณ์—เห็นแก่ตัว

ผู้ชมราวาลธรรม

นี่ไงใจละท่าน? หน้าที่ของคนมีฌราวาสธรรม ตาม
 ทวรัศนะของพุทธศาสนาโดยคนมีฌราวาสธรรม ผมไม่คง
 คิดสั้นว่า ใครจะเป็นผู้ครองเรือนที่เหมาะสมกว่ากัน เพราะ
 ทำเองก็คิดสั้นได้เองอยู่แล้ว และที่แน่ที่สุดคือ คำตัดสิน
 ของผมกับของท่านผู้ฟังทั้งหมดจะต้องตรงกันอย่างไม่ยั่ว
 คนทางขวามือนั้น อย่าว่าแต่จะให้เป็น พ่อบ้าน แม่เรือน
 เลย ชนที่สุดแม่แต่จะเป็นคนใช้ ในบ้านก็ยังไม่เหมาะ
 สมเสียด้วยซ้ำ

เรามาขบคิดพิจารณาสถรรพ ๔ ข้อต่อไป.

ลัจจะ

ลัจจะ คือความจริงใจ ที่ว่าความจริงใจในที่นี้
หมายถึงความจริงที่มีอยู่ในใจ เราเรียกย่อ ๆ ว่า ความ
จริงใจ พูดอย่างภาษาธรรมะว่า ลัจจะ บางทမ်းใช้
คำว่า ลัจจธต หมายถึงจิตใจที่มีธาตุแห่งความจริง
ไม่ในแผ่นดินนี้มีอยู่สองชนิด คือไม่เนยแข็งใช้การได้
ทนถาวร อย่างเช่นไม้สัก ไม้ตะเคียน ไม้เต็ง ไม้ประดู่
เป็นต้น เขาเรียกว่าไม้จริง ส่วนไม้อกพวกหนึ่งเป็นไมเนยเขา
อย่างพวกไม้ไผ่ ไม้ทองหลาง ไม้ฉำฉา ไม้ชิง พวกนี้ไม่
เรียกว่าไม้จริง อย่างเช่นชาวบ้านเขาสนทนากันว่า “โรงนา
ที่จะปลูกน่ะ จะใช้ไม้อะไร?” อีกคนบอกว่า “คิดว่า
จะใช้เสาไม้จริงแต่เครื่องบนเอาไม้ไผ่” ที่ว่าไม้จริงน่ะ
คือหมายถึงไมเนยแข็ง มลิกษณะทนทาน ถ้าเราจะเลือกไม้
ปลูกบ้าน ลักษณะอันแรกที่เราจะต้องคิดถึงคือว่าจะต้องใช้
ไม้จริง _____ เลือกคนเขาเป็นคู่ครอง เป็นพ่อบ้าน
แม่เรือนก็เหมือนกัน คุณลักษณะอันแรกที่สคัญคือความเป็นคน
จริง มีความจริงเป็นพณของจิตใจ หรือมีธาตุแห่งความจริง

อยู่ในใจ ซึ่งเราพูดบ่อย ๆ ว่า ความจริงใจ

สัจจะ แปลกันมาว่า ความสัตย์ หรือความซื่อสัตย์
เรื่องนี้เป็นคุณธรรมทางใจ คุยากอยู่ ปฏิบัติก็ยาก หากไม่
กำหนดขอบเขตไว้ คุณก็ไปแข่งปฏิบัติแล้วคนมีสัจจะยอมแสดง
คุณลักษณะออกมาให้รู้ ๓ อย่างคือ —

๑. เป็นความจริง

๒. เป็นความตรง

๓. เป็นความแท้

จำไว้ง่าย ๆ ว่า สัจจะคือความจริง — ตรง — แท้ สาม
ลักษณะรวมอยู่ในจิตใจของคน ๆ เดียว

จริง —————

ทว่าจริงก็อาจจริง ๆ, จริง ตรงกันข้ามกับเล่น ฉะนั้น
ก็ไม่ใช่จริง ฉะนั้นแล้วก็ไม่ใช่เล่น ท่านผู้ฟังคงจะเคยคลิเก
หรือทเวยกให้ทนสมัยหน่อยว่านาฏะตะตรี คนที่เขาเล่นลิเกนั้น
เขาเป็นนั่นเป็นนี่แต่เป็นไม่จริง ตั้งแต่เขิดฉากแล้ว มีแขก
แต่งตัวมั่วเข้ามาออกมา เขาบอกว่า เขาเป็นแขก “ฉานก็
อินเดย์สามบมา —————” ไม่จริง ตัวเขาก็ไม่ใช่
แขกจริง ๆ แล้วก็ไม่ได้อะไรมาจากอินเดย์ แต่ว่าเล่นเป็นแขก

เสร็จแล้วทวดพระพิฆเนศก็ออกมา บอกเราว่า “ข้าพเจ้า

มีนามกว่าเจ้าไชยเชษฐา_____” ไม่จริง ซอเขา

จริง ๆ ก็ไม่ใช่อย่างนั้น เขาบอกว่าเขาครอบครองเมืองโน้น
เมืองนี้ ก็ไม่จริง ความจริงแกเป็นชาวบ้านข้างวัดตนเอง เขา
บอกว่าเวลาให้รู้สึกกลดกลืนใจเป็นกำลัง ทำโน้นทำนี้ ไม่
จริงทั้งนั้น พอกำลังโตสวาทก็แสนจะสยบใจเสียด้วยซ้ำ
เรื่องในลิเกนั้นไม่ใช่เรื่องจริง เป็นแต่เขาเล่น เล่นเป็นพระเจ้า
แผ่นดิน เล่นเป็นทหาร เล่นเป็นตำรวจ เล่นรักกัน เล่นรบ
กัน เขาก็บอกว่าเขาเล่นลิเก เขาไม่ใช่บอกว่าเขาทำลิเก แต่
คนชั่วร้าย บางคนไปดูเขาเล่นรบกกัน เล่นฆ่ากัน คว้า
ของให้จริง ๆ

คราวนั้นของเขามาพลกเฒ่าก็เลยบอกเราดู ทางกัน
ใหม่? พวกเราเป็นพวกจริง ๆ เป็นเมียกันจริง ๆ เป็นลูก
จริง ๆ เป็นพ่อแม่จริง ๆ ศิษย์จริง ครูจริง ทหารจริง ตำรวจ
จริง ทำอะไรก็เป็นเรื่องจริงไม่ใช่เล่น ๆ อย่างเวลานั้น ทำเพียง
ป่าฎกถา ก็ฟังจริง ๆ ผมแสดงก็แสดงจริง ๆ ไม่ใช่เล่น
ป่าฎกถา

มีคนทางเผ่าไทยบอกเราแล้ว ว่าจริง กับ เล่นทางกัน
อย่างไร และไหนจะดีกว่ากัน ไม่ตอ้งนึกถึงใจคนอื่น ปรัชญา

ใจของท่านเองก็รู้ว่าท่านเองชอบอย่างไร ในระหว่างคนรัก ๒ คน คนหนึ่งมาบอกว่า “ขอให้ฉันเห็นใจผมเถอะ ผมรักคุณควรวิน ผมรักเล่น ๆ” ก็บอกคนนั้นว่า “เห็นใจผมเถอะคุณ ผมรักคุณจริงๆ” แล้วคุณควรจะรักใครของใคร? ในระหว่างเพื่อนสองคน คนหนึ่งเป็นเพื่อนจริง ๆ ก็บอกคนหนึ่งเป็นเพื่อนเล่น ๆ ท่านจะเลือกคบใคร? ระหว่างพระสองรูป รูปหนึ่งบอกว่า “อาตมาบวชเล่น ๆ” ก็บอกรูปหนึ่งบอกว่า “อาตมาตั้งใจบวชจริงๆ” ท่านจะเลื่อมใสพระรูปไหน? แน่นอน ทุกท่านจะต้องตอบตรงกัน คือต้องการคนจริง, ภาษามนุษย์ ย่อมมีภาษาเดียว เมื่อท่านรักคนจริงคนอื่นเขาโกรธคนจริง เมื่อท่านอยากให้คนอื่นจริงกับท่าน คนอื่นก็อยากให้ท่านจริงกับเขาด้วยเหมือนกัน ภาษาใจของมนุษย์ ที่ตรงกันแหละ คือ “มนุษยธรรม” ธรรมระหว่างมนุษย์

ความจริง ทว่า ถ้าเป็นเรื่องสมยอมกับคนอื่นเรียกว่า “ตกลง” ถ้าเป็นเรื่องตั้งใจทำจริงในหน้าที่การงาน เรียกว่า “ปลงใจ” แต่ถ้าชายหนุ่มกับหญิงสาวยินยอมพร้อมใจจะเป็นคู่ครองของกันมักจะใช้ควบกันทั้งสองคำ ว่า “ตกลงปลงใจ” ก็เห็นจะหมายความว่า ตกลง ที่จะแต่งงานกัน

และ ปลงใจ ที่จะทำหน้าที่สามีภรรยาตนเอง.

ความจริง เป็นลักษณะอันหนึ่งของลัทธิ.

ทรง _____

ที่ว่า “ตรง” คืออย่างไร? ถ้ามีใครถามเราว่า ตรงคือ
อะไร? เราก็ตอบได้ว่า ที่ว่าตรงคือ มันไม่คด เพราะว่า ถ้า
มันคด มันก็ไม่ตรง พวกท่านก็โตความแล้ว เรืองตรงเรืองคด.

ท่านคิดถนัดภาพ ตรงกับคด อย่างเป็นประกายกัน? คิด
ถึงไม้ก่อน ไม้คดกับไม้ตรง ไหนจะราคาดี ไหนจะมีคนนิยม
มาก สันนิษฐานว่าท่านจะเป็นพ่อค้า คงวานขายไม้ ท่านจะรวบรวม
ไม้คดมาไว้อขาย หรือหาไม้ตรงไว้อขาย? ซ้ำอีกนิตหนึ่ง ถ้าท่าน
จะปลูกบ้านล่ะ จะไปหาเลือกซื้อไม้คดมาปลูกหรือหาไม้ตรงมา
ปลูก? ท่านก็สันนิษฐาน ได้คำตอบตรงกันหมด คนทั้งหลาย
เขานิยมไม้ตรงกันทั้งนั้น คุณแต่ไม้ที่เขาเอามาสร้างโรงประชุม
นั้นก็แล้วกัน ท่านเห็นไหม? เขาเลือกเอาแต่ไม้ตรงมาทำ
เพราะไม้ตรงเอาทำอะไรมันสนิทก็ เรียบร้อย ตรงกับตรงมัน
เข้ากันได้ไม่ว่าไม้อะไรไหน หรือไม้เมืองไหน ไม่ต้องนํ้ากันไว้อ
ให้ตรงมากแล้วกัน เข้ากันได้สนิทเอง ไม่เชิงใหม่เอามา
แกะกับไม้กรุงเทพ ฯ ก็เข้ากันได้ป๊ายเลย ถ้าเป็นไม้ตรง แต่ถ้า

มันเช่นไม้คด แม่ไม้ต้นเคยวกกันตดลงมาเทียบกันคด ก็เข้ากัน
 ไม่ได้ ให้มันแก้ง้างไปหมด เพราะมันคด คนเราก็กเหมือน
 กัน ถึงแม่จะเป็นพววมทอง น้องร่วมไส้กลานตามกันออกมา
 ถ้างงก็คดเสียแล้ว ก็เข้ากันไม่ได้สนิท เหมือนกับไม้คดนั้น
 แหะหลาน ธรรมดาไม้คดใช้งานอะไรก็ไม่เรียบร้อย ชาวบ้าน
 เขาจึงไม่นิยมใช้ แม่แต่จะเอาเก็บไว้อยู่ๆ ก็หาที่เกยยาก
 สอดเข้ารวมกองนั้นยากทำให้กองนั้นรวนเกะกะ ชักจากกองนั้น
 สอดเข้ากองโน้น ก็ไปทำให้ไม้กองโน้นเกะกะอีก บรรพการ
 ก็เกะกะรวน บรรพการเร็ว ก็เกะกะเร็ว โยนกันไป โยนกันมา หาที่
 ใส่มันไม่เหมาะ หาที่เกยก็ไม่ได้ ผลที่สุดก็เหลืออยู่ทางเคี้ยว คือ
 ยึดเขาเอาไฟ! แต่ก็นั่นแหละ แม่เผ่าเป็นถ่านแล้ว เจ้าถ่านไม่
 คดก็ตกยากดวงยาก จะบรรพการเร็วบรรพการเร็วก็กินพระวางหนัก
 เข้า ก็เป็นช่องทางให้คนขายโกงคนซื่อ เกิดการทะเลาะ
 วิวาทบาดหมางกันต่อไปอีก ไปกันใหญ่ ลงไปคดแล้ว มันเอา
 เรืองจริง ๆ เผ่าเป็นถ่านแล้วก็ยังไม่หายยุ่ง จะได้อีกทีก็เผาเข้า
 ให้กลายเป็นเขม่าไปเลย ถึงจะเสร็จเรื่อง

คนเราก็กะระ ลงไปคดแล้ว หาแผ่นดินอยู่ยาก เข้าทำงาน
 อยู่เมืองนี้ ก็เข้ากับชาวเมืองเขาไม่สนิท และทำให้งานเขารวน
 เพราะทวนคด ผู้บังคับบัญชาเขาก็ไม่เอาใจ ชนเขาไว้มันเสีย

ย้ายไปเมืองโน้น ทางเมืองโน้นเขารู้ว่าคดี เขาก็ไม่เล่นด้วย
ย้ายต่อไปเมืองอื่นอีก ผลที่สุดก็อย่างว่านั่นแหละ ไม่มีที่จะใช้
ในราชการ เขาก็เลิกใช้ ออกไปหากินเป็นราษฎรชาวบ้าน
ความคดยังไม่หาย อยู่ตำบลไหนก็ทำให้ชาวบ้านตำหนิ
เกือบครั้น เขาก็ไล่ส่งจากตำบลนั้นไปตำบลอื่น จากตำบล
นั้นไปตำบลอื่น ๆ ต่อไป ผลที่สุดตำรวจไปเก็บเอาตัวไปจนได้!
เขาเอาไปไหนล่ะ? โน้น เอาไปให้ผู้พิพากษา ผู้พิพากษาท่าน
เป็นนักบุญ แลวกส่งให้แก้ไขตามน้อยตามมาก ถ้าคดี
หน้อย ๆ พอดีก็ให้ส่งเข้าโรงคดี คดีน้อยก็สามเดือน
คดีมากก็หกเดือนหรือป็นหนึ่ง ถึง ๑๐ ปี ๒๐ ปีก็มี บางคน
ต้องอยู่ในโรงคดีจนตาย แต่ถ้าใครคดีในเชิงอในกระดกจริง ๆ
ท่านผู้ทักแก่มากเหลือมแล้ว เห็นว่า ไม่มีทางจะคดีได้ก็ถูกสั่ง
ให้ส่งเข้าคุก หายจ้อยไปเลย! นแหละซาตาของคนคด ไม่
ผิดอะไรกับไม้คด

แต่ถ้าพดกนทญทษาป ผมคิดว่า ไม่คดขังดีกว่าคนคด
เพราะไม้คดยังมีที่ใช้อย่าง เขาทำแอกทำไถก็พอได้ ทำเป็น
ขอเล็กขออน้อย สำหรับแขวนหมวกแขวนเสื้อ ก็ยังได้
แต่คนคดสิ ทำอะไรไม่ระเอาไปทำอะไร มันไม่มีที่ใชจริง ๆ
ไม่ใช่แกล้งว่า หรือแกล้งปรกปรักกัน หรือท่านผู้ใดใคร่เรียน

มามาก เคยเห็นม้ตำราไหนบ้าง ที่สอนให้ใช้คนคดทำหน้าที่
อะไร? ผมเองก็ไม่เคยพบ เคยได้ทราบแต่ว่า แม้ในวงพวกโจร
มันเข้ามาโจรก็คดคดต่อกัน หรือจะลอง! ฮาคนคดมา
ขึ้นไว้ตามมุมห้อง สำหรับแขวนหมวกแขวนเสื้อ อย่างไม่คด
คดบ้าง ถ้ามั่นแน่ อย่างคดคงเหลือตัวจ่านาคันให้เรา นักไม่
ออกจริง ๆ ว่าจะหางานอะไรให้คนคดทำ แม้แต่งานแซ่รวก
จนขยี้ก็เข้าใจว่าเทศบาลคงไม่รับสมัคร ประเทียวขยี้ก็ไม่ชน
แล้วยังแถมหายไปทั้งรถทั้งคนเสียด้วย

เพราะฉะนั้น ผมจึงขอเสนอว่า ใครจะเป็นอะไรก็ตาม
ให้เป็น “ตรง” คกว่า “คด” เป็นนายเขา ก็ให้เป็นนาย
ตรง ๆ เป็นลูกน้อง ก็ให้เป็นตรง ๆ เป็นผัวตรง ๆ เป็นเมีย
ตรง ๆ เป็นมิตรตรง ๆ ใครจะเป็นอะไรก็ให้ตรงไว้เถิดะ เป็น
ไม่ตายแน่ ๆ สบายจริง ๆ ถ้าเราตรงแล้ว แม้ใครยังช่วยเรา
ไม่ได้ เขาก็ส่งสารนักราทางช่วย เหมื่อนคนนั่งรถผ่านป่า
เจอไม้ตะไคร่น้ำตรง ๆ ก็มองด้วยความพอใจ นักราทางว่า จะเอา
ไปทำอะไรให้มันมีค่ามากจน ทั้ง ๆ ที่มันไม่มันก็ไม่ไฉน
ให้ช่วยเหลือเลย แต่ “ความตรง” ของมันได้เข้าไปยังคับ
ใจมนุษย์ให้คิดช่วยไปเอง

คราวนี้ ทว่าตรงหรือคตินั้น ถูกกันตรงไหน ๆ นกถึงไม่
 ก่อน ธรรมนิยมก็ไม่ว่าจะให้ว่าคตหรือตรงมีทุก ๓ แห่ง คือค
 ทโคณ ทกลาง และทปลาย, ถ้าโคณ-กลาง-ปลาย สามระยะ
 นตรงกัน ใคระคตเดียวกัน อยู่ตรงกัน ก็เป็นไมตรง ถ้าโคณ
 อยู่ตรงกัน กลางเฉไปทางนั้น แล้วปลายเฉไปเสียอีกทางหนึ่งก็
 เรียกว่าไม่คต น้ําทารกไม คคนก็คล้าย ๆ กับคตไม คตมีทุก
 ๓ แห่ง คต ความคิด คำพูด และ การกระทำ ถ้าคตอย่างนี้
 พดกอย่างนี้ เวลาทำจริงก็อย่างนั้น คนตรง ถ้าคตอย่างหนึ่ง
 พดไปเสียอีกอย่างหนึ่ง เวลาทำจริงไปพลไปเสียอีกอย่างหนึ่ง
 ก็เป็นคนคต ยกตัวอย่างเช่น มีใครคนหนึ่งมาขอขมส้มต่างค
 เราใช้ ในใจเขาคิดว่า ถ้าขมไหนแล้วหกเขายินจะใช้ แต่
 เวลาขอออกปากกะเรา เขาบอกว่า “เดอนเดียวเท่านั้น จะ
 ใช้คนแน่ ๆ” แต่ครั้นให้ขมไปจริงคงขบแล้วคงไม่ใช้ น
 แลหะที่ว่า ใจ ปาก กายไม่ตรงกัน ใจว่า ๖ เดือน ปากว่า ๑
 เดือน ทำจริงไปอีกอย่าง คนคต

หรือจะดูง่าย ๆ ดูทางคตก็ได้ ทางคตินั้น
 เรามักจะมองไม่เห็นต้นเห็นปลาย เพราะมันคด
 เคี้ยว จึงมองไม่เห็นทะลุปรุโปร่งกลายเป็นทางลึกลับ
 ทงหน้าทงหลัง_____ คนที่เป็นคู่ผัวตัวเมียกันก็

เหมือนกัน ถ้าตรงแล้วก็เห็นชัด ต่างเป็นคนเปิด
 เผยต่อกัน มีสารทุกข์สุกดิบอะไรบอกให้กันรู้
 ถิ่นแต่ละฝ่ายหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง บำเพ็ญตัวเป็น
 คนมรเอดลกลับ ไม่บอกกล่าวกันให้รู้ห้วนอน
 ปลายต้น กลับบ้านหาห่ม—สองยาม เมียถามว่า
 “ไปไหนมา” ก็บอกคำเดียวว่า “ไป” ถาลง
 รูปแล้ว สันนิษฐานไว้ก่อนว่าจักจะเริ่มคดแล้ว!
 คนอยู่ด้วยกัน ยิ่งไกลกันก็ยิ่งเห็นตัวกันชัด อย่างผมกับ
 ท่านผู้ฟัง แต่ถาทานกับผมซึ่งมองเห็นตัวกันเลือนลางเข้า
 เพิ่งลายตาทำไร ๆ ก็เห็นไม่ชัด นั้นแสดงว่า ไม่ท่านก็ผม
 กำลังเกินห่างกันออก และไม่ซำกจากกันไปจริง ๆ _____
 ผู้เมียก็เหมือนกัน ถ้าฝ่ายใดบำเพ็ญตัวเป็นคนลกลับ
 ไปเที่ยวกินที่ไหน นอนที่ไหน อีกฝ่ายไม่รู้เรื่อง ถาม
 อะไรก็ตอบอ้อมแอ้ม ไม่เต็มปากเต็มคำ นั้นแสดงว่า
 ฝ่ายนั้นกำลังกระเถิบห่างออกไปแล้ว และไม่ซำกจะ
 หายลับไปจริง ๆ !

แท_____

ทว่าแท คือไม่เก ไม่เทยม, ไม่ปลอม, หมายความว่า
 วั แท้ ๆ ธรรมดาของแท ย่อมใช้การใดคัสมกยทมนเป็น

เป็นเข้มนักเข้มนักโต เป็นนักพรากพันโต เป็นเง็กไซซอของ
โต นลกดะของแท้ ถ้าของสิ่งโตไซการไมโตส่มกยทมนเป็น
เรียวเกวเก หรือเทยม, อย่างตาย ตามธรรมคาชาวบ้านเขาทำ
เขาเขาเหล่กตเข้มนเฒ่นาง ๆ แล้วลยให้คม นตายแท้ เราม
ตายแท้ถ่อเต็นไปไหน ๆ คนเกกรงกลว ไม่กล่ามารังแก ถึง
จะเก็บไว้ในบ้านโจรผู้ร้ายก็เกรงใจ ถ้ามคัศตรมาราวักชักชอกพัน
โตจริง ๆ เพราะตายเรวมันแท้, แต่ตายลิเกมนไม่แท้ มีเก
เขาเขาไมมาถากบาง ๆ ทำรูปเหมือนนกับตายแท้ แล้วทาสีขาว ๆ
เขากเรียกว่าตายเหมือนนกับแท้ว่า ทง ๆ ทมนเป็นตายนั้นแหละ
มันกไซการไมโตเหมือนนกับตายแท้ ถ่อไปไหน ๆ ก็ไม่มีใครกลว
ถ่าไปเจอศัศตรเข้า เขาจะเล่นงานจริง ๆ พ้อตายเก็กเบ้คหนี !
จะกล่าสัักยใคร ถึงจะเก็บไว้ในบ้านสักรอชเล่มน โมยจะเกรงใจ
สัักนต ก็เปล่า ถ้าไม่เก็บไว้ในจะเขาชอกชวยคย้าง ตายอย่างว่า
ก็หาคนชอกชวยคย้าง พ้อจะไซโตยงกัแต่รบกับพวกเดียวกัน
นั้นแหละ สามวันสามคืนก็ไม่มีใครตาย

วกมาหาเวองคน คนเรากมแท่มเกเหมือนนกับ คนทมน
สัจจะ เป็นอะไรก็เข้มนแท้ คือทำงานโตจริงส่มกยทมนเป็น เป็น
ชมราวาส ก็ทามาหากันทงหลักแหล่งโตจริง เป็นพระเป็นสงฆ์
ก็ปฏิญศัสักขาวนยโตส่มเป็นพระ เป็นทหาร รบทัพรบศึกโตส่ม

เป็นทหาร เป็นตำรวจ ก็ปราบ ปราบ โจร ฆาตกร ไล่ สืบ กับ เป็น
ตำรวจ ฯลฯ ก็คือเขาเองอยู่แล้วกัน ใครเป็นอะไรก็จะปฏิบัติ
หน้าที่ให้โตสมกับที่ตนเป็น เช่นเป็นพล เป็นเมีย เป็นพ่อ เป็นแม่
เป็นลูก เป็นครู เป็นศิษย์ และเป็นอื่น ๆ สวรรค์เป็น เมือนเป็น
แล้ววกคองท่าหน้าทนน ให้โตสมกับที่ตนเป็น น่ารักกว่าเป็นแท้
ซึ่งเป็นลักษณะอย่างหนึ่งของสัตว์

ในบรรดาของสองอย่าง คือ ชนบัตรแท้ กับ ชนบัตรเก,
ทองแท้ กับทองเก, มีตรแท้ กับมีตรเทียม ดังเหล่านานาของ
ชอบอย่างไหน ชอบอย่างแท้ หรือชอบอย่างเกอย่างเทียม?
ถามอย่างนั้นเชื่อว่าทุกคนจะต้องตอบเป็นเสียงเดียวกันหมด คือ
ชอบฝ่ายของแท้ เมื่อท่านชอบแท้ ก็โปรดทราบว่าคนอื่น ๆ เขา
ก็ชอบแท้เหมือนกันยกยทาน

การที่คนเราชอบของแท้คนแท้ ก็เพราะว่า ของแท้
คนแท้ ย่อมมีประสิทธิภาพเต็มตัว อำนาจผลประโยชน์แก่เรา
ได้เต็มที่ ตรงกันข้าม ของเก คนเก อำนาจประโยชน์ไม่ได้
หรือได้ก็ไม่เต็มที่ โดยเฉพาะคนเกมักแต่อยากจะเป็นโน่นเป็นนั่น
กับเขา แต่ครั้นได้เป็นเขาจริงก็ทำงานไม่ได้สมกับที่ตนเป็น เมื่อ
ทำไม่ได้ ก็ต้องเสีย งานก็เสีย คนก็เสีย เพราะฉะนั้น ผู้

บ้าเพี้ยนๆ จะ ต้องพยายามปฏิบัติงานให้โตสมกับที่ตนเป็น ถ้าทำ
ไม่ได้ ก็อย่าเป็น ไปหาเป็นที่เราทำได้ดีกว่า จะได้ไม่เป็นคนที่
ข้อสังเกตคุณลักษณะของคู่ครอง ที่มีความแท้อยู่ในตัว

คือ:—

๑. ทำหน้าที่ของพ่อบ้านแม่เรือนสม่ำเสมอไม่ละทิ้งง่าย
ย้ายหน้าไปหาแต่ที่ยาก ทำตัวเหมือนมดแต่ ขวานแต่ คงทน
สม่ำเสมอ

๒. ใจคอเที่ยงแท้ไม่กลบกลาย แม้จะถูกละแ昧ทุก
ยากทางครอบครัวแผดเผา ก็ร่วมทุกข์ แม้จะถูกเพิกีดานอก
บ้านขี้น้ำขี้ใจ ก็ไม่หวั่นไหวเริ่งหลง

“รักแท้” ที่หนุ่มสาวเฝ้านกันนั้นมันอยู่ในคน
จำพวกเดียวเท่านั้น คือคนที่มันจะใจ_____
เลือกคนมันจะใจเป็นคู่ครอง แล้วคุณจะได้ “รักแท้” เอง

สัจจะกับคนดี

สัจจะนั้น เมื่ออยู่ในใจผู้ใด ย่อมช่วยให้ผู้นั้นบรรลุความสำเร็จเร็วเข้า เหมือนคนเดินทาง ที่คงจุดหมายปลายทางไว้ให้แน่นอน แล้วเดินทางไป ย่อมไ้ระยะทางไกลกว่าคนที่เดินเปะปะไม่มีจุดหมาย

แต่การไปใดไกล ของคนมีสัจจะนั้น ก็แล้วแต่ว่าเขาจะตั้งสัจจะลงในทางไหน ถ้าตั้งสัจจะว่า จะเป็นนักเลงสุรา เขาก็จะกลายเป็นจอมสุรายาเมา ที่หาคู่เปรียบยาก ถ้าตั้งสัจจะว่า จะเป็นโจร เขาก็จะกลายเป็นจอมโจรที่ร้ายกาจ ในทางดี ถ้าตั้งสัจจะลงในการเรียน การทำงาน และในการประพฤติชอบ ๆ เขาก็จะก้าวหน้าไปในทางนั้น ไ้เร็วอย่างประหลาด เพราะฉะนั้น พระจึงกำหนดลักษณะบังคับไว้ว่า:—

“สจฺเจ อตฺเต จ ชมฺเม จ

อาหุ สนฺโต ปตฺติจฺจิตา”

คนดี ย่อมดำรงใน สัจจะ ที่ เป็น อัธยาศัย เป็น ธรรมชาติ หมายความว่า คนดี ย่อมตั้งอยู่ในสัจจะประเภทเดียวกัน นั่นคือประเภทที่ไ้ประโยชน์และชอบธรรม

จากการพิจารณาพระพุทธานุภาพข้างบนนี้ ทำให้เราไ้
ความรู้หลายชั้น คือ :—

๑. รู้ว่าคนที่ไม่ดีทั้งอยู่ในสัจจะใดเหมือนกัน เพราะ
ในทันที ท่านแยกออกกล่าวเฉพาะคนที่ ว่าต้องทั้งอยู่ในสัจจะ
อย่างนี้

๒. รู้ว่าสัจจะนั้น ที่ไม่มีประโยชน์ก็มี ไม่ชอบธรรมก็มี
หมดเฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่งก็มี เพราะในทันทีท่านแยกชนแสดง
ชนที่ดีมีอติระ (ประโยชน์) และมีอติระ (ความชอบ-ความ
ควร) ไว้

๓. รู้ว่า คนดี (สันทะ) แล้วต้องทั้งอยู่ในสัจจะที่
ประกอบด้วยประโยชน์และชอบธรรม ส่วนคนชั่ว (อสันทะ)
ก็ต้องทั้งอยู่ในสัจจะที่ตรงกันข้าม คือไร้ประโยชน์ และผิด
ธรรม

พิจารณาบทกลับดังกล่าวนั้น สัจจะก็มีลักษณะแตกต่างกัน
ถึง ๔ อย่าง คือ :—

ก. เป็นประโยชน์ และเป็นธรรม

ข. เป็นประโยชน์ แต่ไม่เป็นธรรม

ก. ไม่เป็นประโยชน์ และไม่เป็นกรรม

ง. ไม่เป็นประโยชน์ แต่เป็นกรรม

สำหรับหมาย ก. ข. ค. พิจารณาตัวอย่างได้ไม่สั
 ยากนัก สัจจะที่เป็นประโยชน์ และเป็นกรรม ก็เช่นตั้งใจ
 ทำมาหากิน โดยชอบธรรม, ที่เป็นประโยชน์ แต่ไม่เป็น
 ธรรม เช่น ปักใจปล้นเขา ขโมยเขา ซึ่งได้ประโยชน์ แต่
 ผิดกรรม, ที่ไม่เป็นประโยชน์ ทั้งไม่เป็นกรรม เช่นตั้งใจ
 แน่วแน่ว่าจะขึ้นนั่งเลงสุรา, สามชอน พิจารณาตัวอย่างได้
 แค่นี้ ง. หาตัวอย่างยากจริง ๆ เพราะเคยรู้แต่ว่าถ้ากรรมใด
 ลงได้ไม่เป็นประโยชน์แล้ว ก็ผิดกรรมด้วย ทว่า ไม่เป็น
 ประโยชน์แต่เป็นกรรมนั้น ดูไม่น่าจะเป็นไปได้เลย นักเห็นอยู่
 แง่หนึ่ง คือคนที่ตั้งใจทำการงานที่สุจริต แต่ทำไม่ทันด้วยกาล
 เทศะ แม้จะไม่ไต่เบียดเบียนใคร ซึ่งเรียกได้ว่าไม่ผิดกรรม
 แต่ผู้ทำก็ไม่ได้ประโยชน์อันใด นี้เรียกว่า หาทางจะยกตัวอย่าง
 ให้ได้ เพราะถ้าจะว่ากันให้เกิดขาดลงไปแล้ว คนทำงานผิด
 กาลเทศะ ก็เพราะความโง่ครอขำ ซึ่งเป็นอันผิดกรรมอยู่
 นั่นเอง ขอฝากท่านผู้ฟังไว้พิจารณาต่อไปด้วย

ช่างเถอะ คิดมากยิ่งมาก และจะเป็นการหาทางผ่อนผัน
 ลงมาหาตัวเสียด้วย เราจำได้ง่าย ๆ แค่นี้เพียงว่า สัจจะ

พระพุทธเจ้าสรรเสริญ ต้องประกอบ ด้วยประโยชน์และ
ชอบธรรม เท่านั้น ผิดจากท่านแล้ว ไม่ได้ ใช้ไม่ได้

เรื่องสัจจะยังมีทางที่จะอธิบายพิสดารต่อไปอีก แต่ถ้าย
แยกแยะออกไปมาก ก็จะทำให้ท่านผู้ฟังยุ่งยาก เลยกาตันหัว
ปลายไม่พบ เข้าทำนองนักปราชญ์ติดความรู้ เป็นภัยแก่การ
ปฏิบัติ จึงยุติไว้เท่านั้น

ความผิดกวดกรร

ว่าด้วยความจำเป็น ผู้ครองเรือนทุกคนย่อมต้องการสิ่งที่จะ
ช่วยกันทงนนั้น เสียอยู่นั้นที่เคยตรงทว่า ในระหว่างที่ครองนั้น
แต่ละคนก็อยากให้อีกฝ่ายหนึ่งซอส์ตยต่อตน แต่ตนเองชอบ
ละเมิดสิ่งที่จะ พดง่าย ๆ คือชอบรับ แต่ไม่ชอบให้ ปมยุ่งมันก็
เกิดชนตรงน

ในการครองเรือน ถึงจะจนทรัพย์ขาดเงินขาดทองขาด
ข้าวขาดของ ขาดโน่นนั่น ขาดนั่นหน้อย ก็ไม่ถึงกับทำให้บ้าน
แตกสาแหรกขาด พดง่าย ๆ คือยังเป็นครอบครัวเป็นครอบครัวกันด้วย
กันไว้ แต่มีอยู่สิ่งหนึ่งทถ้าไม่มีในครอบครัวใดแล้ว ครอบครัว
นั้นจะต้องอยู่ต่อไปไม่ได้เลย สิ่งนั้นคือ “สิ่งจะ” ซึ่งถอเอา
ความง่าย ๆ ว่า “ความซอส์ตย” ต่อกัน สิ่งจะเป็นสมบัติ
ทมีค่าสูงส่งสำหรับชีวิตสมรส ตั้งแต่ในปราสาทราชวัง จน
กระทั่งในกระท่อมยาจก

ในเรื่องการเสียสตัยนั้น ผมลองสังเกตมามากแล้ว รู้สึก
ว่าเราจะเสียสตัยในเรื่องอะไร ๆ ก็ไม่ร้ายแรงเท่าเสียสตัยใน
ความรัก พดกันตรง ๆ คือ นอกใจ หรือมีเมียน้อย เป็นความผิด
สถานหนักของผู้ชาย ความผิดฐานใช้เงินเปลือง ฐานกินเหล้า

เก่ง ฐานขโมยเงินเมียใช้ และความผิดอื่น ๆ คุณผู้หญิง
มักจะตักตักบอกฟ้องให้โตทงนั้น ในเมื่อจำเลยรับสารภาพโดยค
มีความผิดอยู่มาตราเดียวเท่านั้น คือการมึนเมียน้อย ที่ไม่มีบท
อาญาโทษเลย นเหตุการณืทั่วไป ผมเห็นมาอย่างนี้ และถามเมีย
น้อยแล้ว ค่อยๆตลอดคดีจริง ๆ ออกจากบ้านเข้าผิดปกติ ว่า
จะรีบไปทำงานเสียหน่อย งานค้งมาก เขากว่า “แน่ละซิ
เขาก็กต้องไปกราบเท้า..... เสียก่อน” เย็นกลีบบ้านเข้า
ผิดปกติเพราะงานท่ว่น ๆ มีมากเขากว่า “แน่ละซิ เย็นก็
ต้องไปกราบทูล..... เสียก่อน,” บอกว่า “กับข้าวไม่
ค่อยมรส” เขากว่า “อ้อ...แน่ละซิ มันสู้บ้านโน้น
เขาไม่ด้าย!” ตกลงว่า ลองใครได้ผิดมาตราเดียวแล้ว
แย—! ไม่มีทางทำความดีความชอบได้ออกแล้ว ชนทศตชอ
ชนมมาฝาก ห่อสักเท่าแข่งเมืองจีน เขาก็ยังระแวงว่า ทชอไป
“บ้านโน้น” คงจะห่อใหญ่กว่านี้ น้แหละคนชาตาเสียทำ
ความดีไมชน

ทวาน ฟังตักคล้าย ๆ ผู้หญิง เป็นคนใจร้ายมาก เห็นแก่
ตัวเสียจริง ๆ แต่ถาเอาจิตใจของผู้ชายไปเทียบคแล้ว ขาพเจ้า
คิดว่า ความเห็นแก่ตัวของพวกผู้ชายมีลักษณะเข้มชนกว่า ลอง

นุกตฐิว่า ถ้าฝ่ายหญิงเกิดมีผวนอยชนบ้าง เราจะทำอย่างไร?
 มีโลกแตกหรือ? นึกว่า ฝ่ายหญิงเขายังมีน้ำใจกว้างขวาง
 และเป็นคนซื่อสัตย์ เหตุการณ์จึงยังคงแก้ไขมาได้ ทว่าฉัน ผม
 ก็ว่าควยใจเป็นกลาง ไม่ใช่เพราะกลัวเมียๆ หรือกลัวแฟนหญิง
 จะโกรธ ห้ามได้

ทมะ

คุณลักษณะของพอบ้านแม่เรือนลำดับที่ ๒ คือ ทมะ
 ธรรมขอนหมายถึงความเป็นพรจากปรบปรุ่ทวให้คชน หรือพท
 ไทยปนผรงว่า รึกพอร่มทวให้เหมาะสม

คนเรามียู่สองประเภท คือคนประเภทหนึ่งไม่ยอม
 ปรบปรุ่ทวเองให้เหมาะกบเหตการณ ยืนกรานทฐิมานะของ
 ตนเอง เข้าใจว่าการทำเช่นนั้นเป็นความดี เป็นความโก้
 ทำนองก็คงเคยพบเห็นบางคนคยชวตคนรักเลียบทวย _____

“ผมนะรี ฮี! ทจะยอมใครเป็นไม่มีเสยะละ, ผมนั้นคน
 ชอบเทยว อยู่ที่บ้านคุณพ่อถึงกับคาดโทษจะไล่ออก
 จากบ้าน ผมก็ไมแครั กลับตหนึ่งตสองแทบทุกวัน ไม่มี
 ใครเปิดประตูให้ ผมป็นเลย! _____ ตอนเข้าเป็น
 ทหารก็เหมือนกัน ทงๆ ที่ผู้กองกวดขันนั้ก ไมให้เทยว
 กลางคน ผมกลัวกิด ตบตานายสิบเวรมานักแล้ว ผู้กอง
 สันหัวเลย _____! แล้วตอนไปบวชเป็นพระก็อก
 แหละ พระอนกล้วสมภารหงอ จะออกนอกวัดต้อง

ไปลา แล้วลงชื่อในสมุดด้วย ผมน่ะ ผมจะออกเมื่อไร
ก็ได้ เดินเนี่ยดแหละกะสมภารตอนจะออกประตูด้วย
เคย _____! ” ถ้าครูเป็นคนความคิดตน ก็ฟังเพลิน
ยมแล้วยมอก “ เก่งจังทุนหัวของน้อง _____! ”

แต่ถ้าคนมีความคิด พอไต่ยีนม้อย่างนี้ เขาอ่านทะลวง
เข้าไปถึงสันดานของคนมันได้เลย มันไม่ใช่ความเก่งอะไร
แต่นั่นคือนิสัยไม่ทื่อของเขา เขาบอกให้รู้ว่าเขาเป็นคนทซากการ
ปรับปรุงตัวเอง พอร่มตัวไม่เป็นและยังเข้าใจผิด ว่าการไม่
ปรับปรุงตัวเองนั้นเป็นความโก้ คนนิสัยอย่างนี้ เมื่อเป็นโสด
เคยเที่ยวหามรุ่งหามค่ำ ถึงแต่งงานแล้วก็ชดเที่ยวชุกชอนไม่ได้
เคยจ่ายเงินมือเทิบ ถึงคราวรายได้ตกต่ำก็จมไม่ลง เคยทำ
อะไรตามอำเภอใจ ถึงอยู่ครองสองใจร่วมชีวิตด้วยกันแล้วก็มี
แต่จะกินทรงตามใจตัว _____ แล้วมันจะดีอย่างไร? คุณ
หลงชมคนผิดบางหรือเปล่า คนที่ไม่ยอมปรับปรุงตัวเองเลย
ก็ไม่ผิดอะไรกับทซากศพที่ปราศจากวิญญาณ แข็งกระด้างไม่
เป็นท่า คุณคิดหรือว่า เมื่อคุณแต่งงานกับคนตายแล้วคุณจะมี
ความสุข คนที่ไม่ยอมปรับปรุงนิสัยใจคอของตัวเองนั้นแหละ
คือคนซากคุณธรรมขอ ทมะ

ทมะ นั้นเป็นคุณธรรม ประเภท สะกิดใจให้คน มี การ
 ปรับปรุงตัวให้เหมาะสมควรอยู่เสมอ เมื่อยังโลดเป็นเซตทัคคะใน
 ทาง เทว แต่งงานแล้วก็เปลี่ยนนิสัยเป็นคนเรียบร้อย ที่บ้าน
 ห่วงเรือน เมื่อยามครองโลทรบผิดชอบชีวิตเดียว ก็ถือใจตัว
 เป็นใหญ่ แต่ครั้นครองเรือนแล้ว ต้องรู้จักอดออมเอาบ้าง
 ไม่ใช่ตามใจตัว _____ “ผู้หญิงที่น่าเกลียดคือหญิง
 ตามใจตัว ผู้ชายที่น่ากลัวคือชายที่ไม่เกรงใจคนอื่น”
 คนที่มีแก่ใจพอรู้ตัวของตัวเองอย่างนี้นั้น จะต้องเป็นคนมีคุณธรรม
 ข้อ “ทมะ” น

ลักษณะของ ทมะ ที่พบมาแล้ว ยิ่งคลุมเครืออยู่ ไม่พอ
 ที่จะปฏิบัติและตรวจสอบตัวเองได้ จึงขอแยกอาการทมะให้
 ชัด ๆ อีก ทมะนั้น เมื่อเกิดอยู่ในใจผู้ใดแล้ว จะทำให้ผู้นั้นมี
 คุณลักษณะ ๓ อย่าง คือ :-

- รู้จักฝึก
- รู้จักหยุด
- รู้จักข่ม

ความฝึก _____

หมายความว่า ฝึกฝนอบรมตัวเอง คือฝึกตัวเองให้
ปรียบปรุ้งให้เหมาะสม

การฝึกฝนตัวเองนั้น ความมุ่งหมายก็มี ๒ อย่าง คือ
๑. ทำให้เหมาะสม และ ๒. ทำให้สามารถ

๑. ทำให้เหมาะสม หมายความว่า ทำตัวให้เหมาะสม
กับฐานะของตน เช่นเคยมั่งมี เคยสุขสำรวย เทยวกินข้าว
ตามเหลา สบายหรนอก แต่เมื่อฐานะรายได้ตกต่ำลง หรือมี
ภาระผูกพันทางอนมากชน เช่นมีการมจับการไซชนในย่าน หรือ
มลูกมากชน จะจ่ายฟงเพ่ออย่างเดิมไม่ได้แล้ว ก็เปลี่ยนแปลง
ระบบความเป็นอยู่ลง หุงข้าวต้มแกงกินเอง เคยสบายหรนอก
ก็เปลี่ยนเป็นยุหรไทย, อันโตพอลต—ลต อันโตพอลเล็ก—เล็ก
เอาไว้มุมมาวาสนาส่งไคนังเมืองอีก ค่อยว่ากันใหม่ นัฟอรัมตัว
ให้เหมาะสม แทนที่จะหากัเงินคนมาชอเหลากินให้คงเดิมก็
เปลี่ยนเป็นแกใจเราเองให้มันเหมาะกักระเป่าเรา

๒. ทำให้สามารถ หมายความว่าฝึกตัวให้สามารถ
ทำงาน ไปเรคทราบว่ โลกที่เรายอนันมนงานประจำอยู่ก่อนแล้ว

เช่นงานทำนา งานทำสวน งานช่างไม้ งานช่างเหล็ก และ
งานอื่น ๆ อีกมาก ที่เราเกิดมา ในลักษณะที่เป็นคนทำงาน
ไม่เป็นอะไรทั้งนั้น การที่เราใช้ชีวิตอยู่ในโลก ทั้ง ๆ ที่ทำอะไร
ไม่เป็น เป็นอันตรายแก่ตัวเอง และเป็นภัยแก่สังคมอย่างยิ่ง
เพราะ คนที่ทำอะไรไม่เป็นเลยนั้น จะทำได้ดีที่สุดอยู่อย่าง
หนึ่ง คือทำความลำบากแก่คนอื่น

ถ้า ผัก ก็คือผักตัวเอง ให้เหมาะกับการ พกง่าย ๆ คือ
หัดทำให้เป็น ตามธรรมชาติ อวัยวะร่างกายของคนเรา โดย
ธรรมชาติดั้งเดิมจริง ๆ เป็นเพียงวัตถุดิบ ซึ่งเราพอจะสามารถ
ผักหัดดัดแปลงได้ ตามต้องการ มือสับนวด ต้มแกง ก็นอน
สามารถผักหัดให้ทำงานได้หลายอย่าง น่าอัศจรรย์ ถ้าเรา
ขยันผัก แต่ถ้าไม่ผักก็ทำอะไรไม่เป็น ชนที่สุด เพียงแต่จะกิน
ข้าวไม่ให้หกละเอะเทอะก็ทำไม่ได้ เรืองนเห็น ๆ ก็นอนอยู่แล้ว
ไม่ต้องพดมาก สงวนเวลาไว้สำหรับประเด็นอื่นดีกว่า

ความหยด_____

ที่ว่าหยด ได้แก่การขยิบตนเอง ไม่ให้ไหลไปสู่ความชั่ว
ความผิด สัจจะที่ว่ามาแล้วเป็น “ความเร็ว” ของคน คือ ถ้า

ใครมีสติจะมั่นคง จะทำอะไรก็ถึงจุดหมายได้เร็ว แต่ ทัศนะ
นี้เป็น “ความหยุด” ตรงกันข้ามกับความเร็ว พุทอย่างนี้
ฟังยากหน่อย ใช้ข้อเปรียบเทียบดีกว่า

รถยนต์ที่วิ่งไปมาอยู่บนถนน ใคร ๆ ก็ชมว่ามันดี ดีกว่า
เกวียน ช้อกกันด้วยเงินหมื่นเงินแสน คราวนี้ถ้าจะตั้งปัญหา
ถามท่านว่า ความดีของรถยนต์นั้นคืออะไร ? _____

อะไรเป็นความดีของมัน ? ถามอย่างนี้ ท่านจะตอบว่าอย่างไร ?

_____ ถูกแล้ว ส่วนมากก็คงจะว่า “ความเร็ว”
นั่นแหละเป็นความดีของรถ ถูก, ถูกแล้ว แต่ถูกเพียงครึ่งเดียว
และเป็นคำตอบสามัญ ขอโทษ ใคร ๆ ก็ตอบได้ เพราะใคร ๆ
ก็เห็นว่ารถมันวิ่งเร็ว แต่ความดีของรถ ยังมีอยู่อีกอย่างหนึ่ง
แฝงอยู่เบื้องหลังของความเร็ว คนทั่วไปมักจะมองไม่เห็น หรือ
มองข้ามไปแล้ว ทั้ง ๆ ที่มันเป็นความดีที่สำคัญมากไม่น้อยกว่า
ความเร็ว คือถ้าไม่มกลักษณะที่มานี้แล้ว รถทั้งคัน ถึงแม้จะ
วิ่งเร็วยิ่งกว่าลมกรด ก็ใช้ไม่ได้ ท่านผู้ฟังลองคิดดูซิว่า

ความดีที่มานี้คืออะไร ? _____ ถูกแล้ว คือ “ความหยุด”

รถดีไม่ใช่เป็นแต่ไปอย่างเดียว ต้องหยุดเป็นด้วย ถ้ารถคันใด
เป็นแต่หือตะบัน หยุดไม่เป็น ก็กลายเป็นรถไม่ดี ใครจะกล้า

โดยสาร ธรรมชาติการถอยย่ำว่าแต่หยุดไม่เป็นเลข เพียงแต่หยุดชั่ว
 —เหยียบย่ำหามล้อตึงแต่โน้น _____ ตามแยกเฉลิมขริ ไป
 จอดนิ่งเอาโน้น — สแยกเฉลิมกรุง อย่างนี้เราก็อ่่ามันไม่ค และ
 มันไม่คจริง ๆ ค้วย รถอย่างว่านี้ ถ้าไปมีอยู่เมืองไหน ผู้คน
 ก็แย่ คงตกชนตายยับ ความหยุดคนสำคัญมาก ผมเองเคย
 พยเห็นมากยตัวเองแล้ว รถผมกำลังขับไปตามถนนด้วยตนเอง
 เกิดหามล้อเสียโดยบังเอิญ ทั้งหามล้อมือหามล้อเท้า ความ
 รู้สึกของผมในขณะนั้น รู้สึกว่าหมดทพวงเขาจริง ๆ เกะกะญว่า
 ตกตอนถนนว่าง ไม่เช่นนั้นจะตายไปก็คัพก็ไม่วู้ ท่านผพท
 เคารพ ผมขอเรียนความจริงแก่ท่านว่า ในการโดยสารนั้น
 จุระของท่านพึงความเร็วของมัน แต่ชีวิตของท่านฝากไว้กับ
 ความหยุดของมัน รถคนนั้นจะต้องไปไ้เร็วด้วย ครนถึงทหยุด
 ก็หยุดเร็วด้วย ยิ่งหยุดปโย่ใดทนทขงค

คนเราก้เหมือนกัน มีสัจจะคิดอ่านทำมาหากินรวดเร็ว
 ค้—ไม่มีใครว่าไม่ค แต่ครนทวจะถล่ำไปสู่ความชั่ว ความคิด
 กตองหยุดเป็น บงทวยังใจใดจึงจะค้แท้ เล่นกงสองกแล้ว
 กงสามกแล้ว กกง ๆ ก็แล้ว หยุดไม่ได้สทท คนหามล้อเสีย
 อย่างนี้ จะค้อย่างไร ?

ห้วงคิด

เพื่อที่จะให้ท่านผู้ฟังได้ทราบจุดที่เราจะยบยั้งตัวเองไว้ได้
ผลคียงชน จึงขอพูดลงเรื่องห้วงคิดสักเล็กน้อย

สำหรับปถุชน ความคิดนั้นกักมีคียงช่วยข้างสลบกัน คือ
อย่างนี้ “ความคิด” ซึ่งเราทุกคนคิดกันอยู่ทุกว้นนั้นมอยู่ ๒
ชนิด คือ คิดดี กับ คิดไม่ดี เกิดขึ้นสลบกัน เพราะอำนาจกรรม
และกรรมที่ครอบงำจิต เพราะฉะนั้น การทำ การพูด และ
การคิดของปถุชน จึงต้องพุ่งไปสู่ความชั่วเป็นคราว ๆ เช่นคิด
โกรธเขา คิดโลภของเขา คิดมัวเมาในอภายมุข ฯลฯ เป็น
อย่างนี้คียงกันทุกคน ต่างกันแต่ว่า คนมี “ทมะ” พอดตนเอง
จะก้าวไปสู่ทางผิดก็ยั้งตัวไว้ได้ก่อน ใจอยากจะทำ ก็ยั้งไว้ไม่ทำ
ใจอยากจะทำ ก็ยั้งไว้ไม่ทำ ใจอยากจะทำ ก็ยั้งไว้
ไม่ทำไม่ทำ นลักษณะคนมี “ทมะ” ส่วนคนที่ไม่มี “ทมะ”
เลย ลงได้อยากอย่างไร ก็พุ่งไปสู่ความอยากนั้นอย่างเต็มที่
ชนคียงเรียกว่าห้วงชนฟาทเคียว เพราะไม่ยั้งตัวไว้ หรือยั้ง
เหมือนกันแต่มนยงไม่อยู่ ห้ามลอมันเสีย ลงได้ขาดความยบยั้ง
มนกยบเป็นตนเอง

ความคิดและความคิดของพวกเรา ย่อมเกิดขึ้นเป็น
ห่วง ๆ ที่สลับกัน ถ้าเขย่นออกมาเป็นรูปก็คงจะเป็นรูปอย่างนี้

ในภาพนี้ ท่านจะเห็นเส้นสีดำกับเส้นสีขาว ฟังก์ชันเป็น
ทั้งเส้นโค้งสลับกัน ยาวบ้าง สั้นบ้าง, เป็นภาพสมมติแสดงให้เห็นว่า
เส้นสีดำเป็นห่วงคิดทางผิดเกิดขึ้นแล้วกับ แล้วห่วงคิด
ทางถูก ซึ่งแสดงด้วยเส้นสีขาวก็เกิดขึ้น, ที่เส้นเหล่านี้ ยาวบ้าง
สั้นบ้าง แสดงว่าห่วงคิดชนิดนั้น ๆ คืบลงเร็วช้าบ้าง ยก
ตัวอย่าง ถ้าเราโกรธใครนาน ๆ ก็หมายความว่า ห่วงคิดสีดำ
ยาวมาก แต่ถ้าเพียงแต่โกรธใครวูบหนึ่งแล้วก็หาย ก็เป็นเพียง
จุดดำเกิดขึ้น ข้างฝ่ายห่วงคิดถูกก็เหมือนกัน ถ้าตอนใดใจเรา
ปลอดโปร่งเป็นบุญอยู่นาน ก็คล้ายกับว่าเส้นสีขาวพุ่งขึ้นสูงมาก
และยาว ถ้าเพียงแต่เกิดใจกุศลขึ้นแวบหนึ่ง เช่น เห็นพระแล้ว
ยกมือไหว้ครูเตยว ก็เพียงแต่เกิดจุดขาวขึ้นในห่วงคิด.

ความคิดผิดและความคิดถูก ย่อมก่อตัวขึ้นในวิถีความคิด
สลับกันเป็นห่วง ๆ อย่างนี้ เมื่อดวงจิตนั้นก่อตัวขึ้นแล้วถ้าเรา

ขยับงอเสีย หวังคิดนั้นก็ค่อยไป ถ้าเราไม่ขยับงอ มีแต่เซอ (คือ
 อารมณ์) โหมเข้าไป ๆ หวังคิดนั้นก็นอนอยู่นาน เมื่อมีเวลา
 พอกก็เลยสร้างกรรมคือการชั่วต่อไป สักแต่ว่ากรรมนั้นจะถูก
 แล้งออกจากหวังคิดชนิดไหน ? — คำ หรือ ขาว.

คนที่ทำความชั่วก็ทำในขณะที่เกิด หวังคิดคำ (ชั่ว)
 เท่านั้น ถ้าหวังคิดขยับงอไป เขาก็ยังไม่ทำ เมื่อเกิดหวังคิด
 คำขึ้นอีกในใจหวั่นต่อไป จึงทำชั่วต่อไปอีก สิ่งเกิดกับตัวเราเองก็เกิด
 ถ้าเห็นลูกหรือคนใช้ทำความผิด เราเกิดความเดือดดาลอย่าง
 แรง เรียบกว่าหวังคิดคำกำลังเกิดขึ้น ถ้าเราเรียกตัวผู้ผิดมา
 สอยสวนลงโทษทันที การลงโทษมักแรงเกินเหตุเสมอแต่ถ้าเรา
 ถ่วงเวลาพิพากษาไว้อย่าง คืออย่าเรียกตัวมาทันที ทำงานอื่นไป
 สักเวลาหนึ่งก่อนจึงค่อยดำเนินการพิจารณา เราจะรู้สึกว่าได้
 ให้ความยุติธรรมแก่ผู้ผิดดีกว่าระยะก่อน เพราะตอนหลังหวัง
 คิดคำสลายตัวแล้ว ใจของเรา กำลังอยู่ในหวังคิดดีขาว ถ้า
 เป็นกรณีสำคัญร้ายแรงมาก ก็อาจต้องเลื่อนเวลาไปหลายวัน
 หรืออาจเป็นเดือน ๆ จึงพิจารณา เพราะฉะนั้นหันมามองดู
 ตามกันไป แล้วพากันหลบซ่อนอยู่ตอนสัก ๕—๖ เดือน จึงพา
 กันกลับไปกราบพ่อตาแม่ยาย ก็ไต่ถามความเห็นใจและปลอบถ้อย

ถ้าสมมติว่าหนีไปตอนหัวค่ำแล้วกลับมาในตอนดึก หรือหนีตอน
กลางวันแล้วพรางนเข้ากลับมาให้เห็นหน้า มีหวังจับตัวเพราะ
คุณพ่อคุณแม่ยังไม่เปลี่ยนหวังคิด.

พดมาถงเรื่องหวังคิด ก็นกถงคำสอนของครูบาอาจารย์
รุ่นเก่าท่านว่าการทำความดีนั้นใดเพียง ชั่วข้างพันธุ ชั่ว
แถบดิน ก็โตกศล ซึ่งบางคนเห็นว่าเป็นคำพูดเหลวไหล แต่
ถาเลงถงหวังคิดสลับกัน คงกล่าวแล้ว จงรู้สึกวา ท่านใดให้
หลักเกณฑ์ไว้ถกถองและแยกคาย เพราะการทำความดีนั้น
แม่แทนก จะทำดี หรือแม่แทนกถงพระพทศคุณแนบเดียว
เป็นต้น ก็เป็นการถกถองหวังคิดสลับกัน ซึ่งแม่ว่าจะสืบต่อไป
ไม่ได คอ เพียงแต่เกิดชนแล้วดับเสีย ก็ยังเป็นประโยชน์ คือ
เป็นการ กันทำไม่ไห้หวังคิดสลับเกิดชนได้ นับว่าเป็น
ผลดีอยู่

และการทำบุญ ทว่าไคบุญนั้นถ้อยตรงทว่ากระทำ
(ที่เราเรียกว่าทำบุญ) นั้น เป็นการสร้างหวังคิดสลับกัน หรือ
เพิ่มช่วงยาวของหวังคิด สลับกันให้ยาวมาก ๆ บางททำบุญ
ตลอดวันหวังคิดสลับกันของเราคงอยู่ตลอดวัน แต่ในระหว่าง
นั้นถาเลงเรื่องจุกจิกถกถองไม่ไห้โตโตส่หวังคิดสลับกันจะฉวยโอกาส

เกิดแทรกชน, การที่เราได้อยู่ในห้วงจิตสีขาวนั้น มันเป็นตอนที่
 ทิวทัศน์ของเรามีความปลอดภัย และเป็นความสุขอดขิงของ
 ชีวิต... ทราบได้ที่เรายังต่อห้วงจิตสีขาว (ที่) ของเราไว้ได้
 ห้วงจิตที่ดำก่หมกโอกาสที่จะเกิดขึ้น เหมือนเราสามารถรักษา
 ดวงโคมของเราให้สว่างอยู่ได้ ความมืดก็ไม่สามารถเข้ามาเล่น
 งานเรา ทำนองเดียวกัน ห้วงจิต ๒ อย่างจะเกิดขึ้นในขณะ
 เดียวกันไม่ได้

การอธิบายผลบุญว่า จะได้สวรรค์วิมานหลังจาก
 ตายไปแล้ว เป็นการมองผลที่ห่างไกลเกินไป อย่าลืม
 ว่าการทำ ความดีนั้น เป็นการ ทำความ ขาวสะอาดให้ แก่
 จิตใจของผู้ทำ พร้อมกับขณะที่ทำนั่นเอง

มาถึงตรงขอแะลึกนึกเถอะ คือเรื่องหมอต ข่าพเจ้า
 หมายถึงหมอตที่ทอใช้ความคึกฉันททางโหราศาสตร์ ถ้า
 เราสังเกตให้เวลาไปคหมอตจะเห็นว่า คำพยากรณ์ของหมอต
 ทายให้เรานั้นแม่นขึ้นหมุ่ ๆ เหลวเป็นหมุ่ ๆ เช่นสมมติว่า หมอต
 ใช้เวลาพยากรณ์ให้เรา ๓๐ นาที ผลจะปรากฏว่า สิบห้า นาที
 แรกหมอตที่ทายอะไรแม่น ๆ ทั้งนั้น สิบนาทีต่อมาไม่ใดเรื่อง

ศึกษาทดลองกลไกเครื่องดนตรีชนิด (นี้สมมติว่า แบ่งเวลาห้วงคิด
เท่า ๆ กัน) ถ้าเราเขียนคำพยากรณ์ โดยบันทึกตามลำดับทั้งหมด
บอก ก็จะพบว่าแม่นยำเป็นหมู่ ๆ เหลวเป็นหมู่ ๆ เช่น คำพยากรณ์

ข้อ ๑	}	แม่นยำ
ข้อ ๒		
ข้อ ๓		
ข้อ ๔		

ข้อ ๕	}	เหลว
ข้อ ๖		
ข้อ ๗		

ข้อ ๘	}	แม่นยำ
ข้อ ๙		
ข้อ ๑๐		

บางที่ทายข้อเดียวถูกเป้ง, บางที่ทายสามข้อสี่ข้อผิดหมด ที่เป็น
อย่างนั้นถ้าพิจารณาจากด้านห้วงคิดดังกล่าว ก็เนื่องจากการ
พิจารณาตกลงใจ (พยากรณ์) ออกมาจากห้วงคิดที่ต่างกัน
ของผู้พยากรณ์ เมื่อห้วงคิดที่ใช้ได้กับใช้ไม่ได้สลับกันอย่างนี้
การไปนั่งซักไซ้ไล่เลียงหมดทุกอันเกินไป ไม่ใช่ที่ท่านจะได้รับ
ความแม่นยำ มากกว่าการใช้เวลาเพียง ๕ นาที ๑๐ นาที
ก็หาไม่

นักปฏิบัติธรรมะจึงต้องพยายามรู้สึกตัวอยู่เสมอว่าขณะ
 นี้อายุในห้วงจิตชนิดไหน (ความรู้สึกตัวอย่างนี้เรียกตามภาษา
 พระว่า “สัมปชัญญะ” แปลว่า “รู้ตัว” ที่ว่าเป็นธรรมมี
 อุปการะมาก) ถ้ารู้ว่าตนอยู่ในห้วงจิตสีขาวก็พยายามสลับต่อห้วง
 จิตนั้นไว้ ไม่ให้ดับเสีย แต่ถ้ารู้ว่าตนกำลังตกอยู่ในห้วงจิตดำ
 ก็ขยับตัวเองไว้ และพยายามทำลายห้วงจิตนั้นเสีย คืออย่า
 คิดต่อไปและอย่าคิดถึงอารมณ์ประเภทที่จะเป็นเชื้อของห้วงจิต
 นั้น, หรือถาถถึงลงมือทำชั่วทำผิดแล้ว ก็หยุดเสีย—ยังตัว—
 ยังใจไว้ ความยังใจนี้แหละ คือ ทมะ ในลักษณะ
 ทว่าหยุด

ท่านผู้ฟังทราบอยู่แล้วว่า รถที่ไม่ห้ามล้อ คือ เป็นแต่
 ไป หยุดไม่เป็น เป็นรถเสีย ใช่มั้ยไ้, หรือแม้แต่เพียง
 ห้ามล้อเสีย หยุดไม่ได้จนทั่วทั้งที่เป็นอันตรายถึงกล่าวแล้ว,
 คนเราก็เหมือนกัน คนไม่มัทมะก็เหมือนรถไม่ห้ามล้อ และ
 คนมัทมะที่ฝึกหัดอบรมไม่ดี คือยังตัวไม่ได้จนทั่วทั้ง ก็
 เหมือนรถห้ามล้อเสีย คนอย่างว่านอนอยู่ไหนเป็นภัยทนน
 ประเดยวชนคนนั้นประเดยวชนคนนั้น มีตรภาพทเคยมีไว้ก็แตก
 หักยับยี่ เหมือนความเสียหายที่เกิดจากรถไม่ห้ามล้อ

แหละ บางที่อยู่บ้านหาใครชนไม้ไ้ก็ชนลูกชนเมีย ชนพ่อตา
แม่ยาย จนกระทั่งคนใช้, ลงเรือจ้างก็ชนคนเก็บส탕ค์ ชน
รถเมล์ก็ชนเต็กกระป๋อง, ไปติดที่อาคารงานก็ชนกับเจ้าหน้าที่
เขา รวมความว่าให้มันชนเค็ดรอน โกลาหลอลเวงไปหมด
เทยว.

เพราะฉะนั้นผุ้ควรของเรชนทุกคน เฉพาะอย่างยิ่งคื้สมรส
ของพยายามผุ้ก่อบรมให้เป็นคนมี “ทมะ” ไว้ พกง่าย ๆ ก็คือ
ให้เป็น คนหยุดเซ็น, คนที่ไ้คื้ครองที่ไม้มทมะ ก็ไม้มค
ชะโรกัยคนโดยสารถทไม้มห้ามล่อ...เวรกรรมแท้ ๆ!

ความข่ม_____

ทว่าข่ม ชั่งข้าพเจ้าตงเป็นลภษณะที่ ๓ ของทมะนั้น
หมายความว่าข่มตัว—ข่มใจของเราเอง, ท่านผู้ฟังโปรดเข้าใจว่า
ตัวเรานถ้าปล่อยไปตามอำเภอใจ มันนั้นวัน จะของหอง พองชน
เพิ่มความลำบากชนไปเรื่อย หาทสันสคยาก, แม้ตัวเราเองก็
ตามตัวเราไม่ทัน, โปรดคคคค เมื่อคคค เราไม้สยบหรืออยู่
ไ้ค้อย่างสบาย, ครน้ต่อมา ๆ เราเกิตรีสยบหรือ สยบเข้า ๆ มัน
เลยคค คคคหาให้มันสยบเรื่อย ถ้าไม้มให้สยบตัวมันไม้มอม,

แม่พวกททคยฺหฺร เติมสยฺหฺรไ้จากหฺรไ้บของก้สยฺไ้ สยฺมา
 แต่เล็กจนโต แต่พอไปวิสยฺหฺรชกกาแรตคค ๗ กันส็ก
 ๒-๓ ซอง ทนจะหันกลับไ้สยฺไ้จากไ้บของอกปากมันไม่ยอม
 มันบอว่าเสียเวลามวน... เหม็นจะตาย... จะให้สยฺเข้าไ้
 อย่างไร? ผลทสคเราก้คองเป็นชชาหายหฺรชกกาแรตมาไ้ให้
 มันสยฺ ถึงกบขคคนอนกยอม บางทขอทงมวนไม่ไ้ค้ขอแต่กัน
 ก้เฮา! แล้วคนทสยฺหฺรทราพรจันทร—เกล็ดทของก้ลของคเคอะ
 ลองไปวิสยฺหฺรกระป๋องส็ก ๒-๓ กระป๋องคค ๗ กัน แล้วหัน
 กลับมาหาพรจันทร—เกล็ดทของ ปากมันช้กจะไม่ยอมเสีย
 อกแล้ว นังวคไฟก้เหม็นจนกน ชนท ๒ ท ๓ นังมาไ้ค้คงแต่คย
 คุมใหญ่ ทนลองไปนังชนท ๑ ส็ก ๒-๓ เทยว พอจะหันกลับ
 ไปชนท ๒ ท ๓ อก มันแสนจะอคคคใจ... ม้านังก้แข็ง!...
 ฝคคนก้จันจัน! นังไม่ลง, รวมความแล้วสันคานคนเราไ้
 มันเคิบ ไม่ชอบลค ชอบแต่เพิ่ม, ถ้าไ้ใครไม่ข่มค้วข่มใจไ้
 บ้าง นานๆเข้าก้คคเป็นทาสของค้วเองแย่ทุกคน!

กายยุ่ง

ครูบาอาจารย์ท่านสอนไว้ว่า คนที่จะปกครองตัวของตัวเองนั้น ความยุ่งยากของตัวเขาก่อน อย่ามองตัวในแง่สะดวกสบายจนเกินไป คือท่านสอนให้พิจารณาให้เห็นว่า ร่างกายของเราเต็มไปด้วยความยุ่งยากตั้งแต่ผมบนศีรษะลงไปทุกหนทุกแห่ง เราจะต้องปฏิบัติ ต้องใช้จ่ายเงินทองไปเสียทุกอย่าง ตลอดสัปดาห์ เริ่มตั้งแต่ผมบนศีรษะ ลองถามมันดูซิว่า เจ้าผมดำ ๆ ที่เกิดอยู่บนศีรษะของเราเนี่ย ตั้งแต่เกิดมาจนถึงบัดนี้ มันเคยช่วยเราหาเงินหาทองได้สักกี่ทางค์หรือเปล่า ? เปล่า, พวกตัวพวกหัวเสียอีก ยิ่งพอมีบ้าง แต่เจ้าผมบนหัวไม่เห็นเคยมีหรือใครเคยมีบ้างที่ผมตัวเองช่วยหาเงินหาทองให้ ? แล้วตัวมันไม่มีทางใดอย่างนี้ มันมีทางจ่ายบ้างหรือเปล่า ? อ้อ... แน่ละ, ประเทียว ขอค่าตัดผม ขอน้ำมันใส่ผม ขอหัวหวัดผม จีปาละ ถ้าเป็นผมผู้ชายก็คอยยิงหัวหน้อย, ขอโทษเถอะ, ฝ่ายท่านสุภาพสตรี แยะหน้อย โทณผมมันเล่นงานทางขนทองลง มันบอกว่า ถ้าอยากสวยต้องปล่อยมันไว้นาน ๆ ซิ อย่าตัดมัน ครั้นปล่อยไว้นาน ๆ มันกลับบอกว่า ยาวเกินไปเสียแล้ว ต้องไปจ้างช่างตัดทำให้มันงอนหงิกงอ เสร็จแล้วยังต้องมกบม

แกบอกหลายอย่าง ผมเองก็เรียกไม่ค่อยถูก, หนึ่งประตู
เราต้องจ่ายทั้ง ๆ ที่ไม่มีรายได้อะไรเลย

พอผมได้ ตาก็เกิดอยากได้บ้าง เขาอ้างว่า ฉันต้อง
โน้มน้าวให้ทั้งวัน นายรักเขา ก็ใช้ฉันคนทนายรัก นาย
โกรธเขา ก็ใช้ฉันคนทนายโกรธ คุณนายยกตาและ
ที่ผมอยู่เฉย ๆ งานการไม่ทำ ทำไม่จึงได้ ให้ฉันบ้างสิ...
พาฉันไปไหนบ้างสิ พาฉันไปประชุมบ้างสิ ผลที่สุดเราทนไม่
ไหวก็ต้องพาเขาไป เห็นไหม? ที่หน้าเฉลิมกรุง—เฉลิมไทย
เต็มไปหมด จนต้องแย่งกันซื้อตั๋ว แย่งกันเข้าประตู เสีย
กิริยามารยาท เรืองเสียงฮอนฮอนตาไม้ได้ทั้งนั้น จะไม่พาไป
หรือกลัวตาจะน้อยใจ แล้วทำไมได้... ลงไถ่กันน้อยใจแล้ว
มันน่าโหลซมออกมา น่าสังสาร!

ปากยิ่งแล้วใหญ่ ช่างมหาช่างมารวมที่ปากนี้แหละ มัน
ไม่ใช่ใหญ่โตเหมือนปากห้วยปากเหว ปากเล็ก ๆ จม ๆ ของ
คนเรานี้แหละ แต่มันยิ่ง กลบเท่าไรไม่รู้จากเต็ม ถ้าเป็นปาก
ธรรมดาสามัญ ก็คอยขยงหัวน้อย กินแต่ข้าวกับน้ำก็ได้
พอหมดทั้งสองจะหามาเลี้ยงได้ ไม่เหลืออะไร, แต่ ปาก
วิสามัญ — — แอ! ต้องมีเหล้ามียา บางรายก็เล่นชนไป
ชนพิเศษสู้ฟัน สู้ปัญญา ใครโดนเข้าก็แทบล้มทั้งยืน

ความจริงปากก็งัดขึ้นมา ทว่าเรามาจากคุณพ่อคุณแม่
มันไม่ยุ่งยากมากมาย แต่เรามันผิดเองมาเฉลยเสียเมื่อตอน
เป็นหนุ่ม ไม่ได้สร้างวัดไว้ที่ปากผีมันเลยถึง พอลายเป็น
ปากผีถึงแล้ว เลยยิ่งใหญ่ต้องบนบานสารกล่าวกันเรื่อย ชาว
ปลาอาหารลวกเมยจืดไว้ให้ออกเต็มสำหรับ ท้องก็หิว ว่าจะกิน
ให้อร่อย ๆ เจ้าปากมันไม่ยอม มันบอกว่าต้องกินหนึ่งก่อน ไม่
เช่นนั้นมันไม่เจริญอาหาร ! เพื่อนฝูงมาเย้ยม่ว่าจะคอยกันให้
ตลก ๆ สักหน่อย เจ้าปากมันก็ไม่ยอม ต้องบนครึ่งขวดก่อน
ขวด จึงจะยอมคอยให้มันกิน หนักเข้าไม่ว่าจะขยับทำอะไร ต้อง
บนทั้งนั้น ชนที่ลืบลืมแต่จะทำบุญสุนทาน ผีปากมันก็คอย
แทรกแซงให้ต้องมีเหล้ามียา, จะไปช่วยคนอันยวชนาคทอดกฐิน
ผีปากก็คอยกระซิบบอก ว่าไปแล้วจะมีเหล้ากินหรือเปล่า ?
ผู้คนเขาคิดจะทำบุญสุนทานก็เลยพลอยหนักอกหนักใจไปด้วย
เรื่องปากเล่ากันไม่รู้จบ ยุ่งแต่ตัวแล้วยังไม่พอ
ยังแถมสอแค้นเสียด้วย ไม่ว่าใครจะขยับไปทางไหน ปากเขา
กะเขาทักที อย่างวนั้น เราตกลงจะพาตาไปตักหนึ่งสักหน่อย
พอปากกรูเรอง ไม่ว่าอะไร _____ ไปก็ไป “หนึ่งเล็ก
ขอฉันสักสามเถอะนะ !” หรือแม่แต่ท่านจะมาฟังป้าฐกถาน
ก็เหมือนกัน คนเขาคงใจว่า วนั้นจะไปฟังป้าฐกถานทั่ว ๆ

สักหน่อย เจ้าป่ากรูเรื่องกบฏทงกระทุตามที่เคยว่า ที่จะไป
 นั้นจะผ่านทางไหน? จะให้ฉันกินกลางวันก่อนจึงฟังปราชญ์
 หรือจะฟังปราชญ์ก่อนแล้วจึงให้ฉันกิน แต่ว่าทางที่เหมาะสม
 ควรจะให้ฉันกินก่อน แล้วค่อยฟัง และพอเลิกปราชญ์แล้ว
 ก็ควรจะให้ฉันได้แวะกินของว่าง ๆ เสียอีกครั้ง _____ ฟังดี
 แล้วกิน ทกลงก็ควรจะกินให้ได้ ถ้าไม่ให้กินก่อนก็กินหลัง
 ถ้าไม่ให้กินหลังก็กินก่อน พลาดทำกินทั้งก่อนทั้งหลังเลย

ท่านผู้ฟัง คิดต่อไปเอาเองก็แล้วกัน จะเห็นว่าทวทั้ง
 ๒ ของทวของเราเต็มไปด้วยความยุ่งยากทั้งนั้น

พระเจ้าแผ่นดินน้อย

ผมจึงว่า การปกครองตัว ไม่ใช่งานเล็กน้อย ทุกคน
จะต้องคิดว่า เรานกเป็นพระเจ้าแผ่นดินองค์หนึ่งเหมือนกัน
แต่เราเป็นพระเจ้าแผ่นดินน้อย เพราะพระราชอำนาจของเรา
มันแคบ ก้มลงคิดของตัวเอง พระท่านวัดไว้แล้วว่า
กว้างศอกกำมา วัดคานกว้าง ยาววา วัดแต่ผมถึงเท้า
หน้าคืบ วัดคานสี่ข้าง, นี่แหละ อำนาจที่เราจะต้องปกครอง
ดูแลบำบัดทุกข์บำรุงสุข ให้ทั่วถึง เอาไหวไหมล่ะ? จะว่า
ง่ายก็ไม่ง่ายนัก แผ่นดินผืนน้อยๆ นี่แหละ คนที่ปกครอง
ไม่ดีต้องเสียเอกราชไปแล้วไม่ใช่่น้อย ท่านผู้ฟังก็คงจะเคย
เห็น ต้องให้กรมราชทัณฑ์ช่วยปกครองให้ บัระหลายร้อย
หลายพันคน

ปัจจัยสำคัญสำหรับการปกครองอยู่ทรายไต่ทราย่าย,
พดง่าย ๆ คือเรื่องการคลัง ถ้าการคลังมั่นคงดี การปกครองก็
มักจะเรียบร้อย วิธีการปกครองแผ่นดินภายนอก รัฐบาลต้อง
ตั้งงบประมาณรายไต่รายจ่ายไว้ล่วงหน้า ว่ากระทรวงไหนจะ
ใช้เงินเท่าไร ถ้ากระทรวงไหนขอมากมายนัก ก็ตกลง ให้พอ
เหมาะก็รายไต่ ทำอย่างนั้นบ้านเมืองจึงไม่ยุ่ง

การปกครองอาณาจักรน้อย ๆ ของเรานี้ ก็เหมือนกัน
 ต้องมีงบประมาณไว้จึงจะไม่ยุ่ง เราเองต้องรู้ว่ารายได้ของ
 เรามีกี่เท่าไร สันนิษฐานว่า เดือนหนึ่ง, เรามีรายได้หนึ่งพันบาท
 เราจะต้องจ่ายลงไปว่าจะใช้จ่ายอะไรบ้าง ? กระทรวงผม
 จะเอาเท่าไร ?— กระทรวงเขาจะเอาเท่าไร ?— กระทรวงปาก
 จะเอาเท่าไร ? และกระทรวงอื่น ๆ อีก ไล่ไปให้ครบ คิด
 รายจ่ายประจำแล้ว ก็ต้องคิดถึงการจัดว่าในระยะต่อไป
 เรามีเรื่องต้องใช้จ่ายพิเศษอะไรบ้าง เกี่ยวกับภาษีของ
 อาณาจักรน้อย ๆ ของเรา หรือการทำนุบำรุงแผ่นดิน ถ้า
 กระทรวงไหนเสนอมามากจนเกินไปก็ตัดลง, อย่างเช่นกระทรวง
 ภาษีเงินได้ ของงบประมาณหนึ่งเดือนหนึ่ง ๑๐ ครั้ง เรา
 พิจารณาแล้วรายได้แผ่นดินไม่เพียงพอ ก็ตัดลง ให้ไปสัก
 ๕ ครั้ง ถ้า ๕ ครั้งยังไม่พอ ก็ตัดลงอีก ให้ไปครึ่งเดียว
 หรือครึ่งเดียวก็ยังไม่พอ ก็ตัดหมดเลย—หรือเขาจะว่าอย่างไร?
 ถ้าไม่พอใจ จะเสด็จไปเอง ก็เชิญ ! ทพคุณไม่ใช่ นอก
 เรือง น้แหละ “ หมด ” ข่มตัวข่มใจ ข่มอย่างนั้น
 ที่เราต้องข่ม ก็เพราะจำเป็น จะต้องแผ่แผ่ทำนุบำรุง
 ให้ถึงทุกตำบลทั่วแผ่นดินน้อย ๆ ของเรามีให้เกิดการขาด-
 แคล่น หรือเกิดน้อยเนื้อต่ำใจ เห็นใหม่บางคน นาฬิกาข้อมือ

มันหยุดเดินทั้งสามเดือนแล้วก็ยังออกส่าห้ผูกไว้ เพราะเขากลัว
 ข้อมือจะน้อยใจ นั่นเป็นนโยบายการปกครองภายในประเทศ
 ของเขา เราเป็นต่างประเทศ อย่าไปเที่ยวแทรกแซงเข้า
 ประเคียวเขาจะหาว่าล่วงล้ำอธิปไตย เกิดพิพาทรบรากันชน
 ทเลมานาน ทำให้ท่านผิงหิวเวาระอยู่ตลอดเวลา แต่
 ความจริงไม่ใช่เรื่องสนุก ทุกข์ทั้งเพ คนรำนนมความจน
 เบินพน แต่ถาวรจกจตสรวคงประมาณให้คิด ก็พอแก้ไขไปได้
 ฝางจนก็ จนอย่างมีระเบียบ มีคนส่งสาร คนทจนไม่มี
 ระเบียบมีเหมือนกัน คือไปใช้จ่ายฟุ่มเฟือยในสิ่งไม่จำเป็น
 แต่ปล่อยให้ขาดในสิ่งจำเป็น, เมียนอนไขสั่นงัก ๆ อยู่ที่บ้าน
 ไม่กล้าชออย่าให้กิน ขวตละ ๕ บาท ๑๐ บาท ก็บ่นกระปอด-
 กระแปด ไล่ให้ไปชอยาฟรทโรงพยาบาล ครั้นไม่ได้ก็พาล
 กล่าวโทษลามปามไปถึงรัฐบาล ที่เหล่าขวตละ ๒๐ บาท
 ๓๐ บาท ชอกินได้ทุกวันไม่มีบ่นสักคำ ยาหยอดตาลกขวตละ
 ๖ สลึงเท่านั้น ล้มอยู่ได้ทุกวันเหมือนกัน แต่เหล่าสไม่เคย
 ล้มแม้แควนเคียว ดุหนึ่งถูกระครโครม ๆ นึกไหนดันนั้น แต่
 ข้าวสารทจะหงให้ลกกิน ต้องไปเที่ยวกววนชาวบ้านเขา น้เล่า
 ร้องคนจนไม่มีระเบียบ จนอย่างนี้ใครจะส่งสาร

ถึงอย่างนั้นแล้ว ชั่วร้าย คนเราใจมันเคิบ มีแผ่นดินเดียว
แล้วไม่พอ อยากมี “เมืองขึ้น” อีก! ความขี้มนักเพิ่ม
ขึ้นอีก ถ้าใครได้ “เมืองขึ้น” ทอดมัสมบรรณ มัทรพย
ในกินสินในน้ำก็ค่อขยงชั่วหน้อย ถ้าเกิดไปโตเมืองขึ้นที่
แห่งแล้ง มีแต่กรวดแคทราย แย่จริง ๆ อย่างดีมีว่า คนที่มา
เยือนเมียเรา—เป็นผัวเราเขาก็ยังมาเต็มตัว มีลูกกคน ๆ ตัวยัง
ทงนน

เพราะมันขี้จนแหละ จึงต้องข่มตัวไว้ ข่มตัวไว้ ขนปล่อย
ตามอำเภอใจ ประเดี๋ยวจะตามตัวเองไม่ทัน และรู้ว่าคนเรา
ต่างคนก็ข่มเต็มตัวต่อกัน จึงรู้จักผ่อนสั้นผ่อนยาว เวลา
ลกเมียหรือคนใช้ทำอะไรให้ไม่ทัน ก็นึกเสียดว่า “เขาก็ยัง
เต็มตัวเขาเหมือนกันไม่ได้ยิ่งแต่เรา” การไปเที่ยว
กระเกณฑ์คนอื่น จะให้ใครอย่างใจเราทุกสิ่งทุกอย่าง ผลที่สุด
เราเองต้องร้อนใจ คือความต้องการของเรามันเผาใจเราเอง

ขันติ

ทมะ — ขันติ

ธรรมะของผู้ครองเรือนขอทูลถาม คิธ ขันติ แปลว่า
ความอดทน หรือความเข้มแข็ง ฟังก็คล้าย ๆ จะซ้ำกับ
“ทมะ” ทอธบายมาแล้ว เพราะเป็นลักษณะหยดขยงตัวด้วย
กัน แต่ทจริงไม่ซ้ำ ขันติละเอียดกว่าทมะ เป็นการหยด
ด้วยกนกจริง แต่หยดสั้นทกว่ากัน แนนั่นกว่ากัน ปลอดภัย
กว่ากัน เป็นการหยดทมความก้าวหน้ำอยู่ในตัว

ไต่เทียบกษัตริย์มาแล้ว คิธ สัจจะเทียบกับความ
เร็ว ทมะเทียบกับความหยด ส่วนขันตินั้น เทียบกับ
การดับเครื่องยนต์ ไปรดฟังอธิบายต่อไป

รจจะถาลางคลอง เราเหยียบห้ามล้อไว้ ไม่ให้มันไป,
ทมะ เทียบได้กับการเหยียบห้ามล้อนั่นเอง ทนรถเรา
เหยียบห้ามล้อไว้แล้ว มันไม่พุ่งต่อไปก็จริง แต่เมื่อเครื่องยนต์
ยังติดอยู่ ก็เคลื่อนไม่ได้ ถ้าเคลื่อนปล่อยห้ามล้อเมื่อไร รถก็
กระโจนพรวดต่อไปอีก และแม้จะไม่เคลื่อน กัดห้ามล้อไว้สนิท
แต่เมื่อเครื่องยนต์ยังติดอยู่ เครื่องยนต์ก็ร้อน เกิดความ

สักหรืออยู่เรื่อย และความสนใจเปลี่ยนนามนุษย์เพลงกยงคง
 มอยู่ แต่ถาเราดยเครองมันเลียบ ให้เครองเย็น ทุกสิ่งทก
 อย่างก็จะเรยบรชยและปลอทยกยดกว่า ล่าพงเหยยบห้ามลช
 วางใจได้ว่า รดจะไม่กระโจนต่อไป เครองยดกัไม่สักหรช
 นามนัไม่เปลื่อง การหยดด้วยล่าพงห้ามลช กยการหยด
 ด้วยการดยเครอง ได้ผลลันทแนแนนกว่ากนอย่างน, ทมะ
 เหมือนการหยดด้วยห้ามลช แต่ขันติ เหมือนกับการดย
 เครองเลียบ

ศึกษาทางปฏิบัติต่อไป

มีคนดำโครมมา ควาตาบจะพ้นเขา แต่เกิดสติเตยชนทว
 ญกคคชนไควว่า “อย่า——!” หรือ “หยด——!”
 แล้ววางตาบเลียบ ลักษณะอย่างนี้ คช ทมะ ได้แกการบงคย
 ทวเองให้หยดทำเช่นนในทนททนใด แมแต่จะหยดแล้ว ใน
 ใจยงเตชดปด ๆ หน้าแดง มีไไม่สั่น ขบกรามแนน นคช
 ผลของการช่มทวทมะ ช่วยไ้เท่าน แต่คนทชอยู่ในลักษณะ
 อย่างว่นกยงวางใจไม่ไ้ ประเทยวผลชดววยเคยวกคควา
 ตาบเขาไ้ชอกเท่านนเอง เพราะฉะนจตชงมสค นกถ
 เหตุผลต่าง ๆ ให้ใจสงย ให้เกิดควมเย็นชนในใจ การท

ทำให้ใจเย็นลงได้นี้แหละ คือ ขันติ พอขันติเกิดขึ้นแล้ว
เราก็กินได้นอนหลับสบาย

เหตุผล

ลักษณะของขันติที่เห็นได้ชัด สำหรับผู้ปฏิบัติ คือ
เหตุผล เหตุผลเกิดขึ้นกับใจของตัวเอง แล้วระงับความ
เดือดดาลแห่งจิตลงเสียได้ หรือขับไล่อารมณ์ฝ่ายต่ำ
ออกไปจากจิตเสียได้ นั่นแหละคือขันติ

ที่ว่าเหตุผลเกิดกับใจนั้น คือความรู้สึกในใจของเรา
จริง ๆ เชื่อว่าเป็นอย่างนั้นจริง ๆ ไม่ใช่เพียงแค่ปรารภ
คนอื่น ยกตัวอย่าง — เด็กไม่จับไฟกับผู้ใหญ่ไม่จับไฟ เขามี
เหตุผลต่างกันอย่างไร? เมื่อเราเป็นเด็ก ๆ เราไม่จับไฟ
เพราะอะไร? เพราะกลัวแม่ และเคียววันละ เราไม่จับไฟ
เรากลัวอะไร? กลัวคุณแม่ที่อยู่หรือเปล่า? เปล่า, เรา
กลัวไฟไหม้มือต่างหาก เราว่าถ้าเรามีไฟไปถูกไฟเข้า ไฟ
มันจะไหม้ มือจะพอง จะร้อนและไม่สบาย ทันทีเราลองเทียบ
กันดูซิ คนที่ไม่จับไฟ เพราะกลัวแม่ดี กับคนที่ไม่จับไฟ
เพราะกลัวไฟไหม้ ใครจะปลอดภัยมากกว่ากัน? ท่าน
ผู้ฟังตอบได้ตรงกันหมดทุกคน การที่เราไม่จับไฟเพราะกลัว

แม่คนนั้น หมายความว่าเรากลัวคุณแม่ ไม่ใช่กลัวไฟ เรา
 ระบายแต่เรื่องการตของคุณแม่ เราไม่ได้ระบายการที่ไฟ
 มันจะไหม้มือ เพราะฉะนั้น คนที่ไม่จับไฟเพราะกลัวแม่ก็
 ถ้าเกิดคุณแม่ไปตลาดเสีย ไม่อยู่บ้าน หรือท่านไม่เห็น เขา
 หารจับไฟก็ได้ เพราะใจจริงยังอยากจับไฟอยู่ แต่มีคุณแม่
 มาขัดคอไว้เท่านั้นจึงไม่จับ ฝ่ายคนที่ไม่จับไฟเพราะกลัวไฟ
 ไหม้ นั่น เหตุผลก็กลัว- ถูกต้องกว่า ไม่ว่าใครจะเห็นหรือ
 ไม่เห็น ไม่ว่าจะมีคนห้ามหรือไม่ เป็นไม่จับไฟแน่ ๆ เพราะ
 ฉะนั้น เขาก็อยู่ในลักษณะปลอดภัยกว่าคนแรก

ทางข้างฝ่ายทำความผิดก็เหมือนกัน เท็ก ๆ ไปโรงเรียน
 เพราะอยากได้รางวัลของคุณพ่อคุณแม่ ไม่ใช่อยากได้
 ความรู้ และที่ไม่ขาดโรงเรียน ก็เพราะกลัวครูทำโทษ
 ไม่ใช่เพราะกลัวจะไม่ได้อ่านรู้ แต่คนโต ๆ อย่างท่านผู้ฟัง
 ไม่ได้รู้สึกอย่างนั้น ใช่ไหม? เพราะเราโตแล้ว เช่นการ
 มาฟังปาฐกถาวันนั้น ท่านก็มาของท่านเอง อยากรู้ อยากศึกษา
 จึงมา ไม่ใช่มาฟังเพื่อจะเอารางวัลของใคร หรือถ้าไม่มา
 ประเดี๋ยวผู้ปาฐกจะทำโทษ ไม่ใช่ใช้อย่างนั้น จริงไหม?

คบเด็กสร้างบ้าน

การละเว้นความชั่วกต การทำความดีกต ระหว่าง
เด็กกับผู้ใหญ่ ผิดแปลกกันตรงเหตุผลเอง สำหรับเด็ก
เหตุมักจะตน หรือบางทีก็ไม่ตรงทथหมาย แต่ผู้ใหญ่มักจะ
คิดเหตุผลถูกต้อง และสนิทกว่ากัน ยกตัวอย่าง :-

ข้อเหตุการณ์	เหตุผลของเด็ก	เหตุผลของผู้ใหญ่
ไม่เล่นไฟ ไม่ขาดโรงเรียน กินยา ไหว้พระ	กลัวผู้ใหญ่ว่า กลัวครูหาโทษ เขาจะได้ว่าตัวเก่ง คุณแม่บอกให้ไหว้	กลัวไฟไหม้บ้าน กลัวจะไม่ได้ความรู้ จะได้หายโรค เพื่อนอบน้อมให้จิต ใจเจริญ
๑ ล ๑	๑ ล ๑	๑ ล ๑

ท่านผู้ฟังโปรดสังเกตดูว่า เหตุผลของเด็กนั้นไม่ลึกซึ้ง
และไม่ค่อยตรงทथหมาย เพราะฉะนั้น การทำดีและเว้นชั่ว
ของเด็ก ๆ จึงกลายกลอกสามวนคติส่วราย ส่วนเหตุผลของ
ผู้ใหญ่เป็นเหตุผลถูกต้อง และแนบเนียน

เมื่อดูถึงความแตกต่างระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่แล้ว ก็
ขออย่าตรึงนัยก่น้อย อย่าไปว่าแต่เด็ก ๆ เขาเลย บางที

ผู้ใหญ่แรนแหละ ใครไปฉวยเอาเหตุผลอย่างเด็ก ๆ มาใช้
ขอโทษ — คนนั้นก็คงไม่พ้นเด็กจนตาย ! คำพึงเพยสอนเรา
ว่า “ คบเด็กสร้างบ้าน ” ช่างจริงเสียเหลือเกิน
ลงได้คยกับเด็กแล้ว ก็สร้างบ้านจนตาย ธรรมดาเมื่อผู้ใหญ่
เขาสร้างบ้านเสร็จแล้ว เขาก็มีเวลาอยู่บ้าน แต่เด็ก ๆ สร้าง
เสร็จแล้วรอ แล้วก่อสร้างขึ้นใหม่ พอจะเสร็จก็ออกไป ไม่ต้อง
ได้อยู่กันสักที ทุก ๆ ท่านที่เคยเป็นเด็กมาแล้ว และคงจะ
เคยเล่น “ สร้างบ้าน — ย้ายบ้าน ” มาบ้างทุกคน ถึงโต
มาแล้วก็คงจะเคยเห็น หรือเคยปวดเคียวกับพวกเด็ก ๆ ทพ
กันเล่นย้ายบ้าน ข้าวของจุกไว้ ๆ โดยพ่อคุณแม่คุณ
จนออกมาประกอบการสร้างบ้านหมด มิใช่ว่าผู้ใหญ่จะปวด
เคียวเวียนเกล้าอย่างไร

คบหัวล้านสร้างเมือง

แต่ความซนของเด็กทารก ก็พอจะให้ถ้อย ถึงจะสร้าง
จะรออีกแต่บ้าน ส่วนเด็กโตสิ ยิ่งมาก คือคนอายุมาก ๆ แล้ว
เกิดไปฉวยเอาเหตุผลของเด็ก ๆ มาใช้ มันเล่ห์การ “ สร้าง
บ้าน ” กลายเป็นเรื่อง “ สร้างเมือง ” เอาท่เคียว อย่างคำ

ฟังเพยทว่า “คบเด็กสร้างบ้าน คบคนพรรณนั้นสร้างเมือง”
 ทว่าว่า ๆ กันนั้นแหละ แวะสักกึกเถอะ, ในคำพังเพยทว่าน
 วรรคหลังทว่าคบคน “ผมน้อย” สร้างเมืองนะ ผมคิดว่า
 เจ้าของคำพังเพยเดิมจริง ๆ คงไม่ได้ตั้งใจจะว่าคนผมน้อย
 แต่ตั้งใจว่าคนเกิดมานาน ๆ คือตรงกันข้ามกับเด็กตนเอง
 อย่างบางทีเขาว่าผู้ใหญ่ใช้คำว่า “หัวทงอก” ก็มี คือจะให้
 รู้ว่าเกิดนานเท่านั้นเอง

ในกระบวนการของเด็กสร้างบ้าน ก็คือขนย้ายข้าวของ
 ก่อความปวกท้วให้คนในบ้าน สร้าง ๆ รือ ๆ คราวนี้ทว่า
 คบผู้ใหญ่สร้างเมือง เราก็ต้องเข้าใจทางเหตุผลด้วยว่า
 หมายถึง “รือเมือง” ด้วยรือ ๆ สร้าง ๆ ทำนองเดียวกับ
 เด็กสร้างบ้านนั่นเอง ผมคิดถึงความเฮาเอง ผิดถูกไม่รับรอง

ทำไมจึงว่าอย่างนี้, ก็เพราะว่าใครไปเอาเหตุผลของ
 เด็กมาใช้ มันเป็นเหตุผลที่อยู่กับความดี กลัวคนนั้นจะดี
 กลัวคนนั้นจะไม่ชม เอา “คน” มาเป็นที่หมายของการ
 กระทำความดี เมื่อเป็นเช่นนั้น ความแน่นอนต่อความดี
 ก็ไม่มี เรื่องของคนมันเป็นเรื่องที่ไม่แน่ ประเดี๋ยวชอบ
 อย่างนั้น ประเดี๋ยวชอบอย่างนั้น หนักเข้าต้อง “รือเมือง”

กัน ไม่รู้จักเดี๋ยย ที่ว่าฉันเพิ่งทางความประพฤติ, คือ
 ประเทศชาติ มีข้อบทกฎหมายและขนบธรรมเนียมไว้อย่างไร
 คำสอนหลักศีลธรรมจรรยาไว้อย่างไร โคนใดก็อายุมก
 เหยียบย่ำรูดอนหมด ชาวบ้านชาวเมืองพากันเคียดกร้อนไป
 ตาม ๆ กัน เรืองของเรืองอยู่ที่ว่า เราไม่เข้าใจเหตุผลที่
 แท้จริง ไปคว่ำเอาอารมณ์ชั่วแค้นมาเป็นเหตุผล การละเว้น
 ความชั่ว และการสร้างความคิดเป็นเรื่องกลบกลอก เขา
 เป็นแน่นอนอะไรไม่ได้

สี่อย่างต้องอดทน

ข้อที่ ๑ อดทน ๗ นั้น โปรดเข้าใจว่าอดทนต่อฝ่ายที่ไม่ดี เพื่อยืนหยัดอยู่ในทางดีให้ได้ ไม่ใช่หมายความว่า ใครตกอยู่ในสภาพอย่างไรแล้ว ก็จะต้องทนอยู่ในสภาพเกิมนั้นเสมอไป ห้ามมิได้ เช่นเป็นคนยากจนแล้วทนอยู่ในความจน ไม่พยายามขวนขวายหาทรัพย์ หรือท้อถอยคร้าน งานการไม่ทำ แม้จะถูกคนอื่นสบชังอย่างไรก็ตามเขา หรือท้อเป็นโจรแล้วทนเป็นโจรอยู่ต่อไป ไม่ใช่ความอดทนที่พระสอนให้บำเพ็ญ แต่เป็นลักษณะของ “ความตายด้าน” หรือความ “ตอด้าน” เท่านั้น จำคำจำกัดความสั้น ๆ ไว้ว่า ความอดทนที่พระสอนนั้น มีลักษณะ ๒ อย่าง คือ :-

ก. ทนเพื่อให้พ้นจากสภาพที่เลว

ข. ทนเพื่อให้ได้มาซึ่งสภาพที่ดี

โดยปกติ ความอดทนนั้น จะปรากฏตัวขึ้น ก็ต่อเมื่อมีเหตุการณ์สองอย่างมาประจวบกัน คือ เหตุการณ์ฝ่ายดี กับ เหตุการณ์ฝ่ายเลว เช่น :-

ฝ่ายดี

ฝ่ายเสีย

ทำงานต่อไป — หรือ — ไม่ทำงาน

ไม่ทำตบ — หรือ — ทำตบ

เพียรพยายาม — หรือ — เกียจคร้าน

เมตตาการุณา — หรือ — ทรุ่ลหายากาย

๗ ล ๗

เมื่อเหตุการณ์ตรงกันข้าม ๒ อย่างมาประจวบกันเข้า
เป็นปัญหาเฉพาะหน้า ผู้ที่ไม่ได้อบรมธรรมะ ย่อมละทิ้งฝ่ายดี
เสีย หันเหไปทางฝ่ายไม่ดี ส่วนผู้อบรมธรรมะ เมื่อประจวบ
เหตุการณ์เป็นทาง ๒ แพร่ง ดังกล่าว เหตุผลจะปรากฏแล้ว
จนในใจ สอน—และเร้าใจ ให้เขาคงยืนหยัดอยู่ในทางดี
ต่อไป, หรือให้ตะเกียกตะกายถอนตัวออกจากฝ่ายเสีย เข้า
หาฝ่ายดี, เหตุผลที่ปรากฏแล้วจนในใจนั้น คือ “ขันติ”
เป็นธรรมะที่มคณประโยชน์มาก

วกมาพูดถึงชีวิตของผู้ครองเรือนต่อไป, คนครองเรือน
มีเรื่องที่จะต้องใช้ความอดทนอยู่มาก ที่เป็นหัวข้อใหญ่ คือ :-

๑. อุดหนุนต่อความลำบาก

๒. อุดหนุนต่อทุกขเวทนา

๓. อุดหนุนต่อความเจ็บใจ

๔. อุดหนุนต่ออำนาจกิเลส

๑. ทนความลำบาก, ความลำบาก คือ ความ

ทรากรำ, หมายความว่า คนทำงานมาก ๆ แล้วได้รับความ
เห็น^๔ เหนอ^๕ เหนอย^๖ เมื่อย^๗ หิว^๘ กระหาย^๙ หรือถูกลมฝนกระทุษ^{๑๐}
เกินสบาย รวมความว่า เป็นเรื่องไม่สะดวกสบายเพราะ
ทำงาน

ที่ว่าอุดหนุนต่อความลำบาก ก็คือ ทนทำงานให้ลุล่วงไป
ไม่เห็นแก่ความลำบากแล้วทงงานเสีย

การที่จะทนต่อความลำบากได้นั้น ผู้อดทนจะต้องมี
เหตุผลอยู่ในใจของตนเองจึงจะทนได้^{๑๑} ในทางปฏิบัติ ผมคิด
เองง่าย ๆ ว่า ความลำบากเหมือนกับสุนัขดุ เรื่องสุนัข
แปลกอยู่อย่างหนึ่ง คือถ้ามันเห็นเราเข้า มันก็จะเห่าและ
กระโจนเข้าใส่ ถ้าเราวิ่งหนี มันก็ไล่กัด, ทนขณะทมนได้^{๑๒}
หรือนั่น ถ้าเราหลบหลีกหนีแล้วยืนอยู่ยกย^{๑๓} เชาสุนัขมันก็จะ

หยุดได้ ยิ่งถ้าเรานั่งพับลง สุนัขก็จะเกิดความงุนงง เล็ก
 วงแวงเราที่เคยว อย่างตักยื่นหาอยู่ห่าง ๆ, และก็เป็นของ
 แปลกอีกเหมือนกัน ถ้าเราลุกขึ้นพรวดขึ้น แล้วกระโจน
 เข้าหามันอย่างกล้าหาญ เจ้าสุนัขขวยขายมันจะวิ่งหนีเรา
 อย่างไม่คิดชีวิต ความลำบากก็เหมือนกัน ยิ่งเราทำเป็นกลัว
 มันมาก มันก็ยิ่งเล่นงานเรา แต่ถ้าเราไม่กลัวมัน ยักหลัก
 ให้มัน ทั้งใจให้เด็ดเดี่ยวว่า จะสู้กับความลำบาก เจ้าความ
 ลำบากก็จะกลบกลืนเราเท่านั้นเอง, รวมความว่า ถ้าเรา
 กลัวมัน มันก็เล่นงานเรา เพราะฉะนั้น สู้กับมันดีกว่า

เป็นความจริงที่ว่า คนที่ไม่เคยสู้กับความลำบาก ก็
 มักจะโตนความลำบากคอยตักเล่นงานอยู่รอบทิศ อย่างเด็ก
 สมัยนี้ อะไร ๆ สะดวกสบายไปหมด เลยกลายเป็นคนมีขาง
 เท้าขาง นิดก็แย่น้อยก็แย่ ผมรู้สึกเป็นห่วงจริง ๆ สมัย
 ก่อน วันครูบาอาจารย์โน่น ท่านเค็นตงแต่สามแยกไปเรียน
 หนึ่งสัปดาห์บรรณวิศวะบางลำภู ท่านก็เค็นกันไต่ ท่านเหล่านนั้น
 แม้เป็นใหญ่เป็นโตมาแล้ว ถ้าจำเป็นตองเค็นก็ไม่เห็นท่าน
 ต้องลำบากใจมาก, แต่เด็กสมัยนี้ถ้าตองเค็นไปชนรถเมล์
 สักครั้งก็โหลเมตร ก็บ่นว่าลำบากแทบใจขาด นี่เป็นเพราะ

ไม่เคยสักกับความลำบาก ถึงได้ลำบากมาก เมื่อสักเคย ๆ
 มานี้ ผมพบกับคน ๆ หนึ่งซึ่งไ้กับความทุกข์อย่างหนัก
 ได้ถามไ้ความว่า เขาเป็นคนงานราชการ มีหน้าที่ไปส่ง
 หนังสือของกรม ๆ ซึ่งจะต้องไปส่งตามกรมกองอื่น ๆ การ
 ไปส่งหนังสือนั้น วันก่อน ๆ ก็คอยอาศัยรถของกรมที่ออกไป
 ติดต่อกับภายนอก แล้วก็ติดรถเขาไป ครั้นมาวันหนึ่งเกิดหารรถ
 ที่จะเกาะไปไม่มี เลยไม่ไปส่งหนังสือทำให้ราชการที่วนต้อง
 เสียเวลา ผู้บังคับบัญชาตำหนิจะถูกตัดเงินเดือนหรือถูกไล่ออก
 ก็ยังไม่แน่ ผมถามว่าระยะทางที่จะส่งไกลสักเท่าไร ก็ได้
 ความว่าไกลไม่เกิน ๒ กิโลเมตร แทนที่จะส่งสาร ผมกลับ
 สลดใจว่า ทำไมหนอรยะทางแค่นี้จึงเดินไปไม่ได้ และได้
 ไ้ความทางปฏิบัติธรรมะว่า เพราะเขากลัวลำบาก จึงได้
 ลำบาก และลำบากเขามาก ๆ เสียด้วย, การอบรมเด็ก ๆ
 ให้เป็นคนมีอย่างเ้าอย่างนั้น บางคนว่าแสดงถึงความวิไลซ์
 แต่ผมก็ยังไม่เห็นว่าจะเป็นวิธีการที่ดี.

เห็นแน่นอนอยู่แต่ว่า ความลำบากนั้นมันคอยจ้อง
 เล่นงานคนที่ไม่สู้กับมัน ฉะนั้น ถ้าเรากลัวลำบาก จง
 เล่นงานมันเสียก่อนที่จะมันจะเล่นงานเรา

๒. ทนทุกข์เวทนา เวทนามี ๓ อย่างคือ สุขเวทนา
 ความสบาย, ทุกขเวทนา ความไม่สบาย, อทุกขมสุข
 เวทนา ความเฉย ๆ เรื่อย ๆ, ในเวทนาทั้ง ๓ นี้ สุขเวทนา
 คือ ความสบายไม่จำเป็นต้องอดทน เวทนาพวกเรื่อย ๆ เฉย ๆ
 ก็ไม่ต้องใช้ความอดทน, ที่จะต้องใช้ความอดทนมีอยู่อย่าง
 เดียว คือ ทุกขเวทนา, ทุกขเวทนานั้นทรมานตรง ๆ ในทน
 คือ ความเจ็บป่วย เป็นต้นว่าปวดหัว ปวดท้อง เป็นไข้
 ท้องอืดจวนโผล่ขึ้น ๆ, ทนทุกข์ความเจ็บนั้น ไม่ใช่ว่าทนเป็น
 คนเจ็บอยู่เรื่อยไม่หาทางรักษาให้หาย ไม่ใช่ใช้อย่างนั้น, ที่ว่า
 ทนนั้น คือทนตั้งอยู่ในความดีของตัวเอง ยืนหยัดอยู่ในภูมิฐานของ
 ตัวให้ได้ อย่าให้ความเจ็บป่วยมันดึงเราให้พลัดจากความดี,
 พยายาม ๆ คืออย่าทำความชั่ว เพราะอ้างความเจ็บป่วยเป็นเหตุ,
 ที่ว่าอย่าทำความชั่วนั้น บางทีผมจะใช้คำพูดแรงไป
 หน่อย ความจริงหมายความว่าต้องให้ครวญครางและมาหา
 ทาง ๆ ซึ่งเป็นเรื่องการเสียมารยาทและน่าเกลียดรวมอยู่
 ด้วย, บางคนเวลาเจ็บป่วยแสดงอาการครวญคราง เพื่อให้
 คนอื่นรู้ว่าเจ็บและให้เขาเห็นอกเห็นใจ บางคนครวญคราง
 มากมายเกินกว่าเหตุ จนแทนที่จะมีคนเห็นใจกลับเห็นเป็นชน

และรำคาญ บางคนเจ็บป่วยผสมมาบ้าง ซึ่งสาขอย เห็นได้ชัด
 พวกที่ป่วยอยู่โรงพยาบาล บางคนนอนคอยแคระขี้เลื่อยอยู่ ๆ
 แท้ ๆ แต่พอเห็นเมียมาเยี่ยมทีไรเป็นต้องอาการกำเริบทุกที
 ทำท่าว่า แหมเป็นคราวนี้มากเสียจริง ๆ นอนบิดไปบิดมา
 เหมื่อนจะเข้าห้องดับจิตเสียให้ไ้ แต่พอเมียคล้อยหลังกลับ
 ไปแล้วกลุกขึ้นมา นั่งคุยไปไ้สับาย, บางคนฉวยโอกาสเวลา
 เจ็บป่วย ทำตัวเป็นคนเจ้าโมโหโทโส จะเอาอย่างโน้นจะ
 เอาอย่างนี้ คนอื่นทำให้ไม่ไ้ใดหรือทำให้ไม่ทนก็เคียดแค้น
 นอยใจ ระบายแค้นงอน, คนพยาบาลก็ต้องเลือกเอาคนนั้น
 คนนี้ อย่างบางคนต้องให้ลูกคนไปรกรินยาให้ จึงจะกินดอง
 เป็นต้น เรื่องของคนเจ็บมีมาก.

คนที่เป็นพ่อบ้านแม่เรือน ซึ่งเป็นหลักของครอบครัว
 นั้นทำอย่างนี้แสดงถึงความอ่อนแอเกินไป และก่อความยุ่ง
 ยากแก่คนอื่น เขาปรึกษาโรคจริง ๆ ให้ก็แย้อยู่แล้ว ยังจะ
 ต้องมารักษา “โรคแทรก” อีก พระจึงสอนให้ออกทน โดย
 พิจารณาให้เหตุผลว่า ความเจ็บไข้ได้ป่วยนั้นเป็นธรรมดา
 ของร่างกาย ใคร ๆ จะหลีกเลี่ยงเสียมิไ้

๓. **ทนความเจ็บใจ** ความเจ็บของคนมี ๒ อย่าง คือ เจ็บทางกายกับเจ็บทางใจ, พุงง่าย ๆ คือ เจ็บกาย กับ เจ็บใจ ออกทนต่อความเจ็บกายได้เข้ามาแล้วในเรื่องทุกข์เวทนา ต่อไปในชีวิตมาพิจารณาความเจ็บทางใจดูบ้าง

ก่อนอื่นโปรดทราบว่า ความเจ็บใจนั้นเกิดจากการถูก คนอื่นกระทำเท่านั้น คนไม่โง่โง่ ตึนฟ้าอากาศ และความ เป็นไปของธรรมชาติ ทำให้คนเจ็บใจไม่ได้ เช่น ความเจ็บ บัวยลัมคายทำให้คนเป็นทุกข์ ก็ทุกข์ในแง่เศร้าโศกเสียใจ หรือเสียกาย หรือน้อยใจ ไม่ใช่ทำให้เจ็บใจ, ความ เจ็บใจนั้นจำเพาะเกิดจากการกระทำของคนอื่นทางเดียว เท่านั้น, และการกระทำนั้นเป็นการกระทำด้วยเจตนาถั่น แกล้ง หรือคหมันนุแคลนเท่านั้น มิใช่ด้วยความพลั้งเผลอ หรือรู้เท่าไม่ถึงการ.

ถ้าคนเข้าไปหาสมุฏฐานของความเจ็บใจให้ใกล้ที่สุดแล้ว จะเห็นว่า ความเจ็บใจนั้นเกิดจากการเปรียบเทียบ ระหว่างตัวเราเองกับผู้ที่ทำกับเรา ถ้ามีการเปรียบเทียบ ก็เกิดความเจ็บใจขึ้น ถ้าเราไม่เปรียบเทียบความเจ็บใจก็ไม่ เกิด, การเปรียบเทียบทุกถาวน คือ ยกตัวเราขึ้นเป็นทง

แล้วเธอก็พูดทาล้วงเกินมานะมาเปรียบเทียบกับเรา การเปรียบ
 เทียบอย่างนี้พระเรียกว่า “มานะ” แปลว่าความถือตัว,
 ความถือตนนะ ทางโลกมักจะหมายถึงการถือว่าตัวเราดีกว่าคน
 อื่น แต่ทางธรรมหมายถึงการถือตัว ทั้ง ๓ ลักษณะ คือ:—

๑. ถือว่า—เราสูงกว่าเขา

๒. ถือว่า—เราเสมอกับเขา

๓. ถือว่า—เราต่ำกว่าเขา

ความถือตัวสามอย่างนี้แหละ ที่เป็นบ่อเกิดของความ
 เจ็บใจ, คนที่ถือตัวด้วยอำนาจมานะนั้น มีทางที่จะเกิดความ
 เจ็บใจได้ ทั้งจากการกระทำของตัวเอง ของคนอื่น และ
 ของผู้ใหญ่มากกว่า, เมื่อถูกเด็กทาล้วงเกินก็คิดว่า “ชะ ๆ —
 เด็กเมื่อนานนั้นมันทำเราได้ เจ็บใจจริง!” ครั้นถูกคนอื่น
 ทาล้วงเกินก็คิดว่า “หนอย — — — ชนินแล้วลบหล่ยม
 กันได้ เจ็บใจจริง!” พอถูกคนโตกว่าทาล้วงเกินก็คิดว่า
 “ดูเถอะ — — — เห็นเราเด็กกว่าทำไมได้ทำเอา มันเจ็บใจ
 จริง!”

ตกลงว่า คนเจ้ามานะมีหัวใจเจ็บใจทางชนทั้งสาม, ผู้ใหญ่
 ทำก็เจ็บ คนเสมอกันทำก็เจ็บ เด็กทำก็เจ็บ คือ หาเรื่องเจ็บ

จนได้ แต่ถ้าวเราไม่ถือตัว ใจเราก็ไม่เจ็บ แต่แค่คนเล่นลูก
 ละคร บางทหนาคณะมาแสดงเป็นตัวละคร หรือเป็นตัวละคร
 จอกในเรือ ถูกคนอื่นตบตีข่มขู่บ้าง ถูกเขาล้อว่าเสียๆ หายๆ บ้าง
 เขาก็ไม่เจ็บ เพราะเขา “วางตัว” แล้วคงแต่ตกลงใจว่า
 จะแสดงเป็นทวนัน, แต่พอเลิกแสดงแล้ว เกิดถือตัวว่าเป็นนาย
 โรง ใครไปทำอย่างนั้นไม่ได้ มันให้รู้สึก “เจ็บใจ” ชน
 มาทันที เพราะฉะนั้นเราจะเล่นอะไรกับใคร เราก็ต้องค
 เสียก่อนว่า ขณะนั้นเขา ถือตัว หรือ วางตัว ถ้าเขากำลัง
 ถือตัวก็ไม่ควรเล่น อันตราย ! แต่ถ้าเป็นขณะที่เขาวางตัว
 แล้วเล่นเถอะไม่เป็นไร

ผมพาท่านผู้ฟังขอมไปขอมมาเสียนาน อยากจะชี้ให้ก
 จุดสำคัญนิดเดียว คือจุดที่เราจะอดทนต่อความเจ็บใจ จะอด
 อย่างไรจึงจะอดได้ ? และบัดนี้ก็ได้พบจุดนั้นแล้ว คือ ตรงท
 “ความถือตัว” ซึ่งเรียกว่า “มานะ” นั่นเอง ใครมี
 มานะมากก็มีเรื่องที่จะเจ็บใจมากและเจ็บบ่อยๆ เพราะธรรมดา
 ของใหญ่ก็เป็นเป้าหมายต่อการกระทบเป็นธรรมดา การท
 เราจะอดทนต่อความเจ็บใจได้แต่เพียงใด จึงขึ้นอยู่กับการถือ
 ตัวของเราเอง ถ้าจะอดทนต่อความเจ็บใจ ก็ขึ้นอยู่กับ

คือ ออกทนหัวใจเรา วิธทำที่ง่ายที่สุดก็คือวางตัวเสีย อย่าถือ
แล้วความเจ็บมันก็จะทุเลาลง

๔. ทนอำนาจกิเลส สิ่งที่จะทำให้คนเสีย มีใช้
แต่เรื่องข้างฝ่ายความเจ็บใจเท่านั้น ข้างฝ่ายรักใคร่เพลึกเพลิน
ก็ทำให้คนเสียได้เหมือนกัน เพราะฉะนั้นความออกทนจะใช้
เฉพาะคราวที่เกิดอารมณ์ข้างฝ่ายเจ็บใจเท่านั้นหาเพียงพอไม่
ต้องใช้สำหรับอารมณ์ข้างฝ่ายความรักความเพลึกเพลินด้วย.

อารมณ์ฝ่ายความรกรทผสมกำลังกล่าวถึงนี้ ดังเช่นความ
สนุก การเที่ยวเตร่ การบ้าเรอ การได้ลาภผลอันพึงใจ ความ
สรรเสริญเป็นขอและอื่น ๆ ซึ่งเมื่อเกิดขึ้นแล้วทำให้ใจคอ
เบิกบาน.

ทำไมเราจึงต้องออกทนต่ออารมณ์ข้าง ฝ่ายเพลึกเพลิน
ด้วย? ออ — — — แน่ะ คนที่ไม่รู้จักออกทนต่อสิ่งที่น่ารัก
น่าใคร่ ย่อมกระทำการผิดกรรมที่น่าชังไม่ใช่แน่นอนเหมือนกัน.

— การรับสินบน

— การผิดในบุตรภรรยาคนอื่น

— การเห็นเงินตาโต

— ความเป็นคนรู้มากเอาเปรียบสังคม

— การเห่ยศ เห่ทรัพย์

— การขี้อ้อ โอ้อวด

ฯลฯ

ล้วนแต่เป็นพฤติกรรมของคนที่ขาดความอดทนต่ออำนาจกิเลส
ทั้งนั้น.

เมื่อเพ่งถึงจุดกำเนิดของกิเลสข้างฝ่ายรักใคร่เพิลิเคิลิน
ทุกถาวรณ ฌมใคร่จะชอชมวดเขาที่ “ความอยาก” ความ
อยากนั้นแหละ คือสิ่งที่ทำให้คนเสีย เริ่มแต่เสียมรรยาท
จนกระทั่งเสียผละเสียคน ความอยากทว่านหมายถึงความอยาก
กิน อยากใช้ อยากเที่ยว อยากสนุก อยากอวด อยากมี
หน้ามีตา ฯลฯ และอยากอื่นๆ สรรพตอยาก เพราะฉะนั้น
ทว่าอดทนอำนาจกิเลสนั้น จุดหมายที่สำคัญก็คืออดทนต่อความ
อยาก อย่าล่ออำนาจแก่ความอยาก.

ถกแล้ว, คนเราต้องมีความอยากเพราะเรายังเป็นสามัญ
ชน ที่ต้องมีโน่นมีนั่นสำหรับปรนปรือชีวิต แต่ทว่านักมีใคร่หมาย
ความว่า เราจะปล่อยให้ความอยากมาเป็นนายหัวใจเราทีเดียว
หาได้ เราจะต้องรู้จักจำกัดขอบเขตของความอยากให้พอ
เหมาะพอควร

ไหน ๆ ก็พูดกันมาจนนานแล้ว ก็เลยขอพูดเสียให้
 จบเรื่อง ขอโทษเถอะ บางท่านบางคนพยายามสร้างความอยาก
 ขึ้นมากมายจนเกินไป อย่างท่านสุภาพสตรีสมณ, ขอโทษ
 ท่านสุภาพสตรี, รู้สึกว่าเต็มไปด้วยความอยากจุกจิกมาก
 อยู่ในร่องเลือดฝาด ก็อยากจะมีเสียให้ครบทุกสิ่ง ทุกอย่าง ทุก
 แบบ ทุกชนิด ของเก่าใช้ยังไม่ทันชำรุดก็คิด ก็อยากมีใหม่
 แล้ว ในเรื่องเครื่องประดับตกแต่งก็เหมือนกัน ที่แรก ๆ ก็
 ว่าอยากจะมีกับเขาบ้างพอไปวัดไปวาได้ก็พอ ครั้นมีพอไปวัด
 ไปวาอย่างว่าแล้ว ก็อยากจะมีให้เทียมมาเทียมให้ล้นกับเพื่อน
 บ้าน ครั้นได้พอ ๆ กับชาวบ้านแล้วความอยากก็เพิ่มขึ้นเป็น
 ว่า อยากจะมีให้มันเกินหน้าใคร ๆ ค่อยไปอีก อันที่จริงความ
 อยากอย่างที่ว่า ถ้าเป็นไปตามปกติธรรมดาก็ไม่เสียหาย
 อะไร แต่บางคนขาดความควบคุมเอาจริง ๆ อยากเคลื่อนไหว
 ไปเสมอ ท่านสุภาพสตรีคงจะทราบว่าเวลาท่านเข้าไปนั่งใน
 ราชยานทอง แรกจริง ๆ ท่านอยากไถว่งน วงเพชรชกน
 แต่ครั้นพอชำระเงินสำหรับวงนแล้วจะรู้สึกว่าความอยากของเรา
 เลื่อนไปอย่างโน้น วงเพชรลูกโต ๆ ที่ยังไม่เป็นของเรา
 โน้น ในเรื่องการเที่ยวเตร่ก็เหมือนกัน หนังสือเรื่องละครกนต์
 เป็นไม่ยอมพลาด เรื่องเที่ยวยังไม่หมดเรื่องก็กลับมาแทรก

มากเรื่องมากราวเกินไป ถ้าครอบครองมั่งคั่งรวยโตดกพอ
 ทำเนา พอจะสนองความต้องการให้ได้ไม่ลำบากนัก แต่ถ้าฝ่าย
 คู่ครองของเรามีรายได้น้อยสนองให้ไม่ได้ เขาก็ทุกข์ใจ
 กระตาคช่วยเงิน และความกระตาคใจของผู้ชายนั้น ก็จะ
 ไม่มีอะไรยิ่งไปกว่าที่จะถูกหาว่า สอนองความต้องการให้
 ผู้หญิงไม่ได้ แต่ไม่ว่าใครจะจนใครจะรวย มีสิ่งหนึ่งที่สาคัญ
 อย่างหนึ่ง คือ ผู้หญิงทุกคนยังมีความอยากได้มาก
 เสน่ห์ในตัวก็ยังลดน้อยลง ยิ่งทำตัวเป็นคนพอไม่มี
 ความต้องการ อีกฝ่ายก็ยังคิดหาทาง จะให้พุดง่าย ๆ
 คือ ยิ่งรักมากขึ้น ขอนเป็นความจริงที่ถูกอำพรางไว้.

แต่ความอยากของผู้หญิงนั้นว่ากันโดยพฤติกรรม แม้
 จะอยากโน้นอยากไถ่จนจุกจิกจนขำ ความจริงก็ไม่ได้ออก
 เอาไปไหน เสื้อผ้าทองหยองช่อเท่าไร ๆ ขนมนมเนยก็ห่อ ๆ
 ก็หอบหิ้วเอามาที่บ้านนั่นเอง ถึงอยากจะกินจุก ๆ จิก ๆ
 เท่าไร ๆ ก็กินใส่ปากใส่ท้อง เอาเรี่ยวแรงมาทำงานในบ้าน
 ในเรือนทงนนั้น ขำเพเจาคิดตรกตรองคแล้ว ความอยาก
 ของผู้หญิงเรียกว่ายังอยู่ในหลักการไม่เป็นการละเมิดกฎบัตร
 แต่ผู้ชายสิ — — — ! เล่นอยากนอกหลักการเต็มอ คือชอบ
 เพราะความอยากจนนอกบ้านหาความยุติธรรมได้ยาก.

จากคะ

ความหมายคำว่าจากคะ

ธรรมชาติของ^๑ผู้ครองเรือน ข้อที่ ๔ คือ จากคะ แปลตาม^๒ตัวว่า^๓ เดียสละ ก่อน^๔อื่นขอ^๕ทำความเข้าใจทางความหมายก่อน^๖คำว่าจากคะ มีความหมาย ๒ อย่างคือ—

(ก) หมายถึงการสละวัตถุสิ่งของ^๑ก็ได้ เป็นบุพ-
ประโยชน์ของท่าน เช่นคำว่า “จากเจตนา” แปลว่า เจตนา^๒
เดียสละ^๓ บางท่านเอาจคำว่าจากคะไปใช้แทนคำว่าทาน^๔ ที่เกี่ยว^๕
กับ^๖ ความจริง “จากคะ” แปลว่า “สละ” ทาน^๗ แปลว่า^๘
“ให้”^๙ แต่ละศัพท์มีความหมายแจ่มแจ้งและพอตัวอยู่แล้ว^{๑๐}
ทั้งทางพยัญชนะ^{๑๑} ทั้งทางความหมาย^{๑๒} จึงไม่น่าจะให้^{๑๓}ใคร^{๑๔}กัน^{๑๕}
ให้^{๑๖}มัน^{๑๗}ยัง^{๑๘}สม^{๑๙}ของ^{๒๐}เปล่า ๆ ความเดียสละ^{๒๑} ที่^{๒๒}เรียกว่า^{๒๓} จากคะ^{๒๔} นั้น^{๒๕}
หมายถึง^{๒๖}กรียา^{๒๗}ทศ^{๒๘}ความ^{๒๙}ห่วง^{๓๐}ใย^{๓๑}ใน^{๓๒}สิ่ง^{๓๓}นั้น^{๓๔} แม้^{๓๕}จะ^{๓๖}ยัง^{๓๗}ไม่มี^{๓๘}ผู้^{๓๙}รับ^{๔๐}
ก็^{๔๑}ทำได้^{๔๒} เช่น^{๔๓}คน^{๔๔}ชั่ว^{๔๕}ได้^{๔๖}ขึ้น^{๔๗}ไว้^{๔๘}ตง^{๔๙}ใจ^{๕๐}ว่า^{๕๑} ชั่ว^{๕๒}ชน^{๕๓}น^{๕๔}ร^{๕๕}า^{๕๖}ค^{๕๗}ค^{๕๘}อ^{๕๙}อ^{๖๐}ก^{๖๑}
จาก^{๖๒}กรรม^{๖๓}ส^{๖๔}ท^{๖๕}ธิ^{๖๖}ของ^{๖๗}เรา^{๖๘} หรือ^{๖๙}ค^{๗๐}ค^{๗๑}ค^{๗๒}อ^{๗๓}ค^{๗๔}ค^{๗๕}อ^{๗๖}ค^{๗๗}ค^{๗๘}อ^{๗๙}ค^{๘๐}ค^{๘๑}ค^{๘๒}อ^{๘๓}ค^{๘๔}ค^{๘๕}ค^{๘๖}ค^{๘๗}ค^{๘๘}ค^{๘๙}ค^{๙๐}ค^{๙๑}ค^{๙๒}ค^{๙๓}ค^{๙๔}ค^{๙๕}ค^{๙๖}ค^{๙๗}ค^{๙๘}ค^{๙๙}ค^{๑๐๐}
ความ^{๑๐๑} “ตัดใจ”^{๑๐๒} น^{๑๐๓}แหละ^{๑๐๔} เรียกว่า^{๑๐๕}จากคะ^{๑๐๖} ทน^{๑๐๗}พอม^{๑๐๘}พระ^{๑๐๙}บ^{๑๑๐}ณ^{๑๑๑}ท^{๑๑๒}ชา^{๑๑๓}ค^{๑๑๔}

มาถึงหน้าบ้าน เราตกขาวที่เราสละไว้นั้น ใส่ลงในบาตร
 พระ พด่ง่าย ๆ คือให้พระหรือมอบให้เป็นกรรมสิทธิ์แก่พระ
 ภิรัชามอบให้เรียกว่า ทาน แปลว่า การให้, ทาน ต้อง
 ประกอบด้วยส่วนทั้ง ๓ คือ ผู้ให้ + ของที่ให้ + ผู้รับ ประจวบ
 พร้อมกัน จึงกระทำได้ ส่วนจาคะไม่ต้องมีคนรับ ก็ทำได้

(๗) ความหมายอีกอย่างหนึ่งของคำว่า จาคะ คือการ
 สละทิ้ง เช่นจาคะที่ท่านแสดงไว้ในอธิยฐานธรรม หมายถึง
 การสละสิ่งที่เป็นข้าศึกแก่ความจริงใจ พด่ง่าย ๆ คือ
 ทิ้งอารมณ์ ที่จะมากวนใจเราเสียความจริงใจ

จาคะ หมายความว่าตามนัยหลังน มักรวมตาม
 หลังธรรมะข้อนี้ “สัจจะ” หมายความว่าเมื่อตงสัจจะไว้
 อย่างไม่แล้ว ก็ต้องสละอารมณ์ ที่จะกวนใจให้เราเสียสัจจะนั้น

เพราะฉะนั้น ขณวาสธรรมข้อ ๔ คือ จาคะ จะต้อง
 ทำความเข้าใจความทั้งสองประเด็น คือ:—

ก. สละวัตถุ

ข. สละอารมณ์

สละวัตถุ

การสละวัตถุนี้ หมายความว่า ผู้ครอบครองเรือน
 จะต้องรู้จักเสียสละ ในคราวที่ควรเสียสละ, คนเราที่จะเสีย

เลียได้ทั้งสองประค คือไม่รู้จักหาทรัพย์ ก็เป็นคนเลีย มี
ทรัพย์แล้ว ไม่รู้จักใช้ ก็เป็นคนเลียเหมือนกัน กินแล้วไม่
ถ่ายหรือถ่ายแล้วไม่กิน มีหวังนำด้วยกันทั้งนั้น ถ้าจะให้ดี
จะต้องรู้จักหาด้วย รู้จักใช้ด้วย.

ผมขอแหวะทรงนอกสักกนกเถอะ พดถงเริงจาอะ สังเกต
ดู คำว่า “จาอะ” ได้ถูกนำไปใช้หรือทำความเข้าใจ ใน
วงแคบไปสักหน่อย พอเอ่ยถึงคำว่าจาอะหรือบริจา ใจเรา
ก็มุ่งไปถงว่า จะต้องมูกามาเรยไรรหรือมีการลงขัน คนทั้ง
หลายก็เลยพากันเอือมระอา ไต่ขึ้นแต่คำว่า “บริจา” ก็
ให้รู้สึกอ้อนใจ นี่เป็นเพราะไปตีความหมายแคบเกินไป ยิ่ง
การบริจา ตามวชิคตเลชชของท่านพระธรรมกถึกุคปัจจุบัน
บางท่าน ทำให้คนท้อใจมาก คือพระธรรมกถึกุคท่านชอบเทศนา
สอนวชิคตผลประโยชน์จากทรัพย์ทหาไถว่า เมื่อใดทรัพย์
มาแล้วให้แบ่งเป็น ๔ ส่วน คือเลียงชีพเลีย ๑ ส่วน ทอบ
แทนบุญคุณของผุมุคณเลีย ๑ ส่วน บำรุงบุตรธิดาเลีย ๑
ส่วน ทำบุญในศาสนาเลีย ๑ ส่วน รวมเป็น ๔ ส่วน ทน
ท่านไม่ได้อธิบายให้ละเอียดลงไปว่า ส่วนหนึ่ง ๆ น่ะส่วน
ไหนมากกว่า ส่วนไหนน้อยแค่ไหน ยังแถมบางท่านจัดสรรค
เกิดขาดลงไปด้วยว่า ให้แบ่งเงินทใดมาเป็น ๔ ส่วน เท่าๆ

กัน แล้วก็จ่ายไปตามนั้น ทำให้คนพึ่งงุนงงและท้อใจ ผมเอง
ก็สงสัยว่า คนที่มีเงินอยู่ในตัว ๑๐๐ บาท แล้วบริจาคทำ
บุญเสีย ๒๕ บาท โดยไม่มีเงินจำนวนอื่นเป็นทวงอยู่อก
เลยเขาจะทำได้อย่างไร ในสมัยที่ค่าครองชีพสูงอย่างนี้ถ้า
จัดสรรค่าใช้จ่ายนี้ หมายความว่า เติมน้ำมันงานผมราย
ใต้อยุทธศาสตร์ในปัจจุบันเดือนละ ๕๕๐ บาท จะต้องทำบุญ
เดือนละ ๑๑๒.๕๐ บาท คือ ๒๕% ของรายได้อธิบายว่า
เป็นจำนวนมากเกินไปที่คนทั่วไปจะทำได้ ผมลองสังเกต
ทั่วไป คนในกรุงเทพฯ ที่ทำบุญถึง ๕% ของรายได้อีก
หายากอยู่แล้ว ผมต้องกราบขออภัยพระคุณเจ้าที่พูดอย่างนี้
ไม่ใช่ชักค้อ หรือคัดค้าน แต่จะพูดถึงเหตุบางอย่างที่ทำให้
คนลังเล เมื่อได้ยินคำ “เชิญบริจาคเจ้าข้า” เท่านั้น
ที่จริงที่ท่านสอนให้จิตเป็นส่วน ๆ นั้น เป็นวิธีการทำขบประมาณ
ที่มากคือให้ตั้งใจเป็นสิ่งขบ แต่คงไม่ได้หมายความว่า แค
ละงะงาย เท่านั้นหมด คงไม่ใช่อย่างนั้น

หลักเสียสละ

หลักการใหญ่ ในการเสียสละ ตามพระพุทธประสงค์
ท่านวางไว้ดังนี้ :—

พึง — สละทรัพย์เพื่อรักษาอวัยวะ

พึง — สละอวัยวะเพื่อรักษาชีวิต

พึง — สละชีวิตเพื่อรักษาธรรม

เท่าที่พบได้พบมา หลักการที่กล่าวมาว่า สละทรัพย์เพื่อรักษาอวัยวะ สละอวัยวะเพื่อรักษาชีวิต สละชีวิตเพื่อรักษาธรรม การที่สมารถทุกแง่ คือจะถึงทางตำรา ก็ได้ความดี ถึงทางปฏิบัติก็ปลอดภัยไปร้ง ก็จะกล่าวต่อไป.

ทางตำรา เราจะเห็นได้ว่า ท่านได้ประมวลสมบัติของมนุษย์คนหนึ่ง ๆ มาเรียงลำดับไว้ ตามลำดับนั้นหนักหรือค่อนค่าอันพึงสงวน จากค่อนน้อยไปหาค่อนมากดังนี้ :—

ทรัพย์

อวัยวะ

ชีวิต

ธรรม

ทรัพย์ เป็นสมบัติที่มากที่สุด อวัยวะ มีค่าสูงกว่าทรัพย์ ชีวิต สูงกว่าอวัยวะ และธรรมสูงกว่าทุกสิ่งทุกอย่าง ในทางปฏิบัติ เราใช้เป็นสูตร ของการเสียสละใดก็ตาม คือต้องจำสมบัติของเราให้คล่องปากว่า “ทรัพย์ อวัยวะ ชีวิต ธรรม” การเสียสละก็สละของค่อนน้อย เพื่อยกของค่อนมาก

เสมอ ซึ่งเป็นวิถีที่ไม่ผิด และนักปราชญ์ไม่ตำหนิ คนเราที่
 ถูกคนตำหนิว่าเป็นคนชั่วคนเลว ก็เนื่องจากการเสียดสีเสียด
 วิถี คือไปสละสิ่งที่มีค่ามากเพื่อของมีค่าน้อยกว่า เช่นการ
 ขโมยเอาทรัพย์สินของคนอื่น ที่ถูกตำหนิว่า ก็เพราะผู้กระทำได้สละ
 ศีลธรรม (ธรรม) ซึ่งเป็นของสูงส่งเพื่อแลกเอาทรัพย์สิน ซึ่งอยู่
 ในลำดับต่ำ ใครสละศีลลำดับอย่างนี้ ไม่พินเสีย ยิ่งข้าม
 ลำดับกันไกล ถึงตัวอย่างทยอยมานับยิ่งเสียมาก

เรื่องการเสียดสละนี้ ข้าพเจ้าควรจะแสดงปาฐกถาเป็น
 เรื่องหนึ่งต่างหาก เพราะมีเหตุผลควรขบคิดอยู่มาก จึง
 ขอสรุปเพียงย่อๆ ว่า พ่อบ้านแม่เรือนจำเป็นต้องมีใจเสียด
 สละ เพื่อผ่อน เพื่อสงเคราะห์และเพื่อประเทศชาติ

สละอารมณ์

สำหรับแขนงที่ ๒ คือสละอารมณ์ เป็นข้อทนายาคึกษา
มาก เพราะการเข้าใจและปฏิบัติได้ถูกต้องย่อมเป็นเครื่อง
ประกันความสุขของผู้ครองเรือน อย่างที่ที่สุด

ก่อนอื่น โปรดเข้าใจว่า ชีวิตประจำวันของชาว
บ้านอย่างเรา ต่างจากชีวิตของชาววัดมาก ชีวิตของ
ชาววัด คือพระภิกษุสามเณร เป็นชีวิตที่ห่อหมกล้อมด้วย
บุคคลที่มรรยาธเรียบร้อยควบคุมตัวเองอยู่แล้ว มีเรื่องวุ่นวายน้อย
มีความลำบากยุ่งเหยิงไม่หนักหนา ส่วนชีวิตของคนชาวบ้าน
คือพวกมีเรือน อย่างเรา ๆ ท่าน ๆ นั้น เต็มไปด้วยสิ่งแสลงล่อ
และบุคคล ที่จะก่อให้เกิดความยุ่งเหยิง มีภัยและความก
ันอยู่ทุกขณะ ผมคิดเปรียบว่า ชีวิตของชาววัด เหมือน
เดินอยู่ในสวนดอกไม้ มีภัยน้อย ส่วนชีวิตของชาวบ้าน
เหมือนเดินอยู่ในทุ่งในป่า ทุกสิ่งทุกอย่างรุงรังขาดระเบียบ
และมึนตราตรึงรอบด้าน ว่าถึงด้านยุงชีวิตชาววัดเหมือนน้ำใน
ตุ่ม แม้ถูกลมพัดกระเพื่อมเป็นระลอกซัดกัน ประเดี๋ยวก็สงบ
แต่ชีวิตชาวบ้านเหมือนน้ำในทะเลหลวง ไม่เคยนิ่ง เป็นคลื่น
ซัดกันโครม ๆ ชั่วตาบิศาชาติ ผมคิดว่า ถ้าจะเอาความสุข

กันแล้ว ขวชเป็นพระสขกว่า แท้ก็อย่างว่านั่นแหละ พระสข
จริง แท้สขแท้ทั้ง ๆ ไม่เหมือนชาวบ้าน สขแบบชาวบ้านมัน
ช่น ๆ ชอบกล สข ๆ ทุกข์ ๆ เหมือนกันตามยาททางรอนทางเผด
กอรอยคเหมือนกัน

การอาบน้ำ เป็นสิ่งจำเป็นยิ่งพิเศษสำหรับคนททำงาน
คลุกคล้อยู่กับของสกปรกฉุนไต่ จาคะ คือการเสียดสีอารมณ์
ก็เป็นสิ่งจำเป็นพิเศษ สำหรับคนชาวบ้านผู้ซึ่งต้องใช้ชีวิต
เกลือกกลิ้ง อยู่กับความสับสนของโลกลดเวลาเหมือนกัน
ท่านผู้ฟังคงจะยังระลึกปราชญ์ภาวเรืองจิต ทดมแสดงตน
เมื่อแยกย้ายไต่อย่าง ผมได้เรียนให้ทราบว่า จิตของคนเรา มี
อาการพิเศษอย่างหนึ่งคือเป็นธรรมชาติเก็บสิ่งสัมผัสอารมณ์ ที่
ผ่านมาในระคัมภีจะพึงรับรู้ได้ ตัวอย่างเช่น เพียงแต่ท่าน
เดินทางจากบ้าน มาฟังปราชญ์ภาวณัน จิตของท่านกรบเอา
อารมณ์หลายอย่าง — —

ขึ้นคอรถเมล์ ท้ายคันทาง รถผ่านไปคันแล้วคันเล่า
ไม่แฉะรีบ รู้สึกขัดใจ! ครนชนรถได้แล้วเกิดคนแน่น ไม่มก
นั่ง ขัดใจ! เกิดกระเป๋าทดจาไม่เข้าห ขัดใจอีก! ถึงป้าย
ตรงเก้านแล้ว บอกให้จอด เขาไม่ได้ยิน รถเลยไปถึงห้าง

ไต้ฟ้า ต้องเดินย้อนกลับมา ขัดใจอีก! เดินทางเข้าตรอกวัด
กัน ๆ ทางเดินเฉอะแฉะ ขัดใจอีก! จนกระทั่งกำลังฟังปาฐกถา
อยู่นั้น บ้างท่านก็อาจ ขัดใจ ที่ผู้ปาฐกถาพูดไม่เป็นเรื่องเป็นราว
แล้วจกตลึงสมเอาไว้อารมณ์ประเททณชาพเจ้าขอเรียกว่า
อารมณ์เน่า.

การที่เราเก็บอารมณ์เน่า หมักหมมเอาไว้มาก ๆ นั้น
ไม่ดีเลย เพราะคนเราลงใจ มีอารมณ์เน่าหมักหมมอยู่ในจิต
แล้ว ไม่ว่าจะเกิดเรื่องอะไรขึ้น มันก็พลอยเสียไปหมด เหมือน
กับคนที่ท้องเฟ้อ ลงใต้ท้องเฟ้อแล้ว ท่อให้กินอาหารดี ๆ ลงไป
มันก็พลอยเฟ้อไปด้วยกับหมด เพราะพินมันเสียเสียแล้ว ของ
ใหม่ก็เลยเสียไปด้วย คนที่ช่างเก็บอารมณ์เสีย ๆ ไว้มักเหมือนกัน
ใครทำอะไรล่วงเกิน พอที่จะเลิกไม่เลิก พอที่จะลืมไม่ลืม ผล
ที่สุดใจก็เน่า ภาษาชาวบ้านเรียกว่า “**ลมเสีย**” ลงใต้ลม
เสียแล้ว เห็นอะไรมันขวางนัยน์ตาไปหมด แต่เกิดลมเสียก็
คอยยั้งขวางหนอยฤทธิเดชไม่เท่าไร ผู้ใหญ่ลมเสียชั้ เท็ก ๆ
ต้องระวังตัวลบทเคยว เพราะอาจโดนแทงชนทงลงกัใด

โทษที่เห็นได้ชัด คือ การที่เราสั่งสมอารมณ์เน่าไว้มาก ๆ
นั้น มันทำให้จิตของเราหย่อนสมรรถภาพลงอย่างเห็นได้ชัด

ทเคยว ถ้าลมเสียมาก ๆ นักเขียนก็เขียนไม่ไป นักพดกัพด
 ไม่เป็นรสเป็นชาติ แม้นักปราชญ์ก็งานปัญญา ข้าพเจ้าเองก็ต้อง
 คอยระวังตัวเหมือนกัน เฉพาะอย่างยิ่งก่อนเวลาจะแสดง
 ปราชญ์ ถ้าจิตเกิดกิเลสอารมณ์เน่าอะไรเข้าไปเป็นไมไ่ใดเรอง
 ทเคยว

ข้อร้ายก็คือว่า การเก็บอารมณ์เน่าไว้นั้น มันทำให้
 เราทุกข์ ผัวเมียอยู่ด้วยกัน เป็นเวลาสิบปี ๆ มันก็ต้องมี
 การขัดใจกันบ้าง ถ้าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือทั้งสองฝ่าย
 ต่างชอบเก็บอารมณ์เน่าด้วยกัน มันก็ทะเลาะกันไม่รู้จักจบ
 ของมันเสร็จไปแล้วก็ไม่ยอมเสร็จ ทะเลาะกันทีไร เป็น
 ยกเอาเรื่องเก่ามาขวกเข้าทุกที แย่จริง ๆ คนประเภทนี้หา
 ความสุขได้ยาก ทุกข์จนตาย

ที่ว่า “จาละ” ๆ นั้น คือการทิ้งอารมณ์เน่าออก
 ไปจากจิตนั่นเอง

คนแบกศพ

ผมจะสมมติตัวอย่างให้ฟัง สมมติว่าท่านเป็นนายของ
คน ๆ หนึ่ง, วันหนึ่ง เกิดมีคนโยนศพเข้ามาในบ้านนี้ ท่านเจ้าของ
บ้านพอเห็นคนโยนศพเข้ามา ก็รู้สึกไม่พอใจนึกว่า——ใครนะ
มันตกได้โยนศพเข้ามาในบ้านเรา——แล้วก็อมเอศพนั้น
ไว้, เขานอนอัมศพเข้าไปด้วย ปากก็บ่นว่า “เห็มันจริง! นอน
ไม่หลับ,” —— ตื่นนอนจะรับประทานอาหารก็อมศพเข้าไป
ที่โต๊ะอาหารด้วย ปากก็บ่นว่า “เห็มัน! กินข้าวไม่ลง
——” ไปทำงาน ก็อมศพไปด้วยปากก็บ่นว่า “เห็มัน!
ทำงานไม่ได้”

ท่านผู้ฟังทั้งหลาย ขรยคุณไตร่ตรองความทุกข์อย่างสาหัส
เขาเห็มันจนไม่เป็นอันกิน ไม่เป็นอันนอน ไม่เป็นอันทำงาน
ถ้าเขาวิ่งมาหาท่าน ท่านจะช่วยให้คำแนะนำเขาอย่างไร?

ถ้าบุคคลผู้เคราะห์ร้ายนี้ไปขอคำแนะนำจากคนที่ไม่ได้
ศึกษาอบรมธรรมะ คนเหล่านั้นก็จะแนะนำว่า “—ไป! —
รีบไป! ไปสับดาว่า ใครบังอาจโยนศพเข้ามา รู้ตัวมันแล้ว
จงดามันให้เจ็บ ๆ หรือตีหัวมัน—— หรือไม่ก็ขว้างมันเสีย!”

ประณันนโกสมคพวงปลง ๆ เทยวค้นหาว่าใครเป็นคนโยนศพ พอ
 รตวักดาเอา ๆ หรือทำให้หัวแตกหรือฆ่าให้ตาย — ข้าพเจ้า
 ขอถามว่า เมื่อเขาฆ่าคนโยนศพแล้วเขาจะพ้นจากความเหิน
 หรือไม่? — จ้างก็ไม่พ้น, ก็แกยังกอดศพไว้นั่นมันจะหาย
 เหินได้อย่างไร, แต่ — — ถ้าบุรุษนั้นเข้าไปเฝ้าขอคำแนะนำ
 จากพระพทธเจ้า พระองค์จะรับสั่งว่า “ทั้ง — — บุรุษ! โยน
 มันทิ้งเสีย” แล้วพอเขาโยนศพทิ้งเขาก็หายเหิน, คำว่า
 ทิ้งเสีย นั้นแหละคือ “จาคะ” ซึ่งในทณหมายถึงการ
 ทิ้งอารมณ์เน่า

บางคนรู้เหมือนกันว่าการเก็บอารมณ์เน่าต่าง ๆ ไว้ มัน
 ทุกข์, แต่ทิ้งไม่ลง บางคนถึงกับปฏิเสธเลยเถิดว่า — — “เถอะ!
 ข้าจะจำไว้จนวันตาย — — !” อะไรวะเหล่านั้แหละ เป็นพวก
 หัวการค้าจตอย่างนคคแต่เรื่องกำไรขาดทุนมันก็คดบญชไม่ลง,
 แต่หากไม่ว่าการทิ้งเราไปเทยวจำอารมณ์เน่า ๆ ขหมุราชหมา
 แห้งเหล่านัน เราต้องลดความสุขของเราลงตลอดเวลา
 อารมณ์เหล่านันยังค้างใจของเราอยู่ เป็นการเลี้ยคอกเขย
 อย่างแพง โดยไม่รู้ตัว.

อารมณ์เหล่านี้เราทำเอาไว้นั้นแหละ มันจะกลายเป็น
 หนามคอยแทงใจเราอยู่เสมอ ถ้าเราไม่ปล่อยวางมันอย่างผิว
 เมียบางค่ำแสบใจก็เจ็บแสบใจ ก็เอามาลำเลิกทะเลาะ
 กันอยู่ได้ จากระทั่งบ่มะเร็ง เพราะไม่รู้จักปล่อยวาง พอถึง
 ที่ใครความทุกข์มันกักใจของเราทุกที สัมผัสว่าเรามีแก้วอยู่
 ไบหนึ่งเรารู้สึกชอบมันมาก ครั้นอยู่มาวันหนึ่ง ลูกเราหรือ
 คนใช้ของเราเกิดทำแก้วไขนนั้นแตกเสีย เรารู้สึกไม่พอใจ เสีย
 ใจแล้วจึงทำเหตุการณ์นั้นไว้ นี่แหละว่า ไม่น่าเลย!—
 ครั้นต่อมาเกิดคนยกกาน้ำ เราเดินไปตามร้านขายของไปเจอ
 แก้วชนิดเดียวกันเขากิน — — — “โอ้เอ๋ย! แก้วอย่างนี้
 ของเราก็น่าแตกเสียได้! — — ” ลืมไปอีกหลายเวลาไปที่
 บ้านคนรู้จักกัน บังเอิญเขาเอาแก้วชนิดนั้นตักน้ำมาดื่มเรา
 พอเราเหลียวเห็นเท่านั้น กิน — — — “โอ้เอ๋ย! — — ของเรา
 ก็ — — แตกเสียได้!” และต่อไปอีกยกกาน้ำตาม ถ้า
 เราไม่มีการปล่อยวางอารมณ์นั้น มันก็จะต้องเล่นงาน
 เราอยู่เรื่อยไป “โอ้เอ๋ย” ที่ใคร่ถูกความทุกข์ฉอนใจทุกที
 ตกลงว่าแก้วไขนนั้นมันแตกของมันคนเดียว แต่มันมา
 แฉกเปรี๊ยะๆ อยู่ในใจ ของเราก็คือครั้งหนึ่งครั้งนั้นแหละ

ผลของการไม่ปล่อยวาง แต่ถ้าแก้วแตกเราก็อมรบรวา
 “ของที่มันแตกได้ มันได้แตกของมันแล้ว———แล้ว
 กันไป!” เทานกสนรเอง.

ในเรื่องการล่วงเกินของคนอื่นก็เหมือนกัน ยกตัวอย่าง
 เช่นถกเขาค่า แล้วเราจำเอาค่าค่าของเขาไว้ พอถกถึงค่าค่า
 นั้นก็ไร้มานะทุกซทุก ความจริงคนที่เขาค่าเราเขาก็เสียดูชะ
 ของเขา ก็นั่นแหละเลยสลายไปแล้ว แต่เราเองก็อดล้าให้
 ไปจำค่าค่าของเขาไว้ จำไว้ทำไม? เอาไว้ทำตัวเราเอง
 ใช่มั้ย? เขาค่าเราหนักทีเดียว แต่เราค่าเราเองร้อยครั้ง
 พันครั้งใช้หรือไม่? ถ้าจะมีคน ๆ หนึ่ง เห็นใครโหมเมล็ด
 ต่ำแย่มากหน้าบ้าน ระวังเหมือนกันว่าเป็นเมล็ดต่ำแย และ
 ก็คิดว่าตนไม่ชอบ แต่แล้วอดล้าให้เขานำรถเอาปุ๋ยใส่ให้ตน
 ต่ำแย่มั่นคงงามชน ผิดคนมันรวงมากถกตัวคนจะเป็นจะตาย
 มือหนึ่งเกายก ๆ อีกมือหนึ่งตักนำรถตนต่ำแย ปากก็บ่นว่า
 “คนเหลือเกิน—— ฉันต้องรักษาดันต่ำแยนี้ไว้ให้
 ได้——” ท่านผู้ฟังกรุณาพิจารณาดู คน ๆ นั้นนำต่ำหนและ
 นำสมนำหน้าใช่หรือไม่? ก็รู้ว่าต่ำแยมันคนแล้วยังอดล้าให้รถนำ
 ใส่ปุ๋ยเอาไว้อีก—— โง่เชียว!

คนที่จ้กจำเภาคำที่ว่าลวงเกิน ของคนชนไวก็เหมือนกัน
 ยิ่งคำคำคำไหนเจ็บแสบมาก ๆ ก็ยิ่งพยายามจำไม่ให้ลืม บางที
 ถึงกับจดบันทึกไว้กลัวว่าจะลืมเสีย ความจริงคำคำที่เขาจำ
 เรานั่น มันได้ละลายสูญหายไปกับอากาศหมดแล้ว ไปหา
 เอะบนพณพณหาไม่เจอที่ไหน ๆ แต่มันมาก่อนขอต่อ เหลือ
 ย้อย่างเดียวคือหัวใจของเราเท่านั้น นึกถึงที่โรมันให้เจ็บใจนัก
 คนที่เขาจำเองเขาก็ลืมหมดแล้ว จำไม่ได้ว่าทำไว้ว่าอย่างไร
 แต่เราเองก็ลืมสำหรับต้นของพระราชโองการเห็นเกล้า วิชา
 คำคำของเขาไว้ไม่ให้สูญหาย โดยหลงเข้าใจผิดว่า ที่เราจำ
 เอาไว้นั้นเป็นการลงโทษคนที่ทำ — ฮี! ที่แท้เราจำไว้ทำ
 ตัวเอง คนที่ปลุกเมล็ดคำคำของศัตรูไว้ให้มันขึ้นตัวเรา กับ
 คนที่จำคำคำของศัตรูไว้ทำตัวเรา ใครหนอนจะนำอายมาดกว่า
 กัน? แล้วคำคำที่เขาจำไว้นั้นมันได้ทำให้ใครทุกข์กันแน่?

จากะ ก็คือการปลดเปลื้องการกระทำลวงเกินของ
 คนอื่นให้หลุดไปจากจิตใจของเราเสียนั่นเอง.

ผมได้เปรียบพระมเห ๓ ข้อก่อน กับรณนัตมาแล้ว

คือ:—

— สัจจะ เปรียบกับ ความเร็ว

— ทมะ เปรียบกับ ห้ามล้อ

— จันตี

เปรียบกับ คีบครอง

ส่วน — จาคะ

ก็เปรียบกับ การทำสะอาดครอง

คือรณมนุหยตแล้วครองบนตกกิบแล้ว ทนเรากเบต
 กระโปรงชน ตรวจตราทำความสะอาดครองบนต์ ถ้ายเอนำ
 มนครองนามนเบรคทเสย ๆ ออก ขตบถจำพวกสนิมและ
 ของสกปรกออกเสย, จาคะก็เหมือนกัน คือทำความสะอาดใจ
 ของเรา.

ธรรมดาบ้านเรือน ถึงจะสร้างใหญ่โตเท่าไรก็ตาม ถ้า
 ปลอ่ให้สกปรกรุงรังมันก็ไม่ได้อยู่ อยู่ไม่สบาย เพราะฉะนั้น
 แม้ใครจะสร้างดีกรามใหญ่โต ราคาคงแสนตั้ง
 ล้าน ผลที่สุดก็ต้องพังไม่กวาดราคาหกล้านสอง
 บาทอยู่นั่นเอง บ้านไม่มีไม้กวาดประเดี๋ยวก็กลาย
 เป็นกองขยะ ฉันทิดก็ดี จิตใจของเราก็ก่อนกัน
 ไม่ว่าใครจะเป็นใหญ่เป็นเพียงใด ก็ต้องพังจาก
 คอยถ่ายเทอารมณ์เน่าออกจากใจอยู่เสมอ จึง
 จะปลอดโปร่ง มีความสุข.

ท่านผฟงทเคารพ เวลาเราภมอากนคนละมาก ๆ
 แลว เรมขคยญชกนเสยทกคเหมอนกน ส่วนทแลวกนมาแลวก
 แลวกนไป การทเราทงอารมณ์เสย نن ไม่ใช่ว่าจะทำให้ฝ่าย
 คัทรชองเราไต้เปรียบ แต่ความจริงมันทำให้ตัวเราเองต่าง
 หากมความสุขสบายชน ความสุขของคนเรานั้น อะไรจะ
 ไปสุขเกินจิตใจปลอดโปรงสบายเป็นไม่มีแล้ว.

ทำอย่างไรจึงจะสละอารมณ์ได้

การสละอารมณ์เน้อออกจากใจนั้น จะว่าง่ายก็เหมือนยาก พดพิ้งง่าย ๆ ก็มันลึ้มไม่ลง คนที่เขาทำลวงเกินเรา เขาก็ไม่ได้จ้างไม่ได้วานให้เราจำ แต่เรามันจำไว้เอง ขอโทษ, ผมอยากพูดว่า “สันดานเรามันไม่ดีเอง” โทษใครไม่ได้, ในการปฏิบัติ ข้าพเจ้าพยายามหาเงื่อนไขว่า ทำไมมันจึงไม่หลุดออกจากจิต? อยากลึ้มมันแต่มันลึ้มไม่ลง, มันมาคิดเรา หรือเราไปติดมันกันแน่? ก็ได้ความว่า เยอโยมันอยู่ที่เราฝ่ายเดียว, ก็เข้าแบบคนปลุกต้นตำแยเนนแหละปากบ่นว่าคน แต่ไม่ชกนารด นหรือความฉลาดของมนุษย์ ผู้สำคัญตัวเองว่ามสติปัญญามาก? ดูเอาเถอะ!

การสละอารมณ์นั้น เราจะต้องคำนึงถึงเรื่องเหล่านี้
คือ:—

ก. การพิจารณาอารมณ์

และ ข. การจัดประเภทอารมณ์

ก. การตราคาอารมณ์ คือการสร้างความรู้ลึกซึ้งของ
อารมณ์ทมากระทบ เรืองนมความสำคัญมาก เกยวกับ การ

สละอารมณ์นั้น, ถ้าเราควาอารมณ์ร้ายที่มากกระทบนั้น สิ่ง
 มาก ก็หมายความว่าเราจะสละอารมณ์นั้นได้ยากมาก เท่า ๆ
 กัน, ทั้งนี้หมายถึงความรู้สึกในใจของเรา ในวาระแรกที่กระทบ
 อารมณ์เช่นนั้น, ยกตัวอย่าง เช่นเราถูกเขาตำ พอบเรา
 ได้ยินคำตำ เราทำความรู้สึกว่า คำตำนั้นร้ายแรงหรือ
 สำคัญอย่างยิ่ง เป็นเรื่องใหญ่มาก, พอบเราเกิดความรู้สึก
 อย่างนี้ ก็เท่ากับว่า เราขอมอบว่า เรื่องนั้นสำคัญมาก เมื่อ
 เราขอมอบเสียแต่แรกว่าเป็นเรื่องสำคัญเช่นนั้น การที่จะปล่อย
 ให้ผ่านไปก็เลยทำได้ยาก, นักการวิจัยเขาก็แล้วกัน ถ้าเรา
 ขัดขวางเป็นการเอิกเกริกเสียแต่แรก เวลาที่เขาจะไปก็เลย
 กลายเป็นการใหญ่ด้วย

วิธีแก้ไขเรื่องนี้ มีทางปฏิบัติได้ง่ายอยู่ คือ:- เมื่อม
อารมณ์ร้ายใด ๆ มากระทบ ให้รีบทำลายความสำคัญ

ของมันเสีย ก่อนที่มันจะเล่นงานเรา ยกตัวอย่าง ใน
 กรณีถูกตำ พอบคำตำมากกระทบเรา แทนที่จะนึกว่า “คำเจ็บ
 เหลือเกิน” เราลยคิดเสียว่า “ไม่สำคัญ” _____

“เท่านั้นเอง” _____ “นิดหน่อย” _____ หรือ

ความรู้สึกอันใด ในทำนองเดียวกันนี้ เขาว่ามาที่ เราก็เสกريب
ที่ ผลที่สุดคำคำที่เขาพูดล้าหล่นมามีว่านั้น ก็ระคายฉวยลง
ทำไมเราไม่โตกมากน้อย, เมื่อเราลงมือไว้ว่า เป็นเรื่องเล็ก
น้อยแล้ว การที่จะลุ่มม่นเสีย ก็ทำได้ง่ายซน, เล่นเราไป
อุปโลกน์ให้มันเป็นใหญ่เป็นโตเสียแล้ว ผลที่สุดมันก็มาเป็น
นายเหนือหัวเรา

ท่านผู้ฟังโปรดคิดว่า คำคำนั้นจะมีฤทธิ์ ก็อยู่ที่เรา ผู้
ฟังจะรับทราบมันในลักษณะไหน? แค่นี้? เหมือนกับยาถ่าย
คนเขาปรุงขายท้องเขาก็ไม่เดิน ทัวเมล็ดขานนเองมันก็ไม่
เคี้ยวกร่อน แต่ถ้ายาโคกลั่นมันลงไป มันก็เล่นงานคนนั้น ให้วง
จิตแต่เข้ามิด เท่านั้นเอง

จ. การจัดประเภทอารมณ์ ตามปกติ อารมณ์ที่มา
กระทบเรานั้น มันต่างกรรมต่างวาระกัน, ต่างเรื่องต่างราว,
ถ้าเราเอาอารมณ์เหล่านั้นรวมกันเข้า มันก็กลายเป็นเรื่อง
ใหญ่ หนักเกินกว่าที่จะแบกไว้ได้, ยกตัวอย่างตนเข้า ลูก
ทำซัดใจในคืนหนึ่ง ออกจากบ้านโดยสารรถเมล์ ได้กระเป๋าทก
ไม่ถูกหุ้กห้อย เราไม่พอใจ แล้วเอาความไม่พอใจรายหลัง

ไปรวมกับรายแรกไว้ เราจะรู้สึกว่าการไม่พอใจครึ่งหลังแรงกว่าครึ่งแรกหน่อย ครั้นไปถึงที่ทำงาน คนสนิทใจนัก คนสนิทใจหน่อย เราเก็บรวมกันไว้ เลิกงานเย็น ก็เก็บการไม่พอใจเล็กๆ น้อยๆ รายทางมาเรอขจนกว่าจะถึงบ้านโดยไม่เข้าแบบนั้น กว่าที่จะถึงบ้านก็แก้ ชักหน้าจอตบ ตาลายแล้ว เห็นอะไรชักขวางหน้าตาไปหมด แม้แต่เห็นเมียขมแทนที่จะชื่นใจก็กลับรู้สึกว่ “ขี้มภาษาอะไร! ————— เรากลัวมเกือบตาย ยังมีหน้ามขมอีก—————” ได้ยินเสียงลกร้องเพลง แทนที่จะเพราะให้อารมณ์ ก็กลายเป็นเครื่องขมให้หงุดหงิดหนักขึ้น, นัยว่าลมเสียเต็มที่แล้ว อะไรๆ มันขวางขวางตาไปหมด, ทจริงอะไรๆ มันก็ไม่ขวาง แต่ตาเรามันขวางเอง หวามันขวางเอง, นัยเพราะไม่แยกเรื่องแยกอารมณ์มากกระทบ มีแต่รบเซาๆ ยอดยกไปเรอขไม่รู้จักขคิดเล่นพัก ไม่รู้จักเว้นวรรค—ขอหน้าสักที ก็ตาย! เมื่อมันรวมกันเป็นเรอขใหญ่แล้ว ถึงที่เราจะทงมันก็เลยกลายเป็นเรอขใหญ่เหมือนเราปล่อยให้ศัตรูเข้ามาในบ้านทีละคนสองคน ครั้นนานๆ เข้า เขาเกิดรวมกันเป็นรอยคนพันคน แล้วเราจะไล่ออก

ไปได้อย่างไร ไล่แล้วเขาไม่ไปราก็แน่เอง

เพราะฉะนั้น เราจะต้องคิดแยกประเภทอารมณ์เหล่านั้น ออก, เรืองลึก เรืองเมย เรืองรณเมลิ เรืองเรอจาง ฯลฯ ใจไว้เป็นเรอง ๆ, เรียกว่า แยกสำนวนคิดออกไว้ มันสะดวกแก่ การพิจารณา, คติไหนพอยกฟ้อง ก็ยกเสียข้าง มันก็จะ เหลือน้อยลง, เล่นราวปล่อยให้อารมณ์รายมันรวมกันได้ ผล ที่สุดมันก็เล่นงานเราแน่

บทล้างใจ

ก่อนจะผ่านเรื่องการสละอารมณ์เน่า ผมขอเวลาเดี๋ยวนี้ ปฏิบัติส่วนตัวสักกึ่งชั่วโมง ทิ้งเรื่องการสละอารมณ์เน่า ของกระต๊ากทณททมนกตชน ตามที่เข้ามาแล้ว ขำพเจ้ากทำ อย่างนั้น แต่พอหมกวัน ลองตรวจดู ใจก็คล้อย ๆ กบยงมี อะไร ๆ ค้างใจอยู่ ใจไม่เกลี้ยงแท้ไม่สะอาดพอ คมมันมี ๆ ชิม ๆ การแก้ปัญหานี้สุดท้ายนี้ ซึ่งผมพบกบตัวเองว่าการ “ล้างใจ” เหมือนกบเทของบคเน่าออกจากถ้วยชามแล้ว ก็ ล้างเสียบอกทหนง วิถีล้างใจใดทกคลองหลายแบบ ผลที่สุด เห็นว่าการแผ่เมตตาตามแบบทหาร ได้ผลดีกว่าทกวิธี คำแผ่ เมตตาเน่าคังน :-

คำแผ่เมตตาแบบทหาร

สัตว์ทั้งหลาย,

จงเป็นเพื่อนทุกข์, เกิดแก่เจ็บตายด้วยกัน

หมดทั้งสิน,

จงเป็นสุขเป็นสุขเถิด,

อย่าได้มีเวรแก่กันและกันเลย,

จงเป็นสุขเป็นสุขเถิด,

อย่าได้เบียดเบียนซึ่งกันและกันเลย,

จงเป็นสุขเป็นสุขเถิด,

อย่าได้มีความทุกข์กายทุกข์ใจเลย,

จงมีความสุขกายสุขใจ รักษาตนให้พ้นจาก

ทุกข์ภัยทั้งสินเถิด.

ผมเองก็ตกตอลงคิดหลายวิธี เช่นนั่งว่า นอนว่า เดินว่า
ว่าในใจ เหล่านนี้เป็นคน ผลที่สุดคนใดวิธีตกตอลงที่สุด ดังนี้—

เวลา : ใช้เวลาก่อนเข้านอน คือเลิกทำงานทุกอย่าง
แล้ว

สถานที่ : มุมที่สงบในบ้าน ที่หาได้ เช่น หน้า
พระ, ที่หน้าต่าง, ลานบ้าน, ระเบียงบ้าน, ฯลฯ ที่ที่สงบและ
โล่งดีกว่าที่ตาและแคบ

อิริยาบถ : ยืนตัวตรง แต่อย่าเกร็ง มือประสานข้าง
หน้าหลังதாகกว่าลมตา

วิธี : สูดลมหายใจเข้าและปล่อยออกแรงๆ ๑ ครั้ง
แล้วว่าคำแผ่เมตตา ซ้ำๆ เน้นให้ถึงใจ ว่าเป็นวรรคๆ (ตาม
ที่พิมพ์ไว้) ใช้เสียงพอให้ตัวเองได้ยิน (นึกในใจไม่ได้ผล)
อย่าให้ถึงกับไป คังนึกไม่ได้ผล และจะทำให้ใครๆ เข้าใจ
ผิดว่า “———” อ้อท่านไปฟังปาฐกถาด้วยกัน กลับมาแล้ว
ยังงี้เลือกลมผิดปกติไป?”

โดยวิธีนี้ พอเริ่มว่าบทแผ่เมตตา จะรู้สึกว่ารำรอน
น่าได้ร่วรงหลุดออกจากใจเรื้อย พอจบบท ใจจะสดชื่นสบาย!

จบเรือนชั้นใน

พิมพ์ที่โรงพิมพ์ตรัสภา
นายกำจร สัตร์กุล ผู้พิมพ์และโฆษณา

๑๑ เมษายน ๒๕๐๓